ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๙

ISBN XXXXXXXXX

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A STUDY OF THE ACHIEVEMENT OF DHAMMA INSTILLMENT TOWARDS HIGH SCHOOL STUDENTS IN DHAMMA DEVELOPMENT CENTER SURIN PROVINCE

PHRAMAHA THEERASAK THITIKITTI (SUKYING)

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for the Degree of

Master of Arts

(Dhamma Communication)

In

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ISBN -XXXXXXXXXXX

ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF THE ACHIEVEMENT OF DHAMMA INSTILLMENT INTO HIGH SCHOOL STUDENTS IN DHAMMA DEVELOPMENT CENTER, SURIN PROVINCE.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๘

ISBN 974 -364-465-2

ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of The Achievement of Dhamma Instillment into High School Students in Dhamma Development Center,Surin Province.

Phramahã Theerasak Thitikitti (Sukying)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Dhamma Communication)

Graduate School
Mahachulongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ

.....

(พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ .....ประธานกรรมการ

(พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์)

.....กรรมการ

(พระมหาต่วน สิริธมฺโม)

.....กรรมการ

(รศ.ดร.สมาน งามสนิท)

.....กรรมการ

(รศ. บำรุง สุขพรรณ์)

.....กรรมการ

(รศ. กิติมา สุรสนธิ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาต่วน สิริธมฺโม ประธานกรรมการ

รศ. บำรุง สุขพรรณ์ กรรมการ

รศ. กิติมา สุรสนธิ กรรมการ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงตามเจตนาได้ ด้วยความช่วยเหลือเมตตานุเคราะห์ จากผู้มีพระคุณและผู้ปรารถนาดีหลายท่านด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยพระครูรัตนพงษ์พิสุทธิ์ ผู้ให้การบรรพชา เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ พระผู้เป็นอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบท อาจารย์พระมหาคำเพียร ผาสุโก ผู้ชักนำสู่เส้นทางการศึกษาให้ทั้งกำลังใจและความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.พระมหาต่วน สิริธมฺโม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์เจ้าคุณพระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ ป.ธ.๙) ตลอดทั้งผู้ชี้ข้อบกพร่องต่างๆ อาจารย์พระมหามีชัย วีรปญฺโญ ป.ธ.๙ ผู้สั่งสอนชี้นำแนวทางอันเป็นประโยชน์ในทุกๆด้าน

ขออนุโมทนาขอบคุณ รศ. กิติมา สุรสนธิ ผู้ให้คำชี้แนะตลอดการวิจัย รศ. บำรุง สุขพรรณ์ ผู้ทั้งถวายความรู้และบริการด้านอื่น รศ.ดร.สมาน งามสนิท อาจารย์สมฤทธิ์ ลือชัย อาจารย์อรอุมา เกษตรพืชผล อาจารย์ธงชัย สีโสภณ พี่สรณา อนุสรทรางกูร และคณาจารย์ทุกท่านที่ให้วิชาความรู้แขนงต่างๆ ตลอดการศึกษา ขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ นักศึกษา สาขาวิชาธรรมนิเทศ รุ่นที่ ๑๖ ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระมหาอนุรักษ์ อภิรกฺโข ป.ธ.๙ พระบุญโชค ชยธมฺโม สหธรรมิก ผู้เป็นกัลยาณมิตร ที่คอยแนะนำให้กำลังใจตลอดระยะเวลาที่เข้ารับการศึกษาจนกระทั่งจบ ตลอดทั้งพระครูสมุห์อภิรักษ์ คุตฺตธมโม ผู้สนับสนุนด้านทุนการพิมพ์

เหนือสิ่งอื่นใด คุณพ่อทองขาว คุณแม่เต้า สุขยิ่ง พ่อแม่ผู้มีพระคุณหาสิ่งใดเปรียบมิได้ น้องและหลาน แรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ ทั้งแรงใจจากคนรอบข้าง ที่เป็นพลังใจให้ผู้วิจัย ทุกครั้งที่สิ้นหวัง ท้อแท้ หมดกำลังใจ

บุญกุศลและคุณประโยชน์อันใด ที่จะพึงเกิดจากการศึกษาวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติ ขอน้อมถวายบุญกุศลนั้น เป็นพุทธบูชา ทั้งขอบูชาคุณบุพพการี พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาและผู้มีพระคุณที่ให้ความช่วยเหลือด้วยกันทุกท่าน ทุกคน เทอญ.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย : พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาต่วน สิริธมฺโม ป.ธ.๕,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.(philosophy)

: รศ. บำรุง สุขพรรณ์ วบ., สส.ม. (ธรรมศาสตร์)

: รศ. กิติมา สุรสนธิ ศศ.บ., นศ.ม.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๘ เมษายน ๒๕๔๙

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม วิเคราะห์การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ใช้อุดมการณ์ในการทำงาน ว่า “เยาวชน คืออนาคตของชาติ” ตั้งศูนย์อยู่ที่วัดสุทธิวงศา อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ การวางแผนดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการ และการจัดกิจกรรมเข้าค่าย อบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรอบรม ประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ลิทธิความเชื่อและศาสนา ปัญหาสังคม ภัยสังคมด้านต่างๆ และแนวทางป้องกันแก้ไข กิจกรรมสร้างความสามัคคี กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และการสอนให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ และครูบาอาจารย์ โดยมีผู้ส่งสารกล่าวคือพระวิทยากรที่ได้รับการ อบรม นำเสนอตัวสารคือหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันยุคทันสมัย จึงทำให้ถูกจริตของเยาวชน ที่เข้ารับการอบรม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

ผลวิจัยความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ได้เข้ารับการอบรม พบว่า

๑. ด้านผู้ส่งสาร นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๓

๒. ด้านตัวสาร นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๗

๓. ด้านช่องทางสื่อสาร นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๘

๔. ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๔

ผลวิจัยการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

๑. ด้านผู้ส่งสาร เพศชายมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย

๒. ด้านตัวสาร เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย

๓. ด้านช่องทางการสื่อสาร เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย

๔. ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย

Thesis Title : A Study of the Achievement of Dhamma Instillment into High School Students in Dhamma Development Center Surin Province

Researcher : Phramahã Theerasak Thittikitti (Sukying)

Degree : Master of Arts (Dhamma Communication)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Tuan Siridhammo Pãli 5,B.A.,M.A.,Ph.D.

: Assoc. Bamrung Sukhaphan, B.A.,M.A.

: Assoc. Kitima Surasornthi B.A.,M.A.

Date of Graduation : April 28, 2006

Abstract

This research aimed at a study of the achievement of Dhamma instilment of high school students in Dhamma development center Surin Province. Its purposes are to study conceptual theory and Buddhist principle of Buddhist Ethics and Morality, to analyze Buddhist teachings in order to develop virtues and to apply the Buddhist ethics and morality to daily life of high school students.

The ideal of Dhamma development center Surin Province is that “Youth is the future of nation”. This center is located at Wat Suddhivongsa Sanom District Surin Province and also has systemic project planning, committee set-up, camp activity of Dhamma development. Training curriculum comprises of Dhamma talk, Group relationship, social problems.

Protection approach is harmony making activity, Thai culture preservation activity and gratitude to parents and teachers by messenger that is to say trained venerable instructors who present the message namely Buddhadhamma through modern mass media. That touches the temperaments of youth who attends the Dhamma training course and also is able to apply it into daily life.

A result of study on satisfaction of high school students of Dhamma training program are as follows:

1. For the messenger, level of student's satisfaction is high by 3.83% on average.

2. For the message, level of student's satisfaction is also high by 3.87% on average.

3. For message channel, level of student's satisfaction is also high by 3.78% on average.

4. For daily life application, level of student's satisfaction is also high by 3.84% on average.

A result of research on comparative level of satisfaction between male and female high school students are as follows:

1. For the messenger, level of male student's satisfaction is a little bit higher than female's.

2. For the message, level of female student's satisfaction is a little bit higher than male's.

3. For message channel, level of student's satisfaction is a little bit higher than male's.

4. For daily life application, level of student's satisfaction is a little bit higher than male's.

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้สืบค้นจากข้อมูลทุติยภูมิได้อ้างอิงไว้ เพื่อความสะดวกต่อการค้นหาหลักฐานในขั้นปฐมภูมิ จึงถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลี (อักษรไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ แ ละพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ เป็นหลักฐานอ้างอิง ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	วินยปิฎก	มหาวคฺคปาลิ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	วินยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.สี.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสกปาลิ (ภาษาบาลี)
ม.มู.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสกปาลิ (ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
สํ.ส.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ส.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สํ.ม.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	สํยุตฺตนิกาย	มหาวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
องฺ.จตุกก.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(บาลี) =	สุตฺตนฺตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	มหาวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหาวคคปาลิ (ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ส่วนหมายเลขย่อที่ใช้ทั้งพระไตรปิฎก ผู้วิจัยจะใช้ระบบ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ม.มู. (บาลี) ๑๒/๑๖๗/๑๔๔ หมายถึง สุตตนปิฎก มชฌิมนิกาย มูลปณณาสกปาลิ (ภาษาบาลี) เล่มที่ ๑๒ ข้อที่ ๑๖๗ หน้า ๑๔๔ และ ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๖๗/๑๔๔ หมายถึง พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๒ ข้อที่ ๑๖๗ หน้า ๑๔๔ เป็นต้น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	**ก**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	**ค**
กิตติกรรมประกาศ	**จ**
สารบัญ	**ฉ**
สารบัญตาราง	**ญ**
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	**ฏ**
บทที่ ๑ บทนำ	**๑**
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง	**๗**
๒.๑ ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมตะวันตก	๗
๒.๑.๑ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพีอาเจต์	๗
๒.๑.๒ ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นเฮทเทอรอนโนมัส	๘
๒.๑.๓ ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทนอมัส	๙
๒.๑.๔ จิตวิทยาการสื่อสารกับวัยรุ่น	๑๐
๒.๑.๕ พัฒนาการของวัยรุ่น	๑๑
๒.๑.๖ ปัญหาของวัยรุ่น	๑๔
๒.๒ หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๖
๒.๒.๑ ความหมายของจริยธรรม	๑๖

๒.๒.๒ พุทธจริยธรรมพื้นฐาน ๑๖
๒.๒.๓ หลักจริยธรรมพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ๑๖
๒.๒.๔ พุทธจริยธรรมทางสังคม ๑๗
๒.๒.๕ บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมไทย ๒๐
๒.๓ พุทธธรรมกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒๓
๒.๓.๑ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ๒๔
๒.๓.๒ สังคหวัตถุ ๔ ๒๔
๒.๓.๓ ธรรมอันทำให้งาม ๒ ๒๔
๒.๓.๔ ทิฏฐธัมมิกกัตถประโยชน์ ๒๕
๒.๓.๕ จักร ๔ ๒๕
๒.๓.๖ วุฒิธรรม ๔ ๒๕
๒.๓.๗ เวสารัชชกรณธรรม ๕ ๒๕
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ๒๖
๒.๔.๑ ความหมายของการสื่อสาร ๒๖
๒.๔.๒ การสื่อสารกับพระพุทธศาสนา ๒๗
๒.๔.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนา ๒๙
๒.๔.๔ บทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ๓๐
๒.๔.๕ ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล ๓๓
๒.๔.๖ ธรรมชาติของสื่อ ๓๙
๒.๔.๗ ประเภทของสื่อการสอน ๓๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๔๔

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย ๔๗
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๔๗
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๔๘
๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ๔๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล ๔๙

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล ๕๐
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ๕๑

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย ๕๔
๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ๕๔
๔.๑.๑ ประวัติศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ๕๔
๔.๑.๒ หลักการและเหตุผลการอบรม ๕๕
๔.๑.๓ กระบวนการ วิธีการ และสื่อประกอบที่ใช้ในการอบรม ๕๖
๔.๑.๔ สาระสำคัญของหลักสูตรการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรม ๕๘
๔.๑.๕ สรุปผลกิจกรรม ๖๒
๔.๑.๖ พิธีปิด ๖๓
๔.๒ ข้อมูลภาคสนามของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ๖๔
๔.๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานนักเรียน ๖๔
๔.๒.๒ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อผู้ส่งสาร ๖๖
๔.๒.๓ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อตัวสาร ๖๗
๔.๒.๔ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อช่องทางการสื่อสาร ๗๐
๔.๒.๕ การนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ๗๓
๔.๓ การทดสอบสมมติฐาน ๗๖
๔.๓.๑ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อผู้ส่งสาร ๗๖
๔.๓.๒ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อตัวสาร ๗๗
๔.๓.๓ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อช่องทางการสื่อสาร ๘๐
๔.๓.๔ การเปรียบเทียบระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ๘๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อธิปรายผล และข้อเสนอแนะ **๘๕**

๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๘๕

๕.๒ อภิปรายผล ๘๘

๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๙๓

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา ๙๔

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ๙๔

บรรณานุกรม ๙๕

ภาคผนวก ก แบบสอบถาม ๙๙

ภาคผนวก ข ประวัติประธานศูนย์-และโรงเรียน ๑๐๓

ประวัติผู้วิจัย ๑๐๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	จำนวนประชากรในการศึกษา	๔๗
๒	การหากลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน	๔๘
๓	แสดงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม	๖๔
๔	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผู้ส่งสาร	๖๖
๕	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	๖๗
๖	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	๖๘
๗	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม	๖๙
๘	แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสาร	๖๙
๙	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์	๗๐
๑๐	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์	๗๑
๑๑	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติ	๗๑
๑๒	แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ	๗๒
๑๓	แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร	๗๓
๑๔	แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล ๕	๗๓
๑๕	แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔	๗๔
๑๖	แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔	๗๕

๑๗ แสดงระดับผลรวมการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ๗๕
๑๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผู้ส่งสาร ๗๖
๑๙ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ๗๗
๒๐ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ๗๘
๒๑ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม ๗๙
๒๒ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์ ๘๐
๒๓ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์ ๘๐
๒๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติ ๘๑
๒๕ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ ๘๒
๒๖ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล ๕ ๘๒
๒๗ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔ ๘๓
๒๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔ ๘๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมที่ควรจะได้รับการทะนุบำรุงอย่างดีที่สุด ต้องช่วยกันสร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญา ตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่นๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้น เพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างและการทำงานทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้[๑] ดังนั้น การสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือได้ว่า เป็นวัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดความอดทนอดกลั่นความลำบากตรากตรำ ต่อทุกขเวทนา ต่อการกระทบกระทั่ง ต่อความยั่วยวนของกิเลสตัณหา ด้วยเหตุดังกล่าวนี้พระพุทธองค์จึงไม่ทรงอนุญาตให้อุปสมบทแก่บุคคลผู้ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ดังที่ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี เป็นผู้ไม่มีความอดทนต่อเย็น ร้อน หิว กระหาย เป็นผู้มีปรกติไม่อดกลั้นต่อสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน ต่อคลองแห่งถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย อันมาแล้วไม่ดี ต่อทุกขเวทนา ทางกายที่เกิดขึ้นแล้วอันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่ชอบใจ อันอาจทำให้ชีวิตเสียได้”[๒] แต่เดิมมา เยาวชนไทยจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบ จากการไปอยู่ปรนนิบัติและศึกษาเล่าเรียนกับพระสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่กุลบุตร จะเห็นได้ว่า การอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมในวัดเช่นนี้ จึงเน้นหนักเรื่องศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา และอาจจัดได้ว่า เป็นการอบรมสั่งสอนที่ได้ผลมาก[๓] แม้แต่โรงเรียนในสมัยก่อนก็ตั้งอยู่ในวัด ซึ่งมีผล

---

[๑] **มนุษย์กับสังคม**, มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๙.

[๒] วิ.ม. (ไทย) ๖/๑๑๑/๒๖๑.

[๓] ไพฑูรย์ สินลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๕.

ไปถึงความสัมพันธ์ ระหว่างบ้านกับวัดด้วยทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ จึงอาจกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง

ปัจจุบันการเรียนรู้ของเด็ก เป็นเพียงการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่รัฐกำหนดไว้ เป็นการเรียนแบบจำ ไม่ได้เรียนคิดที่สำคัญไม่ค่อยมีการปลูกฝังการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นเครื่องกำกับสติปัญญาอารมณ์ของเด็ก ทั้งเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วง ๒-๓ ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัด และโรงเรียนกับวัดห่างเหินกันไปด้วย นอกจากนี้ การที่โรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกวัด ก็ทำให้โอกาสที่วัดจะช่วยพัฒนาจิตใจเยาวชนมีน้อยลงกว่าแต่ก่อน[๔] ปัญหาที่เกิดกับเด็กและเยาวชนมีมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน การคบเพื่อนชั่ว การปรับตัว สุขภาพอนามัย การศึกษา ศีลธรรม และปัญหาการกระทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง ยาเสพติดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมายหลายประการ ทั้งในด้านตัวผู้เสพเองและด้านสังคมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งยังเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงให้เกิดปัญหาสังคมด้านอื่นๆ เช่น อาชญากรรม ปัญหาความยากจน เป็นต้น[๕] เด็กและเยาวชน หากไม่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ย่อมอาจพลาดพลั้งไปทำความชั่ว สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยส่วนรวมได้ ฉะนั้น เด็กและเยาวชน จึงควรได้รับการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

แนวทางการแก้ไขปัญหาวัยรุ่นที่ถูกต้อง จะต้องดำเนินการโดยการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาให้แก่วัยรุ่น เพราะหลักธรรมเหล่านั้น เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถกำจัดความทุกข์ทั้งปวงได้จริง[๖] จะเห็นได้จากในคราวที่พระนางพิมพาส่งให้พระราหุลมาขอราชสมบัติจากพระพุทธองค์ พระองค์ก็ทรงมอบให้พระสารีบุตรบรรพชาราหุลเป็นสามเณร เพราะทรงปรารถนาจะให้พระราหุลได้รับโลกุตรทรัพย์

---

[๔] ทัศนีย์ ทองสว่าง, **สังคมไทย**, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๗.

[๕] สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการพัฒนาคุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๓๙.

[๖] ม.มู. (ไทย) ๑๙/๔๕๔/๑๘๗.

หรือทรัพย์ภายใน มีคุณค่ามากกว่าราชสมบัติที่เป็นเพียงโลกิยทรัพย์เท่านั้น[๗] หลังจากที่พระราหุลได้บรรพชาเป็นสามเณร และทรงได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในเวลาต่อมา

แสดงให้เห็นได้ว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามีความละเอียดในทุกขั้นตอน ดังนั้น การเลือกหัวข้อธรรมและวิธีการที่จะนำมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำเป็นต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัยเช่นกัน วิธีการปลูกฝังคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนามีทั้งวิธีละมุนละม่อมและวิธีที่รุนแรง[๘] คุณธรรมประการหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงยึดเป็นหลักสำคัญ คือ การไม่พูดเท็จ เพราะเมื่อบุคคลใดพูดเท็จได้ ก็ไม่มีความชั่วอื่นใด ที่บุคคลนั้นจะทำไม่ได้ ดังที่ทรงตรัสสอนพระราหุล ว่า “ดูก่อนราหุล เรากล่าวว่าบุคคล ผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวมุสา ทั้งที่รู้อยู่ ที่จะไม่ทำบาปกรรมแม้น้อยหนึ่งไม่มี ฉันนั้นเหมือนกัน เพราะเหตุนั้นแล ราหุล เธอพึงศึกษาว่า เราจักไม่กล่าวมุสา แม้เพราะหัวเราะกันเล่น ดูก่อนราหุล เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล”[๙]

การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรประกอบด้วยการบรรยายให้ความรู้ ชี้แนะแนวทาง การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง แล้วให้ผู้ศึกษาลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งแนวคิดนี้ นักวิชาการปัจจุบันได้นำไปปฏิบัติ และพิสูจน์แล้วว่า เป็นแนวความคิดที่เหมาะสมและถูกต้องว่า การที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องสอนด้วยวิธีการที่เร้าความสนใจ ให้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัย มีการจัดกิจกรรมที่นำไปสู่การคิดและปฏิบัติตาม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ปัญหา[๑๐] เพื่อเกิดการพัฒนาตนเองให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น จนนำไปสู่การพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรู้จักนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

การที่ผู้วิจัยเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องผลสัมฤทธิ์การปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์นี้ เพราะเป็นการจัดเข้าค่ายอบรมเพื่อให้นักเรียน ได้เรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมจากหลักธรรมตามพระพุทธศาสนา อาทิ ศีล ๕

---

[๗] วิ.ม. (ไทย) ๖/๑๑๘/๒๘๐/๒๘๑.

[๘] องฺ. จตุก. (ไทย) ๓๕/๑๑๑/๒๙๘-๓๐๐.

[๙] ม. ม. (ไทย) ๒๐/๑๒๗/๒๖๕.

[๑๐] สุมน อมรวิวัฒน์ อ้างใน **รายงานผลการวิจัย ผลกระทบของโครงการปลูกฝังศีลธรรมด้วยการสอบปัญหาธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ความอดทน ความรักสามัคคี ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางหรือปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ซึ่งในการอบรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ได้ใช้กลยุทธ์ และวิธีในการอบรมเพื่อให้นักเรียนได้เกิดความสนใจ และเป็นที่น่าติดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ซึ่งการจัดโครงการดังกล่าว เป็นไปหรือมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ “เด็กต้องมีความรู้ คู่คุณธรรมจริยธรรม” โดยเสริมสร้างให้นักเรียนเป็น “คนดี คนเก่ง เป็นคนมีความสุข” ทำให้นักเรียน ได้รู้หน้าที่ของตนเอง รู้เท่าทันถึงภัยของชีวิต มีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติด เกิดความรักสถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ไปตามทิศทางที่ดีน่าพอใจ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความพึงพอใจและการนำคุณธรรมจริยธรรม ที่ได้รับการอบรมจากศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ แนวคิดทฤษฎี หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กหรือเยาวชน มีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ คุณธรรมจริยธรรมในการเผยแผ่ข้อใดบ้าง ที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ใช้เผยแผ่ โดยวิธีการอบรม

๑.๓.๓ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความพึงพอใจและมีการนำคุณธรรมจริยธรรมที่ได้รับการอบรมจากศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง

๑.๔ สมมติฐานการวิจัย

๑.๔.๑ เพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในด้านตัวผู้ส่งสาร แตกต่างกัน

๑.๔.๒ เพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในด้านตัวสาร แตกต่างกัน

๑.๔.๓ เพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในด้านช่องทางการสื่อสาร แตกต่างกัน

๑.๔.๔ เพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในด้านการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อผู้ฝึกอบรม เนื้อหา ช่องทางการสื่อสาร และการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีรูปแบบและกระบวนการอบรม ตามหลักสูตร อันได้แก่ การบรรลุผลในเรื่องการลด ละ เลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข เข้าใจหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้เท่าทันภัยสังคม เป็นต้น

การเผยแผ่คุณธรรม หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นที่แพร่หลาย ขยายออก โดยวิธีการอบรม ซึ่งในการฝึกอบรมครั้งนี้ ได้เผยแผ่โดยใช้สื่อและวิธีการกระบวนการรูปแบบต่างๆ ในการเผยแผ่ อันได้แก่ สไลด์ วีดิทัศน์ การแสดงละครและบทบาทสมมติ การสาธิตและฝึกปฏิบัติ

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม[๑๑] ในที่นี้หมายถึง การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับจากการอบรม ไปประพฤติปฏิบัติ เช่น ศีล ๕ อิทธิบาท ๔ ความอดทน ความสามัคคีเป็นต้น

---

[๑๑] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๑๖.

ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมนี้ ผู้วิจัยใช้ในความหมายเดียวกัน

พัฒนาคุณธรรม หมายถึง การเรียนรู้ การปลูกฝัง การเสริมสร้าง เพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นประโยชน์เกื้อกูล ในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบถึงรูปแบบ กระบวนการและวิธีการ เพื่อการเผยแผ่โดยการฝึกอบรม ว่า มีปัจจัยความสำเร็จ มากน้อยเพียงใด

๑.๙.๒ เพื่อนำรูปแบบ วิธีการที่สัมฤทธิผล ไปใช้ในการเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรม ในด้านอื่นๆ ในสังคมต่อไป

๑.๙.๓ เพื่อให้สถาบันหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่บ้าน วัด โรงเรียน สามารถนำรูปแบบ วิธีการ ไปประยุกต์ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมตะวันตก

นักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หรือนักจิตวิทยาตะวันตก ได้ให้ความสำคัญเรื่องการสร้างระเบียบวินัยให้แก่สังคมมาก โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่เด็กเยาวชนเป็นคนดี เพื่อความมั่นคงของสังคมในอนาคต ดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพีอาเจต์

ในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของพีอาเจต์ ได้ใช้วิธีสังเกตเด็กในวัยต่างๆ โดยการเล่นเกมส์และการใช้คำถามที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งพีอาเจต์ได้ตั้งวัตุประสงค์ไว้ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อจะดูว่าเวลาเด็กเล่นเกมส์ เด็กจะปฏิบัติตามกฎในการเล่นอย่างไร

๒. เพื่อจะศึกษาว่า เด็กมีความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างไร พีอาเจต์ได้สรุปผลของการวิจัยนี้ไว้ในหนังสือชื่อว่า “The Moral Judgement of the Child”

พีอาเจต์ได้ใช้ในห้องทดลอง เกมส์ลูกหินมีชื่อว่า “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” เริ่มด้วยการเขียนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสบนพื้น และวางลูกหินหลายๆ ลูกในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรส ให้ผู้เล่นโยนลูกหินกระแทกลูกหินในสี่เหลี่ยมออกไป กฎเกณฑ์ในการเล่นมีหลายอย่าง เป็นต้นว่า กฎเกณฑ์เกี่ยวกับใครจะเป็นผู้มีสิทธิ์โยนลูกหินเป็นคนแรก ผู้ที่จะมีสิทธิ์โยนเป็นคนแรกจะต้องเป็นคนร้องคำว่า “ที่หนึ่ง” ก่อนคนอื่น ถ้าผู้เล่นอื่นไม่ต้องการให้มีคนใดคนหนึ่งโยนลูกหินเป็นคนแรก ก็มีกฎเกณฑ์ป้องกันได้ คือ จะต้องมีผู้ร้องคำว่า “ไม่มีที่หนึ่ง” ก่อนคนที่จะร้องว่า “ที่หนึ่ง” พีอาเจต์ สังเกตว่าเด็กเล็กอายุระหว่าง ๕-๘ จะถือกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยไม่มีคำถามใดๆ เมื่อเด็กโตขึ้นก็พยายามเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในการเล่น โดยตกลงซึ่งกันและกัน

จากการสังเกตเกมต่างๆ ของเด็ก พีอาเจต์ได้สร้างเรื่องสถานการณ์คู่ เรื่องหนึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ผู้กระทำมีความตั้งใจดี แต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดผลเสียหายมาก อีกเรื่องหนึ่งผู้กระทำหรือผู้แสดงพฤติกรรม มีความตั้งใจไม่ดี แต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยกว่า

เรื่องแรก เด็กชายจอห์น ได้ยินแม่เรียกมากินข้าว ก็รีบไปในห้องกินข้าว แต่เมื่อผลักประตูห้องกินข้าวเข้าไปแล้วปรากฏว่า จอห์นเห็นก็ทำถาดซึ่งวางอยู่บนเก้าอี้หลังประตูตก ทำให้แก้ว ๑๕ ใบ ซึ่งอยู่บนถาดแตกหมด โดยที่จอห์นไม่มีทางทราบมาก่อนเลยว่า จะมีคนเอาถาดถ้วยแก้วมาวางบนแก้วมาวางบนเก้าอี้หลังประตู

เรื่องที่ ๒ เด็กชายเฮนรี่ อยู่บ้านคนเดียวเพราะแม่ออกไปทำธุระนอกบ้าน เฮนรี่ปีนขึ้นไปเอาแยมซึ่งอยู่ในตู้ แต่ในขณะที่ยื่นมือไปหยิบขวดแยม มือไปถูกแก้วใบหนึ่งตกลงและในที่สุดเด็กชายเฮนรี่ ก็ไม่ได้แยมด้วย เพราะอยู่สูงเกินกว่าที่จะเอื้อมถึง

หลังจากเล่าเรื่อง ๒ สถานการณ์ ให้เด็กฟังแล้ว พีอาเจต์ถามเด็กว่า ใครเป็นคนทำผิดสมควรได้รับโทษมากกว่ากัน เด็กเล็กอายุระหว่าง ๕-๘ ขวบ จะตอบว่า จอห์นควรจะได้รับโทษมากกว่า เพราะทำถ้วยแตกมากกว่า ๑๕ ใบ ส่วนเฮนรี่ผิดน้อยกว่า เพราะทำถ้วยแตกเพียงใบเดียว แสดงว่า เด็กเล็กมักจะไม่คิดถึงความต้องการ แรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ จะตัดสินจากความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่ตนเห็น ถ้ามีความเสียหายมากก็ควรจะได้รับโทษมากกว่า ซึ่งพีอาเจต์ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๒ ขั้น ได้แก่

๑. เฮทเทรอนโนมัส (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานทางจริยธรรมมาจากผู้มีอำนาจเหนือตน ถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม เปลี่ยนแปลงไม่ได้

๒. ออโทนอมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องที่สำคัญและคิดถึงแรงจูงใจของผู้กระทำ

ทฤษฎีของพีอาเจต์นี้ เป็นการวิจัยเชิงสังเกต ที่ศึกษาพัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็กโดยการใช้กฎเกณฑ์เป็นหลักในการเล่นเกมส์ แล้วใช้การสังเกตการณ์ว่า กฎเกณฑ์ดังกล่าว มีผลต่อจริยธรรมเด็กอย่างไร

๒.๑.๒ ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นเฮทเทอรอนโนมัส

เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง ๕-๘ ขวบ รับกฎเกณฑ์และมาตฐานทางจริยธรรมจากบิดามารดา ครูและเด็กโต เด็กในวัยนี้จะมีความเชื่อถือ ดังต่อไปนี้

๑. พฤติกรรมใดจะถูกต้องหรือดี ก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรม ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้

๒. ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาด ถ้าใครทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนดี” และคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนไม่ดี”

๓. การใช้จรรยาบรรณวิพากษ์หรือการประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” ไม่คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

๒.๑.๓ ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทนอมัส

ผลจากการศึกษาลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทนอมัสเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุ ๙ ขวบขึ้นไป เด็กในวัยนี้จะมีความเชื่อ ดังต่อไปนี้

๑. กฎเกณฑ์ คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน

๒. กฎเกณฑ์จะมีความหมาย หรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตาม และยอมรับกฎเกณฑ์นั้น

๓. การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม

๔. การใช้จรรยาบรรณวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” จะคำนึงถึงความถูกต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

ข้อสรุปที่สำคัญที่พีอาเจต์ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมก็คือ พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นตอนและขึ้นอยู่กับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง ๕-๘ ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรม หรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า ซึ่งเด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น ตั้งแต่ ๙ ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีคามร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้[๑]

---

[๑] สุรางค์ โค้วตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖๕-๖๗.

๒.๑.๔ จิตวิทยาการสื่อสารกับวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จะเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้าง และการทำงานของอวัยวะต่างๆ Luella Cole นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้จัดแบ่งวัยรุ่นออกเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยมีช่วงอายุอยู่ในระหว่าง ๑๓- ๒๑ ปี โดยเด็กชายจะเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าเด็กหญิงประมาณ ๒ ปี ในขณะที่ความพร้อมของต่อมเพศที่จะเริ่มผลิตเซลล์สืบพันธุ์ เมื่อเด็กหญิงอายุ ๑๑-๑๓ ปี และเด็กชายเมื่ออายุประมาณ ๑๓- ๑๕ ปี

พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยรุ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ที่วัยรุ่นแสดงออกมา วุฒิภาวะทางเพศของเด็กชายสามารถสังเกตได้โดยเกิดพฤติกรรมการหลั่งอสุจิในเวลาหลับ มีขนเกิดขึ้นตามร่างกายในที่ต่างๆ สัดส่วนรูปร่างกายเปลี่ยนไป หน้าอกและสะโพกของเด็กหญิงขยายขึ้น เด็กชายจะมีเสียงแตกพร่า และห้าวขึ้น

อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง เชื่อมั่นในตนเองและมักขัดแย้งกับผู้ใหญ่ โดยส่วนใหญ่แล้วอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นจะมีทั้งอารมณ์ประเภทก้าวร้าวรุนแรง อารมณ์เก็บกดถอยหนีจะทำให้เป็นอันตรายต่อวัยรุ่นมากที่สุด อารมณ์สนุกสมหวัง ความรัก ความอิจฉาริษยา ความอยากรู้อยากเห็น การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคลิกภาพคือ เป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น รู้สึกว่ามีปมด้อยกระวนกระวายใจ เก็บตัวหนีสังคม ซึมเศร้า วิตกกังวล กลัว บุคลิกภาพเสื่อม ฉุนเฉียว โมโหง่าย คิดเพ้อฝัน สร้างวิมานในอากาศจนทำให้บุคลิกภาพเสื่อมนอกจากนี้เด็กวัยรุ่นจะมีความจำดีมากมีสมาธิดี ความคิดกว้างขวาง ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ๆ พัฒนาการทางด้านสติปัญญาในวัยรุ่นตอนต้นจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเจริญถึงขีดสุด เมื่ออายุ ๑๖ ปี หลังจากนั้นจะลดลงเรื่อยๆ วัยรุ่นจะต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและบุคคลแวดล้อมรอบตัว ต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีห้องเป็นสัดส่วน สนใจเรื่องเพศ และปรารถนามีเพื่อนต่างเพศ [๒]

จะเห็นได้ว่า ธรรมชาติและความต้องการของวัยรุ่นเป็นความต้องการพื้นฐานทางจิตใจซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง จึงต้องการหาประสบการณ์สิ่งใหม่ๆ ในชีวิต เสมอ คือ

---

[๒] **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

๑. ต้องการความรัก ความห่วงใย มีความรู้สึกอยากถูกรัก อยากได้รับความเอาใจใส่ห่วงใยจากคนที่มีความสำคัญต่อเขา แต่มีข้อแม้ว่า ต้องไม่ใช่การแสดงออกที่ทำกับเขาราวกับเด็กเล็กๆ หรือ เจ้ากี้เจ้าการกับเขา

๒. ต้องการเป็นอิสระ ทำอะไรด้วยตัวเอง อยากทำในสิ่งที่คิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนในการตัดสินใจ เริ่มวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ชอบให้ใครว่า บอก หรือแนะนำอย่างเด็กๆ

๓. อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ชอบเลียนแบบ และลงมือทำแบบลองผิดลองถูกและชอบอยู่กับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เพราะมีความรู้สึกว่า ได้รับการยอมรับในพฤติกรรมได้ง่าย

๔. ความถูกต้อง ยุติธรรม ซึ่งวัยรุ่นจะให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความถูกต้องความยุติธรรมตามทัศนะของตน แต่เป็นความถูกต้อง ยุติธรรมที่ไม่การคิดแบบยืดหยุ่น คือ มองขาวเป็นขาว มองดำเป็นดำ แต่ไม่ได้มองในหลายๆ ด้วย หลายๆ มุมมองอย่างผู้ใหญ่

๕. ให้ความสำคัญกับความงดงามทางร่างกาย สนใจ และพิถีพิถันในเรื่องเสื้อผ้าทรงผม และมักเลียนแบบบุคคลที่เขาชื่นชม

๖. ชอบความตื่นเต้น ท้าทาย ต้องการหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ ไม่ชอบความจำเจซ้ำซาก ความชอบไม่ชอบของวัยรุ่นจึงเปลี่ยนแปลงเร็ว

๗. ต้องการการยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของกลุ่มเพื่อน

๘. เป็นวัยที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ในเรื่องของบุคลิกภาพ แสดงหาท่าทาง คำพูด การแสดงออก การแต่งกาย การเข้าสังคมที่เหมาะสมกับตัวเอง

๙. ชอบการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังนั้น ควรฝึกวัยรุ่น ให้รู้จักสำรวจตัวเอง และ พูดแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกให้มากขึ้น[๓]

จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นจะใช้วิธีการเลียนแบบคุณธรรมจริยธรรม จากพัฒนาการหลายด้าน สิ่งที่สำคัญคือ คนรอบข้าง ถ้าได้สิ่งแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้และเลียนแบบคุณธรรมจริยธรรมที่ดี การนำเด็กเข้าวัดจึงถือเป็นหนทางที่ถูกต้อง

๒.๑.๕ พัฒนาการของวัยรุ่น

ตามหลักจิตวิทยานักจิตวิทยาได้แบ่งลักษณะพัฒนาการของวัยรุ่น หรือวัยเด็กนักเรียนมัธยมศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่อายุ ๑๒ - ๑๙ ปี มีรายละเอียดดังนี้

---

[๓]บำรุง สุขพรรณ์, **เอกสารประกอบการถวายความรู้พระสงฆ์**, หลักสูตร “พระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

๑. พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้เด็กวัยรุนเองตระหนักในการเปลี่ยนแปลง และมีความวิตกกังวล ดังนั้น ทั้งผู้ปกครองและครูควรจะเตรียมเด็กได้เข้าสู่วัยรุ่นอย่างราบรื่น โดยการอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารอัตมโนทัศน์ ของเด็กขึ้นอยู่กับการรับรู้ตัวเองว่าเป็นคนสวยหรือไม่สวยมีรูปร่างดีหรือไม่ดี พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้ มีดังต่อไปนี้

๑.๑ วัยรุ่นเริ่มต้นมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงทางความสูงและน้ำหนักรวดเร็วมาก (Growth Spurt) การเปลี่ยนแปลงนี้จะมีความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กหญิงจะเริ่มเมื่ออายุประมาณ ๑๑ ปี ผู้ชายเริ่มราวๆ ประมาณ ๑๓ ปี

๑.๒ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ ก็จะเริ่มพัฒนาขึ้นในวัยแรกรุ่น (Puburty) เนื่องจากฮอร์โมนเกี่ยวกับการเจริญเติบโตที่ต่อมพิทอิทารี (Pituitary Gland) หรือต่อมใต้สมองได้สร้างขึ้นเด็กหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงของรังไข่ และมีการตกไข่ (Ovulation)และการเพิ่มฮอร์โมนที่เรียกว่าอีสโทรเจนส์ (Estrogens) ในสายเลือด สำหรับเด็กชายจะการเพิ่มขนาดของอวัยวะสืบพันธุ์ และมีการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ และเพิ่มฮอร์โมนของผู้ชายที่เรียกว่า แอนโดรเจนส์ (Androgens)

๑.๓ การเปลี่ยนแปลงทุติยภูมิทางเพศ (Secondary Sex Characteristics) จะปรากฏเป็นระยะการแตกเนื้อหนุ่มสาว เด็กหญิงจะเพิ่มขนาดของหน้าอก และสะโพก มีรูปร่างอวบขึ้น เด็กชายจะมีไหล่กว้างขึ้น มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงการเปลี่ยนของเสียง เป็นต้น

๑.๔ อัตราการเจริญเติบโตของส่วนต่างๆ ของร่างกาย อาจจะเกิดขึ้นไม่พร้อมกันหรือเวลาเดียวกัน เช่น เด็กบางคนจะมีการเปลี่ยนแปลงขนาดของเท้า ทั้งยาวและใหญ่ขึ้น เด็กวัยรุ่นมักจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

๑.๕ เด็กหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วสุดยอดราวๆ ๑๒ ปี ส่วนเด็กชายจะมีระยะสุดยอดของการเจริญเติบโตราวๆ ๑๔ ปี หลังจากนั้นการเจริญเติบโตจะเริ่มช้าลง แต่ทั้งชายหญิงจะยังคงเจริญเติบโตต่อไป ทั้งทางด้านความสูงและน้ำหนัก เด็กชายส่วนมากจะหยุดการเจริญเติบโตราวๆ อายุ ๒๑ ปี แต่บางคนก็ยังคงเปลี่ยนแปลงโตได้หยุดจนถึงอายุ ๒๕ ปี สำหรับเด็กหญิงจะหยุดการเจริญเติบโตเมื่ออายุราวๆ ๑๗ ปี แต่บางคนก็ยังคงจะเจริญเติบโตต่อไปจนถึงอายุ ๒๑ ปี

๒. พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา พีอาเจต์ ได้ให้ชื่อขั้นพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นหรือวัยมัธยมศึกษาว่า “Formal Operations”แต่พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยแรกรุ่นบางคนยังอยู่

ระหว่าง “Concrete Operations” และ “Formal Operations” แต่ในที่สุดก็จะถึงขั้น “Formal Operations” ซึ่งเด็กจะสามารถคิดได้แบบผู้ใหญ่

เนื่องจากเด็กวัยรุ่นสามารถที่จะคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ เด็กวัยนี้จึงมีความสนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนา สามารถที่จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ สามารถคิดเหตุผลได้ทั้งอนุมานและอุปมานและจะมีหลักการ เหตุผลของตนเองเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาค และมนุษยธรรม การสอนเด็กวัยรุ่นควรจะท้าทายให้เด็กรู้จักคิด เป็นต้นว่า การแก้ปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ การสอนความคิดรวบยอดอาจจะเริ่มจากความคิดรวบยอดที่มีความหมายกว้าง และบอกคุณลักษณะที่สำคัญที่เน้นหลักทั่วๆ ไป

๓. พัฒนาการทางบุคลิกภาพ เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สนในตนเอง อยากรู้ว่าตนเป็นใคร ซึ่งเป็นคำถามที่ตอบได้ยาก เด็กวัยรุ่นจะต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและยอมรับ และจะต้องมีความเข้าใจบทบาทของตนในสังคม และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ถ้าเด็กในวัยนี้ สามารถจะตอบคำถามว่า ตนคือใคร ก็จะไม่มีปัญหาในการปรับตัว จะมีความคิดเป็นของตัวเอง และไม่ตามอย่างเพื่อน ในทางที่ผิด นอกจากนี้ จะมีจุดประสงค์ของชีวิตที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพ อีริคสัน เรียกวัยรุ่นว่าIdentity vs Role Confusion เด็กที่ไม่รู้จักว่าตนคือใครจะเผชิญกับปัญหาที่อีริคสันเรียกว่า Identity Crisis เด็กจะรู้สึกสับสนในบทบาทของตนในสังคม มีปัญหาในการปรับตัวกับเพื่อนร่วมวัย ทั้งเพศชายและหญิง เพราะมีทัศนคติต่อตนเองในทางลบ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และทำให้เด็กวัยนี้มีปัญหาในการเรียนรู้ ไม่มีจุดประสงค์ของชีวิต อีริคสัน กล่าวว่า สังคมปัจจุบันมีความโน้มเอียงที่จะส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นมีปัญหาที่จะค้นพบว่าตนคือใคร เพราะมีบทบาทต่างๆ ในสังคมที่เด็กวัยรุ่นจะสำรวจไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการผูกมัดตนเองว่าบทบาทที่ตนควรจะเลือกคืออะไร ในวัฒนธรรมบางแห่ง หรือสังคมโบราณมักจะมีการช่วยเด็กวัยรุ่นเลือกบทบาทที่จะเป็นผู้ใหญ่ โดยมีพิธีกรรมเป็นพิเศษ

๔. พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ซึ่งอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นค่อนข้างจะรุนแรงและเปลี่ยนแปลงง่าย ความตึงเครียดของอารมณ์เด็กวัยรุ่น บางครั้งจะเนื่องมากจากการปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความไม่ชอบหรือไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางร่างกาย ถ้าเด็กวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายเร็ว จะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมให้เร็วขึ้นด้วย เนื่องจากวัยเป็นวัยที่ค่อนข้างจะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางเหมือนวัยอนุบาล แต่แตกต่างกันโดยที่วัยอนุบาลไม่ได้คำนึงวาคนอื่นจะคิดอย่างไร ส่วนวัยรุ่นจะเป็นห่วงว่า คนอื่นจะคิดอย่างไร โดยเฉพาะเพื่อนร่วมวัย เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตคือ มักจะมี

ความรู้สึกซึมเศร้า (Depression) วัยรุ่นหญิงจะมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้สึกซึมเศร้ามากกว่าวัยรุ่นชาย ความรู้สึกซึมเศร้าอาจจะเป็นเหตุให้เด็กวัยรุ่นมีปัญหาทางความประพฤติ เช่นทดลองยาเสพติด และถ้ารุนแรงก็อาจจะถึงกับพยายามฆ่าตัวเอง เพื่อนร่วมวัยมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก วัยรุ่นมักจะคบเพื่อนที่มีความสนใจและมีค่านิยมร่วมกัน การคบเพื่อนของวัยรุ่นหญิงมักจะจริงจัง และมีเพื่อนสนิทที่จะปรับทุกข์สุขกันได้ ส่วนวัยรุ่นชายอาจจะเป็นเพื่อนที่ร่วมสนุก แต่มักจะไม่สนิทเหมือนวัยรุ่นหญิง นอกจากเด็กวัยรุ่นชายและหญิงจะมีเพื่อนเพศเดียวกันแล้ว เด็กวัยรุ่นเริ่มสนใจที่จะมีเพื่อนต่างเพศ การคบเพื่อนต่างเพศอาจจะมีหลายระดับ เป็นต้นว่า เป็นเพื่อนกับแบบคบเพื่อนเพศเดียวกัน หรืออาจจะชอบกันแบบคู่รักมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะจริงจัง[๕]

๒.๑.๖ ปัญหาของวัยรุ่น

ปัญหาของวัยรุ่นมีอยู่มากมาย จากผลการศึกษาสามารถสรุปปัญหาได้ดังต่อไปนี้

๑. การกระทำผิดกฎหมายอาญา เช่น การทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ การเสพยาเสพติด ให้โทษ การทำผิดด้วยอาวุธ วัตถุระเบิด รวมถึงการทะเลาะวิวาทยกพวกเข้าทำร้ายกัน เป็นต้น

๒. ประพฤติผิดศีลธรรม ชอบเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ มั่วสุมเล่นการพนันตามที่ต่างๆ คบหาสมาคมกับบุคคลที่ประพฤติผิดศีลธรรมหรือบุคคลชั่วร้าย แสดงกิริยาจงใจก่ออันตรายในทางศีลธรรมหรืออนามัย

๓. ปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนทางสังคมไม่ได้ เช่น หนีโรงเรียน หลบหนีออกจากบ้าน ใช้วาจาหยาบคายไม่สุภาพ ชอบเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่ผิด กฎหมาย ไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

จากผลการศึกษาทำให้สามารถสรุปสาเหตุของการกระทำผิดของวัยรุ่นได้ดังต่อไปนี้

๑. สาเหตุภายในตัวผู้กระทำความผิด สาเหตุภายในตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่ ลักษณะอวัยวะทางร่างกายและจิตใจอันเป็นลักษณะส่วนที่มีความบกพร่อง อันเป็นกำลังขับให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยจนเป็นเหตุให้กระทำความผิดขึ้นเช่น มีร่างกายผิดปกติแตกต่างจากบุคคลอื่น ทำให้เกิดปมด้อย และมีความวิตกกังวล จึงพยายามหาทางชดเชยด้วยวิธีการต่างๆ

๒. สาเหตุภายนอกตัวผู้กระทำความผิด สาเหตุจากภายนอกตัวผู้กระทำความผิดนี้ จะพิจารณาจากฐานะความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของบุคคลอันเป็นลักษณะของสังคม ว่ามีสิ่งใด

---

[๕] สุรางค์ โค้วตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, หน้า ๘๖–๙๐.

ในสิ่งแวดล้อมเกิดความบกพร่อง จนเป็นเหตุให้เกิดการกระทำความผิดของเด็ก หรือเยาวชนตามมา โดยเน้นว่าสังคมที่ไม่เป็นระเบียบเป็นเหตุพื้นฐานของการการะทำความผิดของเด็กและเยาวชน

๓. สภาพของสังคมที่ไม่เป็นระเบียบ (Social dis-organization) ประกอบด้วย

๓.๑ การคบเพื่อนเสเพล เนื่องจากเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดี เช่น อยู่ใกล้แหล่งการพนัน แหล่งเสื่อมโทรมหรือแหล่งซ่องโจร เด็กอาจถูกใช้หรือจ้างวานไปในทางทุจริตได้

๓.๒ ความยากจน เป็นเหตุให้บิดามารดาไม่สามารถหาเงินมาจุนเจือครอบครัวในเรื่องที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายได้เพียงพอ เด็กและเยาวชนอาจจะเกิดความจำเป็นต้องออกไปหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพเองในทางที่ผิดได้

๓.๓ ความบกพร่องของครอบครัว บิดามารดาไม่สามารถดูแลได้เพียงพอ ทำให้เด็กขาดความรับความอบอุ่น เช่น ครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน

๔. ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหายาเสพติดให้โทษนั้นเป็นปัญหาสังคมที่ต้องการการพิจารณาแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเป็นปัญหาที่จัดว่า ร้ายแรงมากของสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมายหลายประการทั้งในด้านตัวผู้เสพเองและด้านสังคมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความมั่นคงของชาติ ทั้งยังเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงให้เกิดปัญหาสังคมด้านอื่นๆ เช่น อาชญากรรม ปัญหาความยากจน เป็นต้น[๕]

๕. กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่น มีหลักการดังนี้

๕.๑ เลือกประเด็นที่ทันสมัย อยู่ในความสนใจของวัยรุ่น หรือเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับประสบการณ์ของวัยรุ่น

๕.๒ ใช้ภาษาเดียวกับวัยรุ่น

๕.๓ ให้วัยรุ่นมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และแสดงออกถึงความสามารถที่มีอยู่

๕.๔ ให้วัยได้มีโอกาสร่วมมือกับทำเป็นกลุ่ม

๕.๕ ใช้สื่อที่สนุกสนานและทันสมัย เช่น เพลงที่อยู่ในความนิยม หรือสื่อบุคคลที่เด็ก ชื่นชม เช่น ดารา นักร้อง นักกีฬา[๖]

---

[๕] ทัศนีย์ ทองสว่าง, **สังคมไทย**, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๕-๓๗.

[๖] บำรุง สุขพรรณ์, **เอกสารประกอบการถวายความรู้พระสงฆ์**, หน้า ๗.

๒.๒ หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี หรือเพื่อให้เกิดคุณธรรม กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติตนให้บรรลุผลที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดีหรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรม ย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมได้ชื่อว่า เป็นคนดี หากบุคคลในสังคมทุกคน ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมสังคมสิ่งแวดล้อม จะไม่ถูกเบียดเบียนและถูกรบกวนจนเกิดสภาพเสียดุลยภาพทางสังคมและระบบนิเวศวิทยา

๒.๒.๒ พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน หมายถึง คุณธรรมและหลักการปฏิบัติที่ดีงาม ซึ่งมีลักษณะจำเพาะและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง หรือสิ่งมีค่าภายใน แม้ว่าบุคคลอื่นจะไม่เห็นก็ตาม เช่น ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความระเบียบวินัย ความบริสุทธิ์แห่งจิตใจ การมีปัญญาที่ถูกต้องดีงาม และมโนธรรมต่างๆ จริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นฐานของจริยธรรมทางสังคม การปฏิบัติตามจริยธรรมทางสังคมจะไม่เกิดผลดีนักหากปราศจากจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องบรรลุถึงด้วย ในการปฏิบัติตามจริยธรรมทางสังคมนั้น มีเป้าหมายอย่างหนึ่งคือการมีคุณธรรม เพราะฉะนั้น จริยธรรมขั้นพื้นฐานสามารถพิจารณาได้ว่า เป็นทั้งเป้าหมายและเป็นเหตุปัจจัยทำให้มีการปฏิบัติตามจริยธรรมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และบังเกิดผลดีอีกด้วย

๒.๒.๓ หลักจริยธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา

หลักจริยธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมที่ทุกคนจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องดีงามทั้งทำให้เกิดความเกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมโดยรวม อันได้แก่

๑. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นหรือปัญญาที่ถูกต้องดีงาม กล่าวคือ เป็นความรู้ความเข้าใจว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรมีโทษ อะไรมีคุณประโยชน์ อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป อะไรควร

ทำ อะไรควรละเว้น เป็นต้น สิ่งที่ตรงกันข้ามกับสัมมาทิฏฐิก็คือ มิจฉาทิฏฐิ ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจอย่างผิดๆ เหมือนดังภาษิตไทยโบราณที่ว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

๒. ความสะอาดแห่งจิตใจ คือจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากสิ่งที่มาปรุงแต่งให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่งก็หมายถึงปราศจากความโกรธ อาฆาตพยาบาท อิจฉาริษยา ความละโมบ และความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการมองโลกในแง่ดี การให้อภัยไม่ถือโกรธซึ่งส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคี และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

๓. เมตตา กรุณา คือ ความปรารถนาดี ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นการเสียสละด้วยความรักอันบริสุทธิ์ เมื่อเห็นคนอื่นมีความทุกข์และความเดือดร้อนจะทนอยู่ไม่ได้ ต้องรีบให้การช่วยเหลือเท่าที่กำลังความสามารถของตนจะช่วยเหลือได้ เมตตาจัดเป็นคุณธรรมหรือจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดได้ และจัดเป็นมโนธรรมอย่างหนึ่ง การมีเมตตาจะส่งผลออกมาเป็นไมตรีจิต และมีความยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น โดยไม่มีความริษยา ผู้ที่มีเมตตา กรุณาจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้อื่นด้วยใจจริง และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน แต่คุณธรรมข้อนี้ จะต้องปฏิบัติร่วมกับสัมมาทิฏฐิและความบริสุทธิ์แห่งจิตใจด้วยจึงจะเป็นผลดีแก่ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริง มิฉะนั้น ผู้ที่มีเมตตากรุณา แต่ปราศจากปัญญาที่เห็นชอบ อาจจะกลายเป็นคนโง่และเป็นเหยื่อของคนโกงได้

๔. ความมีสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่คิดเอาแต่ได้ ไม่โลภอยากได้ในสิ่งที่ตนไม่มีสิทธิที่จะครอบครอง ความซื่อสัตย์จัดเป็นการประพฤติสุจริต ผู้ที่มีสัจจะไม่คิดแสดงหาผลประโยชน์มิชอบธรรม กล่าวคือ จะไม่คิดเบียดบังผลประโยชน์ของคนอื่นและผลประโยชน์ของส่วนรวม ผลที่ตามมาจากการมีสัจจะก็คือ ความรู้สึกละอายต่อการทำความชั่ว (ทุจริต) เป็นผู้มีหิริโอตตัปปะ

๕. ความข่มใจตัวเองได้ หมายถึง ความสามารถในการบังคับจิตใจของตนเองได้ไม่ให้ลุอำนาจแก่ราคะโทสะ และโมหะ การข่มใจตนเองได้รวมถึง ความอดทน ยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของบุคคลอื่น หรือความมีใจกว้าง ยอมรับฟังข้อโต้แย้ง และการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่น โดยไม่ขุ่นเคืองหรือแสดงอาการโกรธไม่พอใจ การข่มใจตนเองได้ จึงต้องมีสติกำกับตลอดเวลา ผลที่ตามมาจากการข่มใจตนเองได้ก็คือ การมีวินัยในตัวเอง ควบคุมตนเองได้ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคมได้อย่างเป็นปกติและราบรื่น

๒.๒.๔ พุทธจริยธรรมทางสังคม

พุทธจริยธรรมสังคม หมายถึง ข้อห้ามหรือควรข้อเว้นที่พระพุทธศาสนาได้บัญญัติห้ามมิให้บุคคลกระทำหรือแสดงออกต่อกันและกัน หากฝ่าฝืนและแสดงออกไปแล้ว จะมีผลกระทบ

ต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่นในสังคม และต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และข้อปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลดีต่อตัวบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น จริยธรรมสังคมของพระพุทธศาสนารวมเอาหลักคำสอนที่เป็นศีลธรรมขั้นต้นจนกระทั่งถึงหลักการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้บังเกิดผลดีสูงสุดแก่สังคมและธรรมชาติ ได้แก่

๑. ศีล คือ หลักการที่จะช่วยให้สังคมเป็นปกติ ปราศจากประทุษร้ายหรือเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ศีลจัดเป็นข้อห้ามหรือข้อละเว้นซึ่งบุคคลไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น เบญจศีล จัดเป็นข้อห้ามทางสังคมอย่างหนึ่ง เป็นข้อบัญญัติที่บุคคลในสังคมจะต้องงดเว้นไม่ล่วงละเมิดหรือฝ่าฝืน เบญจศีล จัดเป็นจริยธรรมทางสังคมในเชิงลบก็ว่าได้ เพราะเป็นข้อห้ามมิให้เบียดเบียน ประทุษร้ายชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิของบุรุษหรือสตรีที่ตนเองไม่มีสิทธิ์จะเกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งข้อห้ามมิให้ทำตนเผลอสติ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำอันเป็นโทษร้ายต่อบุคคลและต่อชีวิตสัตว์โลกอื่นๆ ขึ้นมาโดยไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ข้อเสนอแนะให้บุคคลปฏิบัติในทิศทางตรงกันข้ามกับเบญจศีลก็คือเบญจธรรม

ส่วนเบญจธรรมจัดเป็นจริยธรรมในเชิงบวก กล่าวคือ เป็นแนวทางให้บุคคลปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องอันเป็นแนวทางตรงกันข้ามกับข้อห้าม (ศีล) ดูรายละเอียดในแผนผังข้างล่างนี้

ข้อห้ามมิให้ปฏิบัติ (เบญจศีล)	ข้อเสนอแนะให้ปฏิบัติ (เบญจธรรม)
๑. ห้ามฆ่าสัตว์ ๒. ห้ามลักทรัพย์ ๓. ห้ามล่วงละเมิดสิทธิในบุรุษหรือสตรีที่ตนไม่มีสิทธิ ๔. ห้ามพูดเท็จ ๕. ห้ามดื่มน้ำเมาเป็นเหตุให้ประมาท	๑. ให้มีเมตตาต่อสัตว์ ๒. ให้ประกอบสัมมาอาชีวะ ๓. ให้ประพฤติความสำรวมในกามคุณ ๔. ให้พูดแต่คำจริงที่เป็นประโยชน์ ๕. ให้มีสติกำกับตนเองตลอดเวลา

๒. ทาน คือ การให้โดยไม่เสียดายในภายหลัง เป็นการให้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน การให้ด้วยจิตใจอันประกอบด้วยเมตตากรุณา หวังจะให้ผู้รับมีความสุขการให้นี้ถือว่าเป็นการแสดงออกในเชิงไมตรีต่อบุคคลอื่นซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้และรับทราบได้โดยบุคคลทั่วไป

ทานมี ๓ อย่าง คือ ๑) การให้สิ่งของหรือวัตถุ (อามิสทาน) (๒) การให้อภัยไม่ถือโทษ ไม่โกรธตอบต่อบุคคลอื่นที่ดุด่า หรือเบียดเบียนเรา (อภัยทาน) (๓) การให้คำแนะนำสั่งสอนเพื่อให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเพื่อเป็นคนดีมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม(ธรรมทาน) หากพิจารณา

ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ จะพบว่า ทาน เป็นหลักการข้อแรกในการชนะใจคนอื่น ข้อที่สองก็คือการให้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานแก่คนที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วยกับเรา(ปิยวาจา) ข้อที่ สาม คือ การให้บริการ ช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก และการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (อัตถจริยา) ข้อสุดท้ายคือ การรู้จักปฏิบัติตนเป็นคนดีเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงาน วัย และเพศ ซึ่งถือเป็นการให้ตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นด้วย

ดังนั้น การให้ทานจะบังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ให้จะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) ให้สิ่งที่บริสุทธิ์ อันเป็นการให้สิ่งที่ได้จากความประกอบอาชีพสุจริต

(๒) ผู้ให้ต้องมีเจตนาหรือความตั้งใจที่ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คิดเสียดายหรือเสียใจในภายหลังจากที่ให้ไปแล้ว

(๓) ผู้รับเป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นผู้สมควรแก่การรบสิ่งของที่ให้ หากเป็นผู้ มีศีลบริสุทธิ์ ด้วยก็ยิ่งมีผลดีแก่ผู้ให้มากขึ้น

๓. กตัญญูกตเวที กตัญญู หมายถึง การระลึกนึกถึงคุณความดีและการอุปการคุณที่บุคคลอื่นได้ทำแก่เรา กตเวที หมายถึง การตอบแทนพระคุณแก่บุคคลอื่นที่ได้ให้อุปการคุณแก่เรา

กตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับคนดี ในสังคมไทย ความกตัญญูกตเวทีได้กลายเป็นกฎทางศีลธรรมหรือเป็นจารีตทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้รู้จักอุปการคุณ หรือ “บุญคุณ” ที่บุคคลอื่นได้กระทำให้แก่ตน โดยเฉพาะบุตรจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมข้อนี้ต่อบิดามารดา ของตน หากใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะถูกสังคมประณามหรือลงโทษ เช่น จะถูกประณามว่า เป็นลูกเนรคุณ หรือลูกอกตัญญู หรือ “ลูกทรพี”

พระพุทธศาสนายกย่องสรรเสริญบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวทีว่าเป็นคนดี ทั้งนี้ เพราะความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี บุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที จะได้รับผลดีตอบแทนอย่างแน่นอน ดังคำโบราณที่ว่า คนดีตนน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ กล่าวคือ หากประสบความทุกข์ความเดือดร้อนจะมีคนช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ดังข่าวที่สังคมได้ช่วยอุ้มชูเด็กกตัญญูที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ผู้ยากจน ที่ทุพลภาพ หรือที่แก่ชรา หรือที่เจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถช่วยตนเองได้ ดังที่ปรากฏตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ[๗]

---

[๗]จำนง อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๕-๑๙๙.

๒.๒.๕ บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมไทย

ในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่า เป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดจึงเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทดังต่อไปนี้

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านจะส่งบุตรมารับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ

๒. เป็นสถานสงเคราะห์ บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอยู่อาศัย เลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓. เป็นสถานพยาบาล รักษาคนเจ็บป่วยตามแผนโบราณ

๔. เป็นที่พักคนเดินทาง

๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ

๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ

๘. เป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม วัดเป็นที่รวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ ซึ่งเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์

๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงานที่บ้าน

๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุม เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ

๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆ ของชีวิต

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำจิตในของประชาชน เป็นศูนย์แห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือกันก่อให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วย เพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคมคือ

๑. ความบริสุทธิ์

๒. ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์

๓. ความเป็นผู้นำทางสติปัญญา

ปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดและพระสงฆ์เริ่มสูญเสียไปจากสังคม เพราะความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทยเมื่อประมาณ ๗๐–๘๐ ปี ที่ผ่านมา เริ่มจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทมากบ้าง น้อยบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ละสังคมโดยเฉพาะในชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลมากๆ พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทหลายอย่างเหมือนเดิม[๘]

๒.๒.๕.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การอบรมสั่งสอนให้บุคคลเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นหน้าที่หลักสำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระสงฆ์ ในฐานะเป็นผู้นำ เพราะพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวิถีชาวพุทธในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญ ให้ความหมายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ศีลธรรม และพฤติกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งในทางสังคม วัฒนธรรมและศาสนา สำหรับพระสงฆ์นั้นมิใช่จะมีบทบาทหน้าที่ในการเรียนรู้และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังมีบทบาทพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย[๙]

คุณธรรมและจริยธรรม ความหมายในเชิงคุณค่า ซึ่งจำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น

คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการปฏิบัติจริยธรรม คุณธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความรัก ความปรารถนาดี มีใจกว้าง มีความอดทน มีความเสียสละ มีความคิดเห็นในเรื่องที่ถูกต้องดีงาม และมีความตั้งใจจริงที่จะงดเว้นจากการทำความชั่วและความเสื่อมเสียทุกชนิด

---

[๘]ทัศนีย์ ทองสว่าง, **สังคมไทย**, หน้า ๑๒๕ -๑๒๗.

[๙]**คู่มืออบรมหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนโดยพระสงฆ์**, อ้างใน แผนพัฒนาจริยศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘) หน้า ๒๑.

ส่วนจริยธรรม เป็นหลักการสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม เพื่อบรรลุถึงความสงบสุข ของชีวิตและสังคม จัดเป็นกรอบแห่งการประพฤติที่ได้รับการตีค่าว่ามีความสูงส่งดีงาม สมควรแก่การปฏิบัตินั้น แนวการปฏิบัติ หรือการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรมก็มี เช่น ศีลธรรมทางศาสนา กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม มารยาท ประเพณี พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมต่างๆ ที่สังคมได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายและทำให้สังคมมีความสุข[๑๐]

๒.๒.๕.๒ บทบาทพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย

จากผลการศึกษาเอกสารพบว่า พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากเหง้าแห่งศิลปะและวัฒนธรรมไทยมาช้านาน และปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศิลปกรรม วิจิตรกรรม และปฏิมากรรม เช่น การปั้นและการหล่อพระพุทธรูปปางต่างๆ และการแกะสลักประตู หน้าต่างของวัด วิหาร และพระอุโบสถ ตามวัดต่างๆ ในประเทศไทย ซึ่งมีความสวยงาม ประณีต และให้คติธรรมแก่ผู้ศึกษา

๒. การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมไทย ข้อนี้ปรากฏในรูปของการประกอบพิธีกรรม ทั้งที่เป็นประเพณีพิธีกรรมในระดับครอบครัวในระดับสังคม/ชุมชน และในระดับประเทศ เช่น ประเพณีการทำบุญกุศลในวันเกิด วันปีใหม่ ประเพณีงานศพ ประเพณีแห่นาค ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีงานบุญต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ ได้กลายเป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ทางสังคมที่สำคัญของไทย และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้มาเที่ยวเมืองไทย

๓. การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการหล่อหลอมอุปนิสัย ใจคอมารยาท และบุคลิกภาพของคนไทย เป็นที่ยอมรับว่า พระพุทธศาสนาได้ช่วยหล่อหลอมอุปนิสัยใจคอของคนไทยให้มีความรัก ความเมตตา มีความเอื้ออาทร และช่วยซึ่งกันและกัน ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน คนไทยมีโลกทัศน์ในแง่ดี มีมารยาทในการต้อนรับแขกชาวต่างประเทศด้วยใจจริง มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว และมีไมตรีจิตต่อผู้มีตนติดต่อด้วยความจริงใจ ส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมทางนามธรรมดังกล่าวของคนไทยเป็นที่ประทับใจแก่ผู้คนต่างแดนเป็นอย่างมาก จนประเทศไทยได้รับการขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม”

---

[๑๐]จำนง อดิวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า ๑๗๕.

๔. การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาและวรรณคดีไทย ความเจริญทางภาษาและวรรณคดีของไทย ได้รับอิทธิพลไม่ใช่น้อยจากพระพุทธศาสนา ข้อนี้เห็นประจักษ์ทางด้านการตั้งชื่อ และการบัญญัติศัพท์ทางวิชาการใหม่ๆ ซึ่งมักนิยมใช้ภาษาบาลีเป็นหลักการบัญญัติศัพท์ เหมือนกับฝรั่งที่นิยมบัญญัติศัพท์ทางวิชาการโดยอาศัยภาษาลาตินเป็นรากฐาน

วรรณคดีไทย มีชื่อเสียงเป็นอมตะได้รับอิทธิพลมิใช่น้อยจากคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วงบทประพันธ์กามนิตวาสิษฐี บทประพันธ์เวสสันดรชาดก และบทประพันธ์กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ อื่นๆ บทประพันธ์เป็นอมตะส่วนใหญ่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาขยายต่อ และหลักธรรมทางพุทธศาสนานี้ ได้กลายเป็นกรอบอ้างอิงในการดำเนินชีวิตของตัวละครในบทประพันธ์ประเภทนิยายต่างๆ ด้วย

ดังนั้น พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาหนึ่งของโลกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมหรือขัดเกลาอุปนิสัยใจคอของบุคคลให้ละเอียดอ่อน สวยงาม มีความรัก ความเมตตาปราณีหรือความเอื้ออาทรต่อกันและกัน หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่องจะมีบุคลิกภาพง่างามมีจิตใจเยือกเย็นและเป็นสุข และเป็นบุคคลที่สังคมปรารถนามากที่สุด ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติว่าเป็นศาสนาที่มีบทบาทเอื้อประโยชน์ให้แก่มนุษยชาติอย่างสูงยิ่ง โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่องความเมตตากรุณา และการไม่เบียดเบียนกัน ถือว่า เป็นหลักคำสอนที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหมู่มนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงการประพฤติของคนไทย จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน[๑๑]

๒.๓ พุทธธรรมกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นเยาวชน ที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะต้องศึกษาหาความ รู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพดำเนินชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องใช้วิชาความรู้ คู่กับคุณธรรม เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และสังคมประเทศชาติส่วนรวม ซึ่งการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพุทธธรรม ที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ นำมาใช้จัดเป็นหลักสูตรในการอบรม เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือขัดเกลา

---

[๑๑] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๙๙–๒๐๑.

จิตใจ ประคับประคองตนเองให้ใช้ชีวิตอยู่ในทำนองคลองธรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้เป็นหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐

หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ในพุทธธรรมเป็นหลักธรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง ด้วยการทำความดี ๑๐ ประการ ได้แก่

๑. ทานมัย การให้ทาน

๒. สีลมัย การรักษาศีลหรือประพฤติดี

๓. ภาวนามัย การฝึกอบรมจิต

๔. อปจายนมัย การประพฤติถ่อมตน

๕. เวยยาวัจมัย การช่วยขวนขวายในกิจที่ชอบ

๖. ปัตติทานมัย การเฉลี่ยส่วนความดี ในแก่ผู้อื่น

๗. ปัตตานุโมทนามัย การยินดีในความดีของผู้อื่น

๘. ธัมมัสสวนมัย การฟังธรรม ศึกษาหาความรู้

๙. ธัมมเทสนามัย การสอน การให้ความรู้

๑๐.ทิฏฐุกรรม การทำความคิดเห็นให้ตรง

๒.๓.๒ สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักส่งเสริมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รู้จักวิธีการสงเคราะห์ในฐานะเพื่อนนักเรียนร่วมสถานบัน ได้แก่

๑. การให้ปันของตนที่ควรให้ปัน (ทาน)

๒. การพูดจาอ่อนหวาน (ปิยวาจา)

๓. การบำเพ็ญประโยชน์ (อัตถจริยา)

๔. การเป็นผู้ ไม่ถือตัว (สมานัตตตา)

๒.๓.๓ ธรรมอันทำให้งาม ๒

หลักธรรมอันทำให้งาม ๒ ประการ เป็นหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนความอดกลั้นในการศึกษาเล่าเรียนแสวงหาความรู้ ได้แก่

๑. ความอดทน (ขันติ)

๒. ความสงบเสงี่ยม (โสรัจจะ)

๒.๓.๔ ทิฏฐธัมมิกกัตถประโยชน์ ๔

ทิฏฐธัมมิกกัตถประโยชน์เป็นหลักพุทธธรรมที่สอนให้นักเรียนมองเห็นประโยชน์เกื้อกูลในปัจจุบัน ๔ ประการ ได้แก่

๑. การถึงพร้อมด้วยความหมั่น (อุฏฐานสัมปทา)

๒. การถึงพร้อมด้วยการรักษา (อารักขสัมปทา)

๓. การคบคนดีเป็นมิตร (กัลยาณมิตตตา)

๔. การมีความเป็นอยู่เหมาะสม (สมชีวิตา)

๒.๓.๕ จักร ๔

จักร ๔ เป็นหลักพุทธธรรมที่สอนถึงการดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ๔ ประการ ได้แก่

๑. การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (ปฏิรูปเทสวาสะ)

๒. การคบหาสมาคมกับคนมีศีลธรรม (สัปปุริสูปัสสยะ)

๓. การตั้งตนไว้ชอบ (อัตตสัมมาปณิธิ)

๔. ความเป็นผู้ได้กระทำความดีไว้ก่อนแล้ว (ปุพเพกตปุญญตา)

๒.๓.๖ วุฒิธรรม ๔

วุฒิธรรมในพุทธธรรมเป็นหลักคุณธรรมที่ปฏิบัติตามแล้วก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิตของนักเรียนมี ๔ ประการ ได้แก่

๑. การคบหากับท่านผู้ทรงคุณ (สัปปุริสสังเสวะ)

๒. การฟังธรรม หรือเอาใจใส่เล่าเรียน หาความรู้จริง (สัทธัมมัสสวนะ)

๓. การคิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ)

๔. การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ)

๒.๓.๗ เวสารัชชกรณธรรม ๕

เวสารัชชกรธรรม เป็นหลักคุณเครื่องในพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ จากการทำความดีต่างๆ ๕ ประการ ได้แก่

๑. ความเชื่อที่มีเหตุผล (ศรัทธา)

๒. ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม (ศีล)

๓. การเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก (พาหุสัจจะ)

๔. การปรารภความเพียร (วิริยารัมภะ)

๕. และความเข้าในรอบรู้ในสิ่งต่างๆ (ปัญญา) [๑๒]

๒.๔ แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

๒.๔.๑ ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร โดยมีเจตนาที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร ซึ่งผลของการสื่อสารนี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการ ได้แก่

๑. การเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้รับสาร (Knowledge)

๒. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสาร (Attitude)

๓. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร (Practice)

การเปลี่ยนแปลงทั้ง ๓ ประการ นี้ จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้นก็จะไปมีผลทำให้เกิดทัศนคติและขั้นสุดท้าย คือ การก่อให้เกิดการกระทำ (Rogers)

การพัฒนา หมายถึง การมีคุณภาพชีวิต (Quality of life) ที่ดีขึ้น อาจวัดคุณภาพชีวิตได้หลายแบบ เช่น วัดทางการศึกษา การเมือง อนามัย หรือทางจิตใจ มีสิ่งเหล่านี้สูงขึ้นหรือมากขึ้นก็ถือว่ามีการพัฒนาสูงขึ้น

---

[๑๒]ชำเลือง วุฒิจันทร์ ๒๕๒๔, อ้างใน พระธรณิศ มั่นคงหัตถ์, “**การศึกษาความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างครูกับศิษย์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ศึกษาเปรียบเทียบกรณี โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยกับโรงเรียนสตรีวิทยาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร**” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๓๙, หน้า ๖๔-๖๖.

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งเป็นการะบวนการที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้าง และหน้าที่ในสังคม โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ๒ ระดับ คือ

๑. การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล เรียกว่า “การทำให้ทันสมัย” ซึ่งเป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลที่อยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเก่าเป็นแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๒. การเปลี่ยนแปลงระดับสังคม เรียกว่า “การพัฒนา” หมายถึง การนำเอาความคิดใหม่ๆ เข้ามาใช้ในสังคม เพื่อทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้น และมีคุณชีวิตความเป็นอยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการผลิตที่ทันสมัย ตลอดจนการมีสถาบันทางสังคมที่ดีขึ้นด้วย

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนานั้น ก็คือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ และยกระดับคุณภาพของสังคมโดยรวมด้วย[๑๓]

๒.๔.๒ การสื่อสารกับพระพุทธศาสนา

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีพลวัต หรือการเคลื่อนไหว (dynamic) คือ มีความสัมพันธ์ที่เคลื่อนไหว หรือมีผลกระทบ (effect) ต่อกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของการสื่อสารการสื่อสารของมนุษย์ จึงมากรเปลี่ยนแปลงมีความต่อเนื่องกันอยู่ ต้องอาศัยการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารเป็นกระบวนการประเภท ๒ ทาง (two way) ไม่อาจเกิดขึ้นได้ตามลำพัง กระบวนการสื่อสารจะต้องมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลที่ส่งสารหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ โดยการเข้ารหัส (encoder) ออกไปเป็นสัญญาณ สัญลักษณ์ อาการกิริยาท่าทาง เบอร์โลเชื่อว่า การสื่อสารจะสำเร็จได้ ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จและประสิทธิผลของการสื่อสาร ดังนี้

ผู้ส่งสารมีองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร มีคำศัพท์หลายคำที่หมายความถึงผู้ส่งสารในลักษณะที่เหมือนและใกล้เคียงกัน เช่น ต้นแหล่งข้อมูลข่าวสาร (Information Source) แหล่งสาร (Source) ผู้สื่อสาร (Communicator) ผู้เข้ารหัส (Encoder) ผู้พูด (Speaker) ผู้เล่าเรื่อง (Generator) เป็นต้น มีนักวิชาการได้ให้คำนิยามของ “ผู้ส่งสาร” ไว้ว่า

---

[๑๓]สินีนาถ วิมุกตานนท์, “**การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้**”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๑๐-๑๑.

หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดมีความต้องการ มีความตั้งใจที่จะส่งข้อมูลข่าวสาร อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ทัศนคติ ความเชื่อ และอื่นๆ ไปยังผู้รับสาร เพื่อก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้รับสาร ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งในแง่ของการเป็นผู้เลือกข้อมูลข่าวสารที่จะส่งถ่ายทอดไป การเลือกวิธีการ และช่องทางที่จะทำให้สารไปถึงผู้รับสาร รวมทั้งการเลือกและพยายามกำหนดตัวผู้ที่จะเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับใดระดับหนึ่ง หรือในด้านใดด้านหนึ่งกับบุคคลที่เป็นผู้รับสาร เช่น ความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการรับรู้หรือความรู้ การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลของกลุ่มคนหรือของสังคม เป็นต้น[๑๔]

๒. สาร คือ รหัส หรือ สัญลักษณ์ที่บุคคลพยายามแสดงออกมาเรื่อให้บุคคลอื่นได้รับรู้และเข้าใจ ซึ่งมีคำที่มีความหมายหรือหมายถึงสาร (Message) อยู่หลายคำ เช่น ข่าว (News) ข้อมูล (Information) ประสิทธิผลของสารจะมากน้อยเพียงใด ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงส่วนประกอบและโครงสร้างเนื้อหาสาระของสารทั้งหมด ได้แก่ รหัสของสาร (Message Codes) เนื้อหาของสาร (Message Content) และการจัดเรียงลำดับสาร (Message Treatment) ของสารการขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง อาจทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจ หรือขาดความสนใจได้ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงการสร้างสารให้มีความเหมาะสมกับความสามารถผู้รับสาร เช่น เนื้อหา ของสารต้องไม่ยาก และไม่ซับซ้อน เกินกว่าผู้รับสารจะทำความเข้าใจได้ สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือ สารนั้นต้องไม่ขัดกับค่านิยมหรือความเชื่อของผู้รับสารในขั้นรุนแรง แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าตัวสารนั้นง่าย หรือผู้รับสารมีความคุ้นเคยมากเกินไป อาจทำให้ผู้รับสารเกิดความเบื่อหน่าย หรือไม่อยากจะรับสารนั้นๆ แม้ว่าสารนั้นจะมีคุณค่า ทำให้การส่งสารไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ หน้า ๑๒

๓. ช่องทางการสื่อสาร (Channel or Media) หรือ สื่อ หมายถึง พาหนะที่นำสารหรือตัวพาสารจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับสารปลายทางสามารถรับรู้ความหมายหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ผ่านช่องทางประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก กาย และลิ้น ซึ่งสารจากผู้ส่งสารจะเข้าไปสู่ระบบการรับรู้ของผู้รับสารโดยผ่านประสาทสัมผัสทางหนึ่ง อาจจากการเห็นได้ยิน หรือทั้งการสองอย่าง นอกจากนี้ช่องสารหรือสื่อยังหมายถึง อากาศ คลื่นแสง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า แบ่งสื่อออกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

---

[๑๔]กิติมา สุรสนธิ, **ความรู้ทางการสื่อสาร**, พิมพ์ครั้งที่๓, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๗-๘.

๓.๑ สื่อมนุษย์หรือสื่อบุคคล (Personal Media) อันได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้นำสารไปยังผู้รับสาร หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือ ตัวผู้ส่งสารนั่นเอง ที่เป็นผู้เข้ารหัสสาร (Encoder) ให้ผู้รับได้รับรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนเองต้องการ

๓.๒ สื่อที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งอาจหมายถึงสื่อธรรมชาติ หรือสื่อที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น อันได้แก่ สื่อมวลชน (Mass Media) และสื่อระยะไกล (Telecommunication) สำหรับสื่อที่เป็นสื่อมวลชนนั้น แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) มีหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ แผ่นพับ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Eletronic Media) มีวิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นต้น[๑๕]

๔. ผู้รับสาร (Receiver) คือ บุคคลที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารมีคำที่ใช้เรียกผู้รับสารหลายคำ เช่น ผู้รับ (Receiver) ผู้ถอดรหัส (Decoder) ผู้ฟัง (Listener) ผู้ฟังผู้ชม (Audience) และผู้ฟังผู้ชมสื่อมวลชน(Mass Audience) และในกระบวนการสื่อสารนั้น ผู้รับสารสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและรับสารได้ เนื่องจากผู้รับสารเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการสื่อสารดังคำที่ว่า การสื่อสารจะมีความหมายอย่างไร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้รับสารว่าจะเสื่อรับสาร หรือเลือกที่จะตีความและเข้าใจต่อข่าวสารที่ตนเองได้รับนั้นอย่างไร ดังนั้น แม้การสื่อสารจะเริ่มต้นจากผู้ส่งสาร แต่บุคคลที่จะแสดงว่าการสื่อสารประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นคือผู้รับสาร เช่น ถ้าผู้รับสารต้องการรับสารตามที่ผู้ส่งสารส่งในการที่จะทำความเข้าใจต่อสาร ก็จะทำให้การสื่อสารสำเร็จได้โดยง่าย ในทางตรงข้ามหากผู้รับสารขาดความเข้าใจ ปิดกั้นการรับข่าวสาร หรือผู้รับไม่สามารถทำความเข้าใจในสารที่ผู้ส่งส่งให้ได้ ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลว ดังนั้น ในการสื่อสารทุกครั้งสิ่งที่ผู้ส่งจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงอย่างมากคือผู้รับสาร ซึ่งเราอาจพิจารณาถึงผู้รับสารในลักษณะต่างๆได้หลายประเภท ซึ่งแต่ประเภทจะมีลักษณะของการเป็นผู้รับสารในลักษณะที่แตกต่างกันหรือไม่เหมือนกัน[๑๖]

๒.๔.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนา

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนานั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ เพราะว่าการพัฒนาประเทศ หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีระบบการรวบรวมมวลชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในกระบวนการตัดสินปัญหาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของส่วนรวมในกรณีของประเทศที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งสาม

---

[๑๕]**เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๔.

[๑๖]**เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๗-๑๘.

ประการนี้ จะเกิดได้โดยผ่านการสื่อสารเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอจากเครือข่ายของการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ ถ้าหากมีการนำการสื่อสารมาใช้ให้ถูกต้องและเพียงพอแล้ว จะสามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาของประเทศได้อย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นทั้งดัชนีของการพัฒนา และเครื่องมือหรือวิธีการของการพัฒนาสังคม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในระบบของการสื่อสาร จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมด้าย และการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นรวดเร็วใดนั้นขึ้นอยู่กับ “สื่อ” ที่ใช้ในการสื่อสารอยู่ก่อนแล้วในสังคม มีผลกระทบต่อสื่อที่มีมาใหม่อื่นๆ อย่างไรด้วย

๒.๔.๔ บทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การสื่อสารเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ๓ ลักษณะด้วยกัน ลักษณะหนึ่ง ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ นั่นก็คือ ความสนใจของประชาชนต้องถูกนำไปสู่ทัศนะของความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ ตลอดจนวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลง และถ้าเป็นไปได้ ควรจะมีการยกระดับการคาดหวังของประชาชน และของประเทศให้สูงขึ้น ลักษณะที่สอง ประชาชนควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ อาทิเช่น การอภิปรายถึงประเด็นต่างๆ ควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องไดรับโอกาสที่จะนำและเสียงเรียกร้องของบุคคลทั่วไปต้องได้รับการรับฟัง ประเด็นของการเปลี่ยนแปลงต้องชัดเจนและแจ่มชัด ต้องมีการอภิปรายถึงทางเลือกอื่นๆ ข่าวสารต้องถูกส่งผ่ายทั้งจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนและในขณะเดียวกันจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง ลักษณะที่สาม ลักษณะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ผู้ใหญ่ต้องถูกสอนให้รู้จักการอ่าน เด็กต้องได้รับการศึกษา ชาวนาต้องได้รับการเรียนรู้ถึงวิธีการทำนาสมัยใหม่ ครู หมอ วิศวกร ต้องได้รับการฝึกอบรม คนงานต้องมีความชำนาญด้านเทคนิคทักษะของตน ประชาชนทั่วไปต้องเรียนรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง

บทบาทหน้าที่ของงานสื่อเพื่อการพัฒนานั้น น่าจะต้องมีส่วนในการพัฒนา ยกระดับการศึกษา การับรู้ของประชาชน ช่วยให้ประชาชนรู้เท่าทันสภาพความจริงในโลกที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไป มีสวนผลักดันให้ประชาชนมีความคิดและมีความสามารถในการตัดสินใจประกอบกิจกรรม ผดุงรักษาหรือยกระดับศีลธรรมของประชาชน โดยที่สื่อนั้นจะต้องสร้างเครื่องมือในการสร้างความสำนึกแห่งการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าทั้งของตัวเองและผู้อื่น แสวงหาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ปลอดภัยจากการครอบงำจากภายนอกเป็นต้น

เมื่อมีความเชื่อกันว่าการสื่อสารมีบทบาทในการพัฒนา จึงได้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารว่าจะมีมากน้อยเพียงใด ได้มีการนิยามของผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารไว้ว่า “การสื่อสารบางชนิดจะเหมาะสมกับประเด็นปัญหาเพียงบางประเด็น โดยจะให้ความสนใจแก่บุคคลเพียงบางประเภทภายใต้เงื่อนไขบางประการ และจะให้ผลสัมฤทธิ์เพียงบางอย่างเท่านั้น ซึ่งหมายความว่า การสื่อสารที่จะให้ทั้งด้านการเรียนรู้และให้สัมฤทธิผลด้านการสร้างทัศนคติและเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบในกระบวนการการสื่อสารในแต่ละกรณีเสมอ ดังนั้น การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวให้เกิดผลด้านการเปลี่ยนแปลงโดยตรงก็ดี หรือหวังผลทางอ้อมก็ดี จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของการสื่อสารที่เป็นปัจจัยโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของผู้รับสาร สำหรับเงื่อนไขที่กำหนดผลประสิทธิ์ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนามีเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนอย่างเหมาะสม การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเป็นการสื่อสารที่เน้นในเรื่องของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของประชาชนตามที่ปรารถนา ตามทฤษฎีการสื่อสารทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาแล้วการสื่อสารเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม ในขณะที่การวางเผนเพรื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิผลก็ต้องคำนึงถึงเรื่องสังคมและจิตวิทยา เพื่อที่จะสามารถผลิตข่าวสารได้อย่างเหมาะสม

๒. การเข้ากันได้ กับวัฒนธรรมของประชาชน วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อทัศนคติความเชื่อ และพฤติกรรมของประชาชน ดังนั้น การสื่อสารที่เสนอแนะให้คนเปลี่ยนเปลงทัศนคติความเชื่อและพฤติกรรม จึงต้องให้ถึงและทำให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประชาชน

๓. ทำการสื่อสารให้ถึงประชาชนเป้าหมาย การสื่อสารเพื่อการการพัฒนา ก็ต้องอาศัยหลักการของการสื่อสารโดยทั่วไป กล่าวคือจะต้องทำการสื่อสารให้ถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพราะประชาชนแต่ละกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องความต้องการ ปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ ดังนั้น จึงต้องมีการจัดเตรียมเครือข่ายการสื่อสารให้เพียงพอ แก่การจะเผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสม

๔. อาศัยการสื่อสารแบบสองทาง ในการพัฒนาสังคมนั้น การอาศัยแต่เพียงการสื่อสารจากฝ่ายรัฐบาลไปยังประประชาชนแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่เป็นการเพียงพอ ทั้งนี้เพราะจะทำให้รัฐ ไม่มีโอกาสได้รับทราบความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ และปัญหาของประชาชน วิธีการสื่อสารที่ดีที่สุดก็คือฝ่ายรัฐบาลจะต้องรับฟังควมคิดเห็นของประชาชนด้วย เพื่อปรับปรุงแผนพัฒนาและวิธีการสื่อสารต่อไป

๕. ทำการสื่อสารบ่อยๆ และใช้ผู้สื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือและอยู่ในความสนใจของผู้รับสาร หลักข้อหนึ่งของการสื่อสารที่มีประสิทธิผลคือ ผู้ส่งสารจะต้องสามารถทำให้สารของตนเด่นกว่าสารอื่นๆ ซึ่งแข่งขันกับการสื่อสารของตน วิธีการอันหนึ่งในการทำให้การสื่อสารของตนดีกว่าการสื่อสารอื่นๆ คือ ผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือและอยู่ในความสนใจของประชาชน เช่น ผู้นำประเทศ ผู้นำท้องถิ่น หมอ ฯลฯ

๖. การสาธิต การให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง จำเป็นจะต้องอาศัยการสาธิตให้เห็นจริงเห็นจัง หรืออาศัยบุคคลที่เปลี่ยนแปลงแล้วเป็นตัวอย่าง

๗. การปฏิบัติ การที่คนเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของตนได้นั้น คนๆ นั้น ต้องมีประสบการณ์ที่ดีต่อสิ่งใหม่นั้นเสียก่อน ดังนั้นหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาจึงต้องเตรียมการในเรื่องการทดลองให้เห็นจริงๆ[๑๗]

๒.๔.๔.๑ บทบาทของสื่อกับสังคม

การดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการแสวงหาสิ่งๆ ที่ต้องการ สร้างความเข้าใจที่ตรงกับคนในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีรูปแบบ ลดความยุ่งเหยิงสับสน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและร่วมมือกันพัฒนาตนเองและสังคมในทุกๆ ด้าน ซึ่งได้มีการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารไว้ ๘ ประการ คือ

๑. การให้ข่าวสาร (Infomation) หมายถึง การเก็บ การรวบรวม การประมวล และการเผยแพร่ข่าว ข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น เพื่อจะยังผลให้เกิดความเข้าใจและมีปฏิกิริยาอย่างถูกต้องตามภาวะบุคคล สภาพแวดล้อม สังคม และนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง

๒. การสังประกิต หรือสังคมกรณ์ (Socialization) ได้แก่ การได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจที่จะทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะสมาชิกของสังคม ช่วยให้เกิดสำนึกในการอยู่ร่วมสังคมกับบุคคลอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

๓. การกระตุ้นเร้า (Movitation) หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ไปสู่เป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวของสังคม และกระตุ้นให้คนเกิดความมานะพยายามและตัดสินใจเลือกแนวทางและพฤติกรรมที่จะนำไปเป้าหมายที่ยินยอมพร้อมใจกันกำหนดไว้แล้ว

๔. การถกเถียงอภิปราย (Debate and Discussion) คือการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคม เพื่อก่อให้เกิดความตกลงยินยอมที่มีผลดีต่อส่วนรวม

---

[๑๗]สินีนาถ วิมุกตานนท์, “**การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้**”, หน้า ๑๓-๑๕.

รวมทั้งการแสวงหาพยานหลักฐานมากระตุ้นให้สาธารณชนสนใจ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนรวม ไม่ว่าในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ

๕. การให้การศึกษา (Education) คือการสื่อสารที่เข้ามาช่วยถ่ายทอดวิชาความรู้ ทำให้เกิดพัฒนาสติปัญญา อุปนิสัย ทักษะและสมรรถภาพของบุคคล ตลอดจนทุกช่วงเวลาของชีวิต

๖. การส่งเสริมวัฒนธรรม (Cutrure Promotion) หมายถึง การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษและการพัฒนาวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมสติปัญญา และจินตนาการของปัจเจกชน รวมทั้งกระตุ้นความต้องการ และความคิดสร้างสรรค์ ในสุนทรียภาพ

๗. การให้ความบันเทิง (Education) คือการถ่ายทอดแพร่กระจายผลงานทางการละคร ฟ้อนรำ วรรณกรรม ดนตรี การละเล่น และศิลปะต่างๆ โดยอาศัยเครื่องหมาย สัญญาณ สัญลักษณ์ เสียง ภาพ ทั้งนี้เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง และการพักผ่อนหย่อนใจ

๘. การบูรณาการ (Integration) คือการให้บุคคล กลุ่ม และประชาชนได้รับ รู้ข่าวสารที่มีความหลากหลาย จำเป็นต่อการเพิ่มพูนความรู้ และความเข้าอกเข้าใจ ซึ่งกันและกันในแง่ของการดำรงชีวิต ทัศนะความใฝ่ฝันของผู้อื่นในสังคมด้วย[๑๘]

๒.๔.๔.๒ บทบาทของสื่อกับประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือผลรวมของพฤติกรรมที่เกิดจากกรเรียนรู้ของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่ง พฤติกรรมถือว่าเป็นประเพณีของคนเหล่านั้น และถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นต่อไป วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย แต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลป กฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสามารถต่างๆ และนิสัยของมนุษย์ในสังคม

วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียงกันสามารถเข้าใจซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในสังคม รวมไปถึงสื่อพื้นบ้านซึ่งเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ดังนั้น สื่อพื้นบ้านของสังคมหรือพื้นที่ใดย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับทุกระบบในสังคมนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้[๑๙]

---

[๑๘]**เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๑-๑๓.

[๑๙]**เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๒๑-๒๒.

๒.๔.๕ ทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล

เดวิด เค เบอร์โล (david k berlo) ได้สร้างรูปแบบทฤษฎีการสื่อสารที่เรียกว่า “the berlo model หรือ s-m-c-r model” โดยอธิบายถึงคุณลักษณะและปัจจัยในกระบวนการสื่อสาร มีองค์ประกอบ ๖ ประการ ได้แก่

๑. แหล่งสาร (communication source)

๒. ผู้เข้ารหัสสาร (encoder)

๓. เนื้อหาข่าวสาร (message)

๔. ช่องสาร (channel)

๕. ผู้ถอดรหัสสาร (decoder)

๖. ผู้รับสาร (communication receiver)

การส่งและรับข่าวสารนั้น แหล่งสารกับผู้เข้ารหัสสารอาจรวมอยู่ในตัวบุคคลคนเดียวกัน เรียกว่า ผู้ส่งสาร (source) และผู้ถอดรหัสสารกับผู้รับสารอาจรวมเรียกว่า ผู้รับสาร (receiver) ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารตามแนวความคิดของเบอร์โล มีผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร เบอร์โลได้อธิบายถึงคุณลักษณะที่สำคัญๆ ขององค์ประกอบการสื่อสารแต่ละตัว ที่มีอิทธิพลทำให้การสื่อสารนั้นจะประสบผลสำเร็จหรือประสบผลล้มเหลว ดังนั้น แบบจำลองการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล ข้างต้นได้แสดงองค์ประกอบการสื่อสารและรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์ประกอบไว้ดังนี้

๑ ผู้ส่งสาร (source) หมายถึง บุคคลที่ส่งสารหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้สึกนึกคิดอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ โดยการเข้ารหัส (encoder) ออกไปเป็นสัญญาณ สัญลักษณ์ กิริยาท่าทาง เบอร์โลเชื่อว่า การสื่อสารจะสำเร็จได้ ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จและประสิทธิผลของการสื่อสาร ได้แก่

๑.๑ ทักษะในการสื่อสาร (communication) อันได้แก่ ความสามารถ ความชำนาญในการเข้ารหัส (encoder) เช่น ความสามารถในด้านการพูด การเขียน รวมทั้งการตีความข้อมูลข่าวสารต่างๆ

๑.๒. ความรู้ (knowledges) หมายถึง ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่จะถ่ายทอด ที่มีผลต่อความน่าเชื่อถือเลื่อมใส ของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร ทั้งนี้ยังรวมถึงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถสร้างและปรับองค์ประกอบต่างๆ สามารถขัดขวางหรือลดอุปสรรคในการสื่อสารให้น้อยลงได้

๑.๓ ทัศนคติ (attitudes) หมายถึง ความรู้ ความเห็น และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ที่มีผลต่อพฤติกรรมแบะการแสดงออกของบุคคลในกระบวรการสื่อสาร ผู้ส่งสารจะต้องมีทัศนคติที่ดีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

๑.๓.๑ ทัศนคติที่ดีต่อตัวเอง (attitude toward self) ได้แก่ ความรู้สึกในทางที่ดีต่อตัวเอง อันจะทำให้ผู้ส่งสารมีความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง ว่า จะเป็นผู้ส่งสารที่ดีได้

๑.๓.๒ ทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาข่าวสาร (Attitude toward matters) ได้แก่ ความรู้สึกในทางที่ดีต่อเนื้อหาข่าวสารที่ผู้ส่งสารจะส่งออกไป จะมีผลต่อการให้ความสนใจติดตามค้นคว้าเรื่องต่างๆ ที่ผู้ส่งจะส่ง จะทำให้ผู้ส่งสารเป็นผู้มีความรู้ดีในเรื่องนั้น ทำให้เป็นบุคคล ที่น่าเชื่อถือน่าเลื่อมใสในสายตาผู้รับสาร

๑.๓.๓ ทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสาร (attitude toward receiver) ได้แก่ ความรู้สึกที่ดีต่อผู้รับสารของผู้ส่งสาร หากผู้ส่งสารมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้รับสารก็จะทำให้ผู้ส่งสารขาดความตั้งใจ และไม่ใช้ความพยายามเท่าที่ควรในการส่งสาร ทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ

๑.๔ ระบบสังคมและวัฒนธรรม (social and culture system) ผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคม มีกรอบ กฎระเบียบ ตลอดจนวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี จะอันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อค่านิยม รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ส่งสารด้วย สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวหล่อหลอมลักษณะของพฤติกรรมบุคคล ในการแสดงออกต่อบุคคลอื่น เช่น คนที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก อาจทำให้กลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ไม่ชอบพูดคุยกับคนอื่นเป็นต้น หรือหากพูดคุยก็อาจเป็นเรื่องที่ซึมเศร้า น่าหดหู่ใจ หรืออาจมีลักษณะก้าวร้าว ดังนั้น ระบบสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบวิธีการสื่อสารของผู้ส่งสาร

๒. สาร (Message) ได้แก่ ผลผลิต (output) ของความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ เป็นต้น อาจจะปรากฏออกมาในรูปแบบของภาษาพูด ภาษาเขียน หรือกิริยาท่าทาง เบอร์โลได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสารมี ๕ ส่วน ได้แก่

๒.๑ รหัสสาร (Message Codes) หมายถึง ส่วนที่เล็กที่สุดของสาร อันได้แก่ สระ พยัญชนะ หรือวรรณยุกต์ต่างๆ ที่นำมาประกอบเป็นคำที่มีความหมาย

๒.๒ เนื้อหาของสาร (Message Content) หมายถึง สาระที่ผู้ส่งตั้งใจและต้องการที่จะสื่อออกไปยังผู้รับ เช่น “เร็วๆ หน่อย ฉันหิวแล้ว” เป็นการบอกให้ผู้รับทำในสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ให้เร็วขึ้นเพื่อจะได้ออกไปทานข้าว เป็นต้น

๒.๓ การจัดเรียงลำดับสาร (Message Treatment) หมายถึง การเรียบเรียงเนื้อหาของสารตามรูปแบบ (Styles) ของแต่ละบุคคล มักขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ส่งว่าเป็นคนมีบุคลิกในการสื่อสารอย่างไร เช่น เป็นคนชอบพูดก้าวร้าว หรือเป็นคนสุภาพ นุ่มนวล อ่อนโยน เป็นต้น

๒.๔ องค์ประกอบย่อยของสาร (Element) นอกจากสารจะแบ่งเป็นรหัสสาร เนื้อสารของสาร และการจัดเรียงลำดับสารแล้ว ยังอาจพิจารณาในแง่ขององค์ประกอบย่อยของสารในแง่ของคำหนึ่ง ประโยคหนึ่ง ย่อหน้าหนึ่ง เรื่องหนึ่ง ก็ได้ เช่น ในการเขียนเรียงความจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบย่อย คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป หรือในการเขียนข่าวก็จะประกอบด้วยประโยคต่างๆ การพาดหัว เนื้อข่าว

๒.๕ โครงสร้างของสาร (Structure) ในแต่ละภาษา จะมีโครงสร้างของภาษาที่แตกต่างกันไป เช่น ประโยคในภาษาไทย จะมีโครงสร้างของประโยคโดยเรียงตั้งแต่ประธาน กิริยา และกรรม ในการเขียนข่าวโครงสร้างของข่าวจะประกอบด้วย พาดหัวใหญ่ พาดหัวเรื่อง เนื้อข่าว และสรุป เป็นต้น

๓. ช่องสาร (Channel) ซึ่งช่องทางหรือตัวกลางที่ใช้ในการส่งหรือถ่ายทอดสาร ทำให้มนุษย์เราสามารถใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ การมองเห็น (Seeing) การได้ยิน (Hearing) การดมกลิ่น (Smelling) การลิ้มรส (Tasting) และการสัมผัส (Touching) การส่งและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น เราเห็นคนหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสแสดงว่าเขากำลังมีความสุข ถ้าเราได้ยินคนตะโกนเรียกชื่อ เราจะหันไปหาเสียงนั้น เพราะรับรู้ว่า ต้องมีคนเรียกเรา หรือ เราได้กลิ่นหอมของดอกกุหลาบ ที่แตกต่างไปจากกลิ่นของดอกมะลิ เรารู้ว่า พริกมีรสเผ็ด และยาส่วนใหญ่มีรสขม เราทราบว่า เพื่อนบีบไหล่เราเบาๆ แทนการปลอบใจ เป็นต้น ต่อมาเบอร์โลได้สรุปถึงช่องทางการสื่อสารไว้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๓.๑ ช่องสารได้แก่ การเข้ารหัสและการถอดรหัส อันได้แก่ การพูด การฟัง การเขียน การอ่าน

๓.๒ ช่องทางหมายถึง พาหนะที่บรรจุข่าวสารนั้น ได้แก่ จอภาพ หน้ากระดาษ หนังสือพิมพ์ เครื่องส่ง เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

๓.๓. ช่องสาร หมายถึง พาหนะที่นำหรือพาหนะที่บรรจุข่าวสารนั้นไป ได้แก่ อากาศ คลื่นแสง คลื่นเสียง กล่าวคือ ถ้าเราจะอ่านหนังสือเราจำเป็นต้องใช้แสงสว่างหรือผู้ฟังจะได้ยินก็ต่อเมื่อมีการเคลื่อนไหวหรือการสั่นสะเทือนของอากาศบริเวณรอบๆ นั้นเกิดขึ้น เป็นต้น

๔. ผู้รับสาร (Receiver) ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร และในการสื่อสารจะสำเร็จได้หรือไม่นั้น ผู้รับสารจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้

๔.๑ มีความสามารถ ความชำนาญในการสื่อสาร (communication skills) หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญในการถอดรหัสสาร (Decoder) อันได้แก่ ความสามารถในการอ่าน การฟัง การตีความ การจับใจความของผู้รับสาร สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการเข้าใจในสารของผู้รับสาร ตามที่ผู้ส่งต้องการ ความสามารถ ความชำนาญ ในการอ่าน หรือการฟังของบุคคลนั้นจะแตกต่างกัน ไปตามความรู้ ประสบการณ์ และระดับสติปัญญา เช่น คนที่มีความรู้สูงย่อมสามารถฟังและจับประเด็นต่างๆ จากสิ่งที่ฟังได้ง่ายกว่าคนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เป็นต้น

๔.๒. ความรู้ (knowledges) หมายถึง สิ่งที่ผู้รับสั่งสมมาจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆ อาจเป็นทั้งความรู้ในแง่วิชาการหรือความรู้ในด้านอื่น ความรู้ในส่วนของผู้รับสารนั้น จะหมายถึงความรู้ขั้นพื้นฐานในการอ่านออกเขียนได้ของบุคคลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะรับและความรู้ในเรื่องกระบวนการสื่อสาร จะทำให้ผู้รับสารสามารถทราบทบาทของตนเอง และไม่ทำตัวกลายเป็นอุปสรรคในการสื่อสาร เช่น ในขณะนั้นเราเป็นผู้ฟัง เราก็ไม่ควรจะพูดแข่งกับผู้พูดหรืออาจเตรียมศึกษาข้อมูลล่วงหน้าก่อนที่จะไปรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ดังกล่าวจะมีผลต่อการทำความเข้าใจในเนื้อหาของสารที่ผู้รับได้รับมา จะมีผลต่อความสำเร็จของการสื่อสาร

๔.๓ ทัศนคติ (Attitudes) หมายถึง การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง อาจเป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่ลึกซึ้งเหนียวแน่น เปลี่ยนแปลงได้ยาก เช่น ความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง รู้แบบการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องที่ถูกอบรมสั่งสมมานาน หรืออาจเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ค่อนข้างผิวเผินไม่ลึกซึ้ง เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น แฟชั่น จังหวะการเต้นรำ เพลง เป็นต้น ดังนั้น ทัศนคติของผู้รับสารในการสื่อสารมีสำคัญมาก เนื่องจากหากผู้รับสารมีความรู้สึกในทางไม่ดี มีอคติ (Bias) ในทางลบแล้ว จะทำให้เกิดการหลีกเลี่ยง ขาดความสนใจ และปฏิเสธ การรับข่าวสารต่างๆ จากผู้ส่งสาร ทัศนคติของผู้รับสารที่มีผลต่อความสำเร็จในการสื่อสาร มีดังนี้

ทัศนคติต่อตนเอง (Attitudes Toward Self) หมายถึง ความรู้สึกของผู้รับสารเองในการสื่อสาร อาจเป็นความรู้สึกในทางที่ดี หรือความรู้สึกในทางที่ไม่ดีก็ได้ ความรู้สึกในทางที่ดีเป็นความรู้สึกที่ถูกสะสมมาจากประสบการณ์ที่สำเร็จในชีวิต มีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล เช่น คนที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตมักเป็นบุคคลที่มีบุคลิกเปิดตัวเองสู่ภายนอก ชอบคบค้าสมาคมกับบุคคลรวมทั้งชอบหาความรู้แปลกๆ ใหม่ๆ อยู่เสมอ แตกต่างกับคนที่มีชีวิตล้มเหลว มักมีบุคลิกที่ปิดกั้นตัวเอง หลีกเลี่ยงที่ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความรู้สึกทัศนคติต่อตัวเองของผู้รับสารย่อมมีผลต่อการรับรู้ การตีความ และการทำความเข้าใจต่อข่าวสารที่ได้รับ เช่น บางคนชอบดูถูก หรือ

ประเมินตนเองว่า โง่ ไม่ฉลาด ไม่สามารถเรียนรู้หรือฟังอะไรได้เข้าใจก็จะหลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารนั้นๆ เป็นต้น

ทัศนคติต่อเนื้อหาสาร (Attitudes Toward Matters) หมายถึง ความรู้สึกของผู้รับสารที่มีต่อเนื้อหาของสาร อาจเป็นความรู้ไนทางที่ดีและความรู้สึกในทางที่ไม่ดีก็ได้ โดยปกติบุคคลมักเลือกรับข้อมูลข่าวสารตามที่ตนเองสนใจ และเป็นเนื้อข่าวสารที่ตนเองชอบตรงตามทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องนั้น ที่ผู้รับสารมีอยู่และปฏิเสธ ไม่สนใจต่อเนื้อหาสารที่ตนเองไม่สนใจ ไม่ชอบหรือไม่ตรงกับทัศนคติเดิมของตน เช่น นางสาวสุมลไม่เข้าฟังบรรยาในวิชาคณิตศาสตร์เบื้องต้นเพราะเป็นวิชาคำนวณที่เธอไม่ชอบ แต่นางสาวสุมลมักจะเข้าฟังวิชาประวัติศาสตร์ทุกครั้งไม่เคยขาด เพราะเธอชอบวิชานี้ เป็นต้น

ทัศนคติต่อผู้รับสาร (Attitudes Toward Sender) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีและไม่ดีต่อผู้ส่งสารของผู้รับสารส่วนใหญบุคคลมักมีความประทับใจชื่นชมต่อผู้ส่งสารในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอุปนิสัย รูปร่างหน้าตา ความชื่อเสียงหรือการเป็นคนที่มีความรู้สึกดีในเรื่องนั้นๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้มักมีแนวโน้มที่จะประเมินผู้ส่งสารก่อนว่าผู้ส่งสารเป็นใคร สังเกตอยู่หน่วยงานใดมีชื่อเสียงระดับใดรูปร่างหน้าตา หรือดูท่าทีอุปนิสัยใจคอเป็นอย่างไร เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้ผู้รับสารมีความสจนใจมีความกระตือรือร้นในการที่รับข่าวสารจากผู้ส่งสาร ในทางตรงกันข้ามหากผู้รับสารมีความรู้สึกในทางที่ไม่ดีต่อผู้ส่งสาร ไม่ชอบผู้ส่งสารด้วยสาเหตุอะไรก็ตาม ผู้รับสารก็ไม่สนใจหลีกเลี่ยงที่จะรับข่าวสารจากผู้ส่งสารทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นหรือไม่ประสบผลสำเร็จ

๕. ระบบสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร (social and culture system) ระบบสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร เนื่องจากผู้รับสารเป็นบุคคลเช่นเดียวกันกับผู้ส่งสาร และอาศัยอยู่ในสังคมที่มีระเบียบแผน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมความเชื่อ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และประพฤติกรรมของบุคคล รวมทั้งอิทธิพลของความเป็นกลุ่มก็จะมีผลต่อสิ่งเหล่านี้ของบุคคลเช่นเดียวกัน บุคคลที่อยู่ในระบบสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ย่อมมีความชื่นชอบ มีการคัดเลือกมูลข่าวสาร หรือมีการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกัน เช่น คนที่อยู่ภาคเหนือด้วยกันมักจะคบกันพูดคุยกันเป็นเพื่อนกันได้ง่าย เนื่องจากมาจากแวดล้อมเดียวกันพูดคุยในสิ่งเดียวกัน เป็นต้น หรือคนภาคใต้อาจเปิดสถานีวิทยุที่มีผู้จัดรายการเป็นชาวใต้ และชื่นชอบเป็นพิเศษ ในขณะที่ฟังสถานีวิทยุอื่นๆ ในลักษณะธรรมดา เป็นต้น ส่วนการตีความคนเรามักตีความตามประสบการณ์ที่ตัวเองมีอยู่เช่นในสังคมชาวเหนือถ้าชายถูกเนื้อต้องตัวหญิง จะถือว่าเป็นการแสดงความรู้สึกทางชู้สาว เรียกว่า ผิดผี ในขณะที่สังคมภาคกลาง ไม่ถือว่าเป็นเรื่องรุนแรง เท่ากับภาคเหนือก็ได้ เป็นต้น ความเชื่อของ

สังคม แต่ละสังคม มีความเชื่อต่างกัน อันมีผลต่อการรับรู้ การตีความของบุคคลในสังคมนั้น ๆ เช่น คนในชนบทที่เชื่อเรื่องดวง โชคชะตา จะเชื่อรายการที่มีโหราศาสตร์ หรือหมอดู ในขณะที่คนกลุ่มอื่นๆ อาจฟังได้แต่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องจริงจังอะไร เป็นต้น

พัฒนาการในแบบจำลองการสื่อสารเริ่มมาจากการสื่อสารระหว่างบุคคลขณะพัฒนามาเป็นแบบจำลอง การสื่อสารมวลชน ตั้งแต่การพูดอย่างเดียว มาจนกลายเป็นหลายๆ สื่อ องค์ประกอบในยุคแรกๆ ค่อนข้างเรียบง่าย ต่อมาซับซ้อนกว้างและลึกมากขึ้น จากการมองการไกลของข่าวสารในลักษณะทางเดียว (One Way Communication) มาเป็นสองทาง (Two Way Communication) ให้ความสำคัญกับปฏิกิริยาตอบรับ (Feedback)และ เริ่มมีการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบรวมทั้งผลต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารและเน้นถึงการสื่อสารที่มีกับผลสำเร็จ (Effectiveness) รวมทั้งมีการมองถึงปัจจัยที่จะทำให้การสื่อสารล้มเหลว (Communication Breakdoen) ด้วย[๒๐]

๒.๔.๖ ธรรมชาติของสื่อ

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจนแน่นอน ไม่สามารถย้อนกลับกระทำใหม่ได้ และองค์ประกอบทุกตัวในกระบวนการต่างมีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งสื่อแต่ละอย่างแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันไป ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร ถือเป็นพาหนะตัวนำหรือพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารจึงอาจหมายถึงประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของมนุษย์ที่รับรู้ความหมายจากสิ่งต่างๆ อันได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส เป็นต้น หรือนอกจากนี้ช่องสารหรือสื่อยังหมายถึงคลื่นแสง คลื่นเสียงและอากาศที่อยู่รอบๆตัวคนเราด้วย สื่อจึงอาจแบ่งออกเป็นหลายชนิดหลายประเภท

---

[๒๐]กิติมา สุรสนธิ, **ความรู้ทางการสื่อสาร**, หน้า ๖๙-๗๕.

๒.๔.๗ ประเภทของสื่อการสอน

ปัจจุบันสื่อที่ใช้ประกอบการสอนมีมากมายหลายประเภท จะช่วยอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้สอนมีความสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบด้วย

๒.๔.๗.๑ เครื่องฉายทึบแสง หรือสไลด์

(๑) ข้อดีของเครื่องฉายทึบแสง ได้แก่

(ก) สามารถขยายภาพถ่าย ภาพเขียน หรือวัสดุทึบแสงให้เป็นภาพขยายขนาดใหญ่ได้

(ข) เหมาะสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่

(ค) ผู้สอนสามารถหันหน้าเข้าหาผู้เรียนได้

(ง) ช่วยลดภาระในการผลิตสไลด์หรือแผ่นภาพโปร่งใส

(๒) ข้อจำกัดของเครื่องฉายทึบแสง ได้แก่

(ก) ต้องใช้ห้องที่ค่อนข้างมีแสงน้อยกว่าปกติเล็กน้อย เพื่อความคมชัดของภาพ

(ข) เครื่องฉายต้องมีอุปกรณ์ต่อพ่วงซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง

๒.๔.๗.๒ โทรทัศน์วงจรเปิด

(๑) ข้อดีโทรทัศน์วงจรเปิด ได้แก่

(ก) สามารถใช้ได้กับผู้เรียนหรือผู้ชมไม่จำกัดจำนวน และสามารถถ่ายทอดไปได้ในระยะไกลๆ

(ข) ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

(ค) เหมาะสำหรับใช้ในการจูงใจ สร้างทัศนคติ และเสนอปัญหาให้ผู้เรียนคิด หรือเสริมสร้างการอภิปรายร่วมกัน

(ง) ช่วยลดภาระของผู้สอนในการสอนหลายครั้ง หรือหลายแห่งในเวลาเดียวกันได้

(จ) ใช้ถ่ายทอดเหตุการณ์หรือการสอนที่ผู้เรียน หรือผู้ชมไม่สามารถอยู่รวมกันในบริเวณเดียวกันได้

(ฉ) สามารถใช้ร่วมกับวิดีทัศน์ในการส่งภาพได้

(๒) ข้อจำกัดของโทรทัศน์วงจรปิด ได้แก่

(ก) การจัดรายการต้องใช้ต้นทุนสูงมาก และต้องใช้ช่างเทคนิคในการผลิตรายการ

(ข) เป็นการสื่อสารทางเดียว

(ค) รายการที่เสนออาจไม่ตรงกับตารางสอนหรือบทเรียน

(ง) รับภาพได้เฉพาะบริเวณที่กำหนดเท่านั้น

๒.๔.๗.๓ วีดิทัศน์ (Video Tape)

(๑) ข้อดีของวีดิทัศน์ ได้แก่

(ก) สามารถใช้ได้กับผู้เรียนกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่

(ข) สามารถฉายซ้ำเมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจ หรือเพื่อทบทวน

(ค) แสดงการเคลื่อนไหวของภาพประกอบเสียง ที่ให้ความรู้สึกใกล้เคียงของจริงมาก

(๒) ข้อจำกัดของวีดิทัศน์ ได้แก่

(ก) ต้นทุนอุปกรณ์และการผลิตสูง ต้องใช้ช่างเทคนิคในการจัดหรือผลิตรายการ

(ב) ตัวอักษรที่ปรากฏบนโทรทัศน์มีขนาดเล็ก อ่านยาก

(ג) ม้วนเทปเสื่อมสภาพได้ง่าย[๒๑]

๒.๔.๗.๔ คอมพิวเตอร์ (Computer)

(๑) ข้อดีของคอมพิวเตอร์ ได้แก่

(ก) ใช้งานได้หลายประเภท เช่น การคำนวณ จัดเก็บฐานข้อมูล จัดทำสิ่งพิมพ์

(ข) ใช้แก้ปัญหาต่างๆ ที่ซับซ้อนได้

(ค) เสนอข้อมูลได้หลายประเภท ทั้งตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง

(ง) มีการโต้ตอบกับผู้เรียน เพื่อให้ผลป้อนกลับด้วยความรวดเร็ว

(จ) สามารถบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในหน่วยความจำของเครื่องหรือในวัสดุบันทึกอื่น เช่น แผ่นดิสก์ หรือแผ่นซีดีได้

(ฉ) ใช้ร่วมกับโมเด็มเพื่อใช้ในอินเทอร์เน็ตเพื่อาการสื่อสารข้อมูลกับฐานข้อมูลอื่นๆ ได้ทั่วโลก

---

[๒๑]กิดานันท์ มลิทอง, **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**, ม.ป.ป. : ๒๕๔๗, หน้า ๘๗.

(ช) เครื่องกระเป๋าหิ้วมีขนาดเล็กเหมาะแก่การพกพาไปใช้ในที่ต่างๆ

(๒) ข้อจำกัดของคอมพิวเตอร์ ได้แก่

(ก) มีราคาสูงพอสมควร

(ข) ต้องมีการบำรุงรักษาตามระยะเวลา

(ค) ต้องใช้ร่วมกับโปรแกรมซอฟต์แวร์ต่างๆ

(ง) มีการเปลี่ยนแปลงด้านอุปกรณ์ร่วม ทำให้เครื่องที่มีอยู่ล้าสมัยได้เร็ว

๒.๔.๗.๕ แผ่นวิดีทัศน์ VCD : Videodisc Laserdise

(๑) ข้อดีของแผ่นวิดีทัศน์

(ก) บันทึกข้อมูลในลักษณะตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพกราฟิก เคลื่อนไหว

(ข) แบ่งเป็น ๒ ชนิด บันทึกข้อมูลได้ทั้งแบบหน้าละ ๓๐ นาที และ ๑ ชั่วโมง

(ค) ดูภาพนิ่งได้ทีละภาพด้วยความคมชัด หรือจะดูภาพช้าหรือภาพเร็วก็ได้เช่นกัน

(ง) เล่นเดินหน้าหรือย้อนกลับได้ด้วยความรวดเร็ว

(จ) ค้นหาเนื้อเรื่องเป็นตอนหรือตามเวลาของการเล่นได้

(๒) ข้อจำกัดของแผ่นวิดีทัศน์ คือผู้ใช้ไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้เอง ต้องบันทึกมากจากโรงงานเท่านั้น

๒.๔.๗.๖ CD-ROM

(๑) ข้อดีของ CD-ROM

(ก) สามารถบันทึกข้อมูลได้มากถึง ๖๘๐ เมกะไบต์

(ข) บันทึกข้อมูลได้ทั้งตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพกราฟิก เคลื่อนไหว ภาพวิดีทัศน์ และเสียง

(ค) ไม่มีการพลั้งเผลอลบข้อมูลที่บันทึกไว้แล้ว

(ง) เรียกค้นข้อมูลได้รวดเร็วและถูกต้อง

(จ) มีอายุใช้งานนานและยากแก่การบุบสลาย

(ฉ) มีขนาดเล็กกระทัดรัดเหมาะแก่การพกพา

(๒) ข้อจำกัดของ CD-ROM

(ก) ไม่สามารถบันทึกทับข้อมูลเดิมได้

(ข) ปกติแล้วผู้ใช้ไม่สามารถบันทึกข้อมูลเองได้ ต้องมีการบันทึกมาจากโรงงานผู้ผลิต

(ค) ต้นทุนการผลิตสูง แต่ถ้าผลิตเป็นจำนวนมากจะลดต้นทุนได้มาก

(ง) ต้องใช้เล่นร่วมกับคอมพิวเตอร์[๒๒]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสื่ออาจถูกแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่สิ่งที่สำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของการสื่อสารในเรื่องที่เกี่ยวกับสื่อคือ ยุทธวิธีหรือกลยุทธ์ในการใช้สื่อของผู้ส่งสารว่าจะสามารถใช้สื่อได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์การสื่อสารได้ดีมากน้อยเพียงใด ซึ่งรูปแบบ วิธีการให้สื่อให้มีประสิทธิภาพนั้นอาจมีหลายลักษณะ ดังนี้

๑. การใช้สื่อเดียว เป็นการใช้สื่อใดสื่อหนึ่งในการส่งถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารไปยังผู้รับสาร เช่น ผู้ส่งอาจใช้สื่อบุคคลในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้แก่ผู้รับ ซึ่งการใช้สื่อเพียงอย่างเดียว จะมีข้อจำกัดในเรื่องของการเข้าถึงผู้รับ รวมทั้งการเร้าความสนใจในกลุ่มต่างๆ ของผู้รับให้เกิดขึ้นด้วย

---

[๒๒] กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **สื่อการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, พ.ศ. ๒๕๔๔), หน้า ๕๖.

๒. การใช้สื่อแบบผสม เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยการใช้สื่อหลายสื่อเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และเพื่อให้การสื่อสารนั้นมีความสามารถเข้าถึงผู้รับได้อย่างกว้างขวางสามาถสร้างความน่าสนใจ และการเข้าใจการรับรู้ข่าวสารได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการใช้สื่อผสม ผู้รับอาจใช้สื่อตั้งแต่ ๒ ชนิดขึ้นไปในการสื่อสาร หรือในปัจจุบันคำว่าสื่อผสมนั้นอาจเป็นสื่อเดียวที่มีคุณสมบัติเป็นสื่อหลายๆ ชนิดได้ เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับสื่อดังนี้

๒.๑ ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร คือ การเข้ากันได้กับความสามารถความชำนาญในการใช้สื่อประเภทนั้นๆ ของผู้ส่งสาร เช่น ผู้ส่งเป็นคนที่มีความสามารถในด้านการเขียนหนังสือก็ควรเลือกวิธีการเขียนในการสื่อสาร หรือหากผู้ส่งมีความสามารถหรือถนัดในการใช้สื่อประเภทอื่นก็ควรให้ตามที่ตนถนัด เช่น สามารถฉายสไลด์ หรือเครื่องเล่นวีดีโอ หรือเล่นคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๒.๒ ความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาของสาร ได้แก่ ระดับความสามารถของสื่อที่จะถ่ายทอดข่างสารเนื้อหาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของผู้ส่งว่าสามารถจะส่งสารออกไปได้ดีหรือได้ครบถ้วนมากน้อยแค่ไหนเพียงใด

๒.๓ ความเหมาะสมของสื่อกับผู้รับสาร ได้แก่ ความสามารถที่ผู้รับจะเข้ถึงสื่อประเภทต่างๆ ได้เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้รับจะต้องมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ จึงจะสามารถรับข่าวสารได้

๒.๔ ความเหมาะสมของสื่อกับสภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการเข้ากันได้ของสื่อกับสภาพแวดล้อมในสถานการณ์การสื่อสารที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

๒.๕ ความเหมาะสมของสื่อกับปัจจัยด้านเงินทุน ซึ่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างสำคัญโดยเฉพาะในปัจจุบันที่อุปกรณ์และเครื่องมือการสื่อสารยังคงมีราคาแพง สื่อแต่ละประเภทจะมีค่าใช้จ่ายหรือการลงทุนที่แตกต่างกัน[๒๓]

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงจริยธรรมของเยาวชนไทยไว้ว่า สังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาจริยธรรมมาก ทั้งที่เกิดกับผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่กับเด็กหรือเยาวชนของชาติ เป็น

---

[๒๓]กิติมา สุรสนธิ, **ความรู้ทางการสื่อสาร**, หน้า ๑๖–๑๗.

ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ ศีลธรรมและจริยธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น หรือเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ อีกทั้งวัยรุ่นเองละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น ความประพฤติและการแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ตลอดถึงการประพฤติเสียหาย และฝ่าฝืนระเบียบวินัยโรงเรียน ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความเจริญเติบโตในทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวมากกว่าเด็กวัยอื่นๆ[๒๔]

ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล ได้กล่าวสรุปการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย พบว่า “ในสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เน้นพัฒนาวัตถุมากกว่าพัฒนาคน จึงก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งได้วิจารณ์ว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบไปกันได้กับหลักการเรื่องการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทย ถ้าเพียงแต่จะนำหลักการอันเป็นพระพุทธศาสนามาอธิบายให้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ ปฏิบัติได้ ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง วิธีการหนึ่งในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนหรือในสถาบันอื่นๆ ได้ ”[๒๕]

จากรายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของโครงการปลูกฝังศีลธรรมด้วยการตอบปัญหาธรรมะพบว่า “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน ควรยึดวัยรุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยผู้ให้การอบรมเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางเท่านั้น ดังเช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วยการชี้แนะแนวทาง แล้วให้เวไนยสัตว์ประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ดังที่พระองค์ตรัสกับพราหมณ์ผู้หนึ่งว่า “ดูก่อนพราหมณ์ พระตถาคตเป็นเพียงผู้บอกหนทาง พระพุทธเจ้าย่อมบอกหนทาง สัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิบัติอยู่ด้วยตนเอง จึงจะหลุดพ้นได้”[๒๖] การปฏิบัติในที่นี้ จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยต้องมีการปฏิบัติด้วยตนเองก่อน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องได้รับการชี้แนะแนวทาง จากผู้สอน หนังสือ หรือคำแนะนำจากผู้รู้ด้วย”[๒๗]

---

[๒๔] ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **“จริยธรรมของเยาวชนไทย”** , คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, รายงานวิจัย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

[๒๕] ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล, **“การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๕ โรงเรียนเตรียมอุดม”**, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

[๒๖] ขุ. ม. (ไทย) ๖๕/๓๗/๒๐๑.

[๒๗] **รายงานผลการวิจัย ผลกระทบของโครงการปลูกฝังศัลธรรมด้วยการสอบปัญหาธรรมะ** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

พระมหาณัฐกร พรมมา ได้กล่าวสรุปถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พบว่า "สาเหตุที่ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ทำหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก และเยาวชนเองไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องของหลักในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมาก่อนเลยหรือแม้แต่ผู้ที่เคยได้รับการอบรมมาก่อนแล้วก็ตาม เมื่อถึงคราวที่จะทำการสอนหรืออบรมเด็กและเยาวชนจริงๆ ก็ไม่รู้ว่า ควรจะถ่ายทอดโดยวิธีใด จึงจะทำให้เด็กและเยาวชน เกิดความสนใจพร้อมที่จะรับได้โดยไม่เกิดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาที่สอน"[๒๘]

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้สรุปการแก้ไขปัญหาคุณธรรมจริยธรรมไว้ว่า "การแก้ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมนั้น จะต้องให้สนองความต้องการทั้งของบุคคลและของสังคม ถ้ามันไม่สนองความต้องการแล้ว การแก้ปัญหาก็ยากที่จะสำเร็จ จึงต้องยอมรับความจริง ถ้าเราไม่รู้จักความต้องการของเขาไม่ยอมรับความต้องการของคน จะยืนยันตามที่เรามองหรือตามมาตรฐานของเราว่า ปัญหาจริยธรรมเป็นอย่างนี้ มักไม่ถูกต้องมันขาดแคลนอย่างนี้ พยายามจะสร้างจริยธรรมขึ้นมาโดยไม่สอดคล้อง ไม่สนองความต้องการ ก็ยากที่จะสำเร็จ จึงต้องเข้าใจความต้องการของทั้งบุคคลในสังคมและของสังคมแล้ว ก็แก้ปัญหาจริยธรรมนั้นโดยให้สอดคล้องกับความต้องการนี้ แต่เป็นการสนองความต้องการอย่างถูกต้อง ถ้าเป็นการสนองความต้องการอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเกิดจริยธรรมขึ้นมา"[๒๙]

พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง) ได้กล่าวสรุปเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ว่า "การจะใช้สื่อต่างๆ ในอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะต้องเป็นสื่อที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ ต้องมีความเหมาะสมแตกต่างไปตามปัจจัย ทั้งตัวผู้สื่อเอง สิ่งแวดล้อม ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งคำนึงถึงกลุ่มผู้รับสาร ต้องมีการนำเสนออย่าสอดคลองกับความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ที่เคยได้รับ ทั้งการจักอบรม ควรมีการประชาสัมพันธ์และบอกประโยชน์ต่างๆ ที่เยาวชนจะได้รับ แก่ผู้ปกครองด้วย"[๓๐]

---

[๒๘] พระมหาณัฐกร พรมมา, **การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนไทยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและศาสนาจารย์ในคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนส์ : ศึกษาเฉพาะกรณีมูลนิธิกลุ่มแสงเทียน วัดบางไส้ไก่ และคริสตจักรแสงสว่าง** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘,) หน้า ๓.

[๒๙] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ศาสนาและเยาวชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ , (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๗.

[๓๐] พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง), **"ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันทภิกขุที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฉิมวัย"**, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๘, หน้า ๗๔-๗๕.

พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญโญ (โพธิ์ชัย) ได้กล่าวสรุปวิธีแก้ไขปัญหาด้าน คุณธรรม จริยธรรมว่า "หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องมีการช่วยเหลือ เกื้อกูล แนะนำ ชี้ทาง ส่งเสริม ประสานงาน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ครูผู้สอน ควรมีเทคนิค วิธีการสอน ทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ รัฐบาลให้อุปถัมภ์ คนที่จะสอนคุณธรรมจริยธรรมต้องมีการคัดเลือกและอบรมก่อน โรงเรียนต้องจัดทำสื่อการสอน กระบวนการเรียน โดยความร่วมมือกันของพระสงฆ์และครูอาจารย์ ทั้งต้องมีการจัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับ วิชาพระพุทธศาสนา ให้เด็กมีความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา เช่น การแสดงตน เป็นพุทธมามกะ เป็นต้น"[๓๑]

---

[๓๑] พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญโญ (โพธิ์ชัย), "**จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา**", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า ๑๗๗ - ๑๗๘.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสัมฤทธิผลการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ มีการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือการวิจัย ซึ่งลักษณะที่ใช้วิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้ารับการอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๑ **ประชากร** ซึ่งประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๑ ที่เข้ารับการอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จำนวน ๑,๐๖๑ คน

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรในการศึกษา

โรงเรียน	ม.๔	ม.๕	ม.๖	รวม
ห้วยจริงวิทยา	๑๒๖	๑๑๙	๑๒๖	๓๗๑
สำโรงทาบวิทยาคม	๒๘๒	๑๙๓	๒๑๕	๖๙๐
รวม	๔๐๘	๓๑๒	๓๔๑	๑,๐๖๑

๓.๑.๒ **กลุ่มตัวอย่าง** ใช้จากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๖๑ คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๑ ที่รับการอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งการกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์การปรับประยุกต์มาจากงานวิจัยของเพ็ญแข แสงแก้ว ที่ว่า ถ้าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๑,๐๐๐ คน ควรใช้กลุ่มตัวอย่าง

อย่างน้อยประมาณ ๑๕ - ๓๐ เปอร์เซ็นต์[๑] ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ผลการวิจัยมีมาตรฐานยิ่งขึ้น ดังแสดงรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ การหากลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน

โรงเรียน	จำนวน	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ห้วยจริงวิทยา	๓๗๑	๑๒๙
สำโรงทาบวิทยาคม	๖๙๐	๒๔๑
รวม	**๑,๐๖๑**	**๓๗๑**

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้วัดความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม ในศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ในเบื้องต้นศึกษาแนวความคิดทฤษฎี ตลอดทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลเบื้องต้นภาคสนาม ด้วยการสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสู่การสร้างแบบสอบถามใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยแบ่งออกเป็น ๕ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้น สายวิชา เกรดเฉลี่ย (เทอมที่ผ่านมา) อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านผู้ส่งสารที่มีต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้ารับการอบรม

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านตัวสารที่มีต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้ารับการอบรม

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านช่องทางการสื่อสารที่มีต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้ารับการอบรม

---

[๑] เพ็ญแข แสงแก้ว, **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**, ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘), หน้า ๕๓.

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประมวลข้อมูลที่ได้แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม

๒. สร้างแบบสอบถามเพื่อให้ครอบคลุมในเนื้อเรื่องที่จะศึกษา คือสัมฤทธิผลการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

๓. หาความเที่ยงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทำการทดสอบ (Pree tent) กับนักเรียนที่เข้าอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรมอื่นที่ไม่ใช่พื้นที่เป้าหมาย คือ โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัย โดยใช้วิธีคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach)[๒] จากผลการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๗๕

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนไปยังผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งสำเนาหนังสือขออนุญาต และแบบสอบถามไปยังศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ตกลงนัดวัน เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เมื่อมีความบกพร่องจะขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามแก้ไขเพิ่มเติม

---

[๒] บุญเรียง ขจรศิลป์, **วิธีวิจัยทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.พี.เอ็น.การพิมพ์, ๒๕๓๙). หน้า ๓๘.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ของนักเรียนทั้งหมด ๓๗๑ ชุด จากนั้นก็นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ($SPSS^+$ = Statistical Package for the Social Science) พร้อมกับการนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยมุ่งสาระสำคัญจากแบบสอบถามผลการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และวิธีการทางสถิติ ในการวิเคราะห์ข้อมูล และแจกแจงความถี่เป็นขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานนักเรียน โดยใช้การแจกแจงความถี่ทางสถิติค่าร้อยละ (Percentage) ในการหาคำตอบของแบบสอบถามแต่ละข้อ แล้วนำเสนอผลเชิงพรรณนาประกอบตาราง

ตอนที่ ๒, ๓, ๔ และ ๕ วิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้ารับการอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และค่า t – test (independent test) เป็นรายด้านระหว่างเพศชายและหญิง โดยกำหนดค่าความแตกต่างอยู่ที่ระดับ ๐.๐๕ เพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนากิจกรรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม

การวัดผลสัมฤทธิ์การปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้วิธีการวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scaie) ที่มีการตอบแสดงระดับความพึงพอใจเรียงลำดับ ซึ่งในการวิจัยนี้กำหนดไว้ ๕ ระดับ ให้เลือกตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์ในการแปลผลคะแนนระดับความพึงพอใจในกรณีคำถามเป็นข้อความเชิงบวก ได้แก่ คำถามที่สนับสนุนผลสัมฤทธิ์การปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

มากที่สุด ให้ ๕ คะแนน
มาก ให้ ๔ คะแนน
ปานกลาง ให้ ๓ คะแนน
น้อย ให้ ๒ คะแนน
น้อยที่สุด ให้ ๑ คะแนน

ส่วนคำถามที่เป็นเชิงลบให้คะแนนตรงกันข้ามกัน

การแสดงระดับเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยจะพิจารณาจากคะแนนของคำตอบ โดยแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด ดังแสดงต่อไปนี้

$$\text{พิสัย (range)} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{๕ - ๑}{๕} = ๐.๘๐$$

๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมน้อยมาก

๑.๘๑ – ๒.๖๑ หมายถึง ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมน้อย

๒.๖๒ – ๓.๔๒ หมายถึง ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมปานกลาง

๓.๔๓ - ๔.๒๓ หมายถึง ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมมาก

๔.๒๔ - ๕.๐๐ หมายถึง ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมมากที่สุด

การทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระดับความพึงพอใจเป็นรายด้าน โดยใช้ t – test เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม ระหว่างเพศชายกับหญิง

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑. สูตรค่าร้อยละ (Percentage) ของคำตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เพื่อแสดงอัตราส่วนของผู้ตอบคำถามแต่ละข้อในตอนที่ ๑ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$P = \frac{X \times ๑๐๐}{N}$$

เมื่อ P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนคำตอบแต่ละรายการ

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

๒. สูตรค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นการสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ตอบ ในตอนที่ ๒, ๓, ๔ และ ๕ เพื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลในการคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{n}$$

$\bar{X}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ย

n = จำนวนคำตอบทั้งหมด

f = จำนวนความถี่ของแต่ละคำตอบ

x = ค่าน้ำหนักคำตอบแต่ละข้อ

$\sum fx$ = ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับคูณด้วยความถี่

๓. สูตรค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นการสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ตอบ ในตอนที่ ๒, ๓, ๔ และ ๕ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum fx_{๑}{}^{๒} - [\sum fx]^{๒}}{n(n-๑)}}$$

S.D. = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n = จำนวนคำตอบทั้งหมด

f = จำนวนความถี่ของแต่ละระดับ

x = ค่าน้ำหนักคำตอบของแต่ละข้อ

$\sum fx_{๑}{}^{๒}$ = ผลรวมของความถี่คูณกับคะแนนแต่ละระดับยกกำลังสอง

$[\sum fx]^{๒}$ = กำลังสองของผลรวมความถี่คูณกับคะแนนแต่ละระดับ

๔. สูตรการทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ค่า t แทนค่าทางสถิติที่จะเปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการจำแนกแบบ t - test เพื่อทราบนัยสำคัญ

$$t = \frac{\bar{x}_{๑} - \bar{x}_{๒}}{\sqrt{\frac{S^{๒}_{๑}}{n_{๑}} + \frac{S^{๒}_{๒}}{n_{๒}}}}$$

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

t = ค่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย

$\bar{X}_{๑}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ ๑

$\bar{X}_{๒}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ ๒

$S^{๑}$ = ค่าความแปรปรวนกลุ่มที่ ๑

$S^{๒}$ = ค่าความแปรปรวนกลุ่มที่ ๒

$N_{๑}$ = จำนวนตัวอย่างกลุ่มที่ ๑

$n_{๒}$ = จำนวนตัวอย่างกลุ่มที่ ๒

๕. สูตรการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาช (Cronbach's Coefficient Alpha)

$$\alpha = \frac{n}{(n - ๑)}\left[๑ - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2}\right]$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n = จำนวนข้อในแบบสอบถาม

$\sum S_i^2$ = ความแปรปรวนของแบบสอบถามในแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนจากแบบสอบถามทั้งฉบับ

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

๔.๑.๑ ประวัติศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

ศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่วัดสุทธิวงศา หมู่ ๑ บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับการแต่งตั้งเป็น "วัดพัฒนาตัวอย่าง" ของกรมการศาสนา เดิมทีจัดตั้งชื่อว่า "ค่ายพุทธจริยา" เพื่อจัดโครงการอบรมคุณธรรมมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๔๕ ต่อมามีพระภิกษุสามเณรเป็นพระวิทยากรเพิ่มขึ้น โดยพระมหาคำเพียร ผาสุโก ได้เข้าร่วมโครงการอบรมของคณะสงฆ์ว่า "**กองทัพธรรม กองทัพไทย ร่วมต้านภัยยาเสพติด**" ณ วัดป่าสมบูรณ์ จังหวัดนครราชสีมา ในเวลาต่อมาศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวชิราลงกรณวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้มีการคัดเลือกพระวิทยากรแต่ละจังหวัด มาดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ประจำจังหวัดนั้นๆ เพื่อใช้เป็นที่ติดต่อประสานงานและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจังหวัดสุรินทร์ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้พระมหาคำเพียร ผาสุโก ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ แล้วเปลี่ยนจากค่ายพุทธจริยามาเป็นศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล พร้อมทั้งพระวิทยากร ในจังหวัดสุรินทร์ มีนายเกษมศักดิ์ แสนโภชน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ เป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์

ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ได้จัดทำโครงการอบรมนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบันมากกว่า ๓๐๐ รุ่น ทั่วทั้งจังหวัดสุรินทร์ และยังมีการจัดทำโครงการอบรมตลอดทั้งปี ทั้งนี้ ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ยังเป็นศูนย์กลางของการศึกษาปฏิบัติธรรม ฝึกสัมมาชีพให้แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป และเปิดศูนย์บำบัดฟื้นฟู ผู้หลงผิด ติดสิ่งเสพติด โดยมีชื่อว่า "**บ้านเปลี่ยนวิถี**" เพื่อให้ผู้หลงผิดกลับมาดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามต่อไป

๔.๑.๒ หลักการและเหตุผลของการอบรม

ปรัชญาสำคัญที่เป็นหลักการและเหตุผลของการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ กล่าวว่า “เยาวชน คืออนาคตของชาติ” ปัญหาของคนอยู่ที่ขาดการพัฒนาจิตใจ ทำให้เสื่อมจากคุณธรรมจริยธรรม ถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไข เพราะหากปล่อยไว้นานวันปัญหานี้ยิ่งทวีความรุนแรง ถ้าไม่มีมาตรการแก้ไขที่ดีพอ จะเป็นผลเสียต่อความมั่นคงของประเทศชาติ

ถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการ จะกำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน โดยเป็นวิชาเลือกและบังคับให้เรียน ๒ คาบต่อสัปดาห์ แล้วก็ตาม ปัญหาของเยาวชนกับสังคมยังเรื้อรังมาโดยตลอด ผลส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในวัยเด็กยังไม่ดีพอ ปัจจัยบางอย่างขึ้นอยู่กับครูผู้สอนทุกรายวิชา ซึ่งเราจะโยนปัญหาความรับผิดชอบทั้งหมดให้กับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาเพียงฝ่ายเดียวคงไม่ได้อีกต่อไป ปัจจัยบางอย่างขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม ครอบครัวและตัวของเด็กเอง ดังนั้น การจัดฝึกอบรม พัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยขัดเกลาอุปนิสัย และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมถึงจะไม่ได้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็สามารถทำให้เยาวชนที่กำลังติดสารเสพติดหรือติดแล้วกลับมาเป็นคนดีได้ เป็นการสร้างภูมิต้านทานให้กลุ่มที่ดีอยู่แล้วให้เข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น

ดังนั้น การดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงจำเป็นจะต้องมีการจัดฝึกอบรมส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา หรือประถมศึกษา เกิดความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งรักษาศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนาให้มีอยู่ในตน ตามหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ หรือพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังกล่าวแล้วนั้น และอีกประการหนึ่งผลมาจากสภาพภาวะสังคมไทยในยุคปัจจุบันต่อสู้กับภัยของอบายมุขต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะภัยของยาเสพติดให้โทษ ดังนั้น ศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ มีพระวิทยากรให้การอบรม มาจาก “กองทัพธรรม กองทัพไทย ร่วมต้านภัยยาเสพติด” ร่วมกับ “ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดสุรินทร์” จึงจัดอบรมเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรม และคุณภาพชีวิต เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาที่เป็นเยาวชนของชาติเป็นไปตามที่สังคมไทยปรารถนา คือ “เป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีความสุข” สืบไป[๑]

---

[๑]โครงการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมคุณภาพชีวิต/ต้านยาเสพติด, “**เอกสารรายงานผลการปฏิบัติงาน**”, (สุรินทร์ : ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๔ (อัดสำเนา)

๔.๑.๓ กระบวนการ วิธีการ และสื่อประกอบที่ใช้ในการอบรม

๔.๑.๓.๑ ขั้นตอนเตรียมการ ประกอบด้วย

(๑) ประชุมปรึกษาผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๒) เตรียมการร่างโครงการ

๔.๑.๓.๒ ขั้นดำเนินการ

(๑) เสนอโครงการ เพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติ จากคณะกรรมการสถานศึกษา ของ โรงเรียน

(๒) วางแผนการดำเนินงานจัดการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมคุณภาพชีวิต

(๓) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการเข้าค่าย

(๔) ดำเนินการจัดการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย

(ก) ให้ความรู้

(ข) ให้ทัศนคติ

(ค) ทักษะการปฏิบัติ

(ง) สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

(๕) การจัดกิจกรรมหลัก ในการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย

(ก) ลัทธิความเชื่อและศาสนา (บรรยาย+วีดีโอ)

(ข) สภาพปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไข

(ค) ชมวีดีโอเกี่ยวกับสภาพปัญหาสังคม

(ง) กิจกรรมรู้รัก สามัคคี

(จ) กำเนิดจักรวาล โลกและชีวิตมนุษย์

(ฉ) ธรรมะรับอรุณ

(ช) เบิกบานยามเช้า

(ซ) เตรียมตัวเตรียมใจ

(ฌ) บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม

(ญ) วีดีโอยาเสพติด

(ฎ) กิจกรรมสร้างภาวะการเป็นผู้นำ

(ฏ) กิจกรรมฉากสุดท้ายของชีวิตแสงธรรมนำชีวิต

(ฐ) ปณิธานใจ

(ฑ) กิจกรรมกตัญญูกตเวที

๔.๑.๓.๓. ขั้นติดตามผล ประกอบด้วย

(๑) จัดทำแผนงานการติดตามผล

(๒) จัดทำเครื่องมือในการติดตามผล

(๓) ติดตามผลตามเครื่องมือ

(๔) สรุปและรายงานผลการดำเนินการ [๒]

ส่วนสิ่งจำเป็นจะต้องเตรียมใช้ในจัดโครงการอบรม ประกอบด้วย

๑. งบประมาณจัดอบรม ได้แก่

๑.๑ นักศึกษาจากเงินบริหารการศึกษา. หมวดเงินกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาคนละ ๖๐ บาท หรือเก็บเงินค่ากิจกรรมค่ายคนละประมาท ๒๐๐ บาท

๑.๒ ครูจากเงินเงินบริหารการศึกษา หมวดเงินค่าตอบแทน คนละ ๙๐ บาท/วัน

๑.๓ ค่าตอบแทนวิทยากร จากเงินเงินบริหารการศึกษา หมวดค่าตอบแทน

๑.๔ ค่าอุปกรณ์ประกอบการอบรมจากเงินบริหารการศึกษา หมวดค่าใช้สอยเพื่อ

๑.๕ ค่ายานพาหนะเดินทางไป – กลับ จากเงินเงินบริหารการศึกษาตามจ่ายจริง

๒. วิทยากรที่เป็นพระสงฆ์ ขอได้จากศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

๓. วิทยากรหลักที่ผ่ายการฝึกอบรมจากศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา แห่งประเทศไทย หรือวิทยากรค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่จัดโดย กระทรวงศึกษาธิการ

๔. ครูที่ปรึกษา ๑ / ๒๐ คน

๕. พี่เลี้ยงนักศึกษาที่ได้จากองค์กรนักศึกษา หรือคณะกรรมการนักเรียน ๑ / ๒๐ คน ทำหน้าที่จัดเลี้ยงดูแลความเป็นอยู่โดยส่วนรวม ที่พัก, ที่ล้างจาน, ห้องน้ำ - สุขา และสถานที่อบรม

๖. อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา ที่วิทยากรสามารถควบคุมได้เองหน้าเวที ประกอบด้วย

๖.๑ โอเวอร์เฮด (มีหลอดสำรอง) พร้อมจอฉายภาพขนาด ๗๐ นิ้วขึ้นไป

๖.๒ เครื่องฉายวีดีโอ ที่สามารถหยุดภาพนิ่งได้ดี

๖.๓ โทรทัศน์ขนาด ๒๐ นิ้วขึ้นไป พร้อมสายต่อวงจร (๑ เครื่อง/คน ๕๐ คน)

๖.๔ เครื่องเล่นเทป พร้อมสายต่อเครื่องเข้าเครื่องขยาย

---

[๒] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๙–๑๐.

๗. อุปกรณ์ที่พระวิทยากรจะนำไปด้วย

๗.๑ ซองป้ายชื่อพลาสติก กระดาษสีต่างๆ ปากกาเขียนชื่อ ๑๐ ด้าน

๗.๒ นกหวีด ๑ อัน ผ้าใบเล่นเกมส์ ๑๐ ผืน

๗.๓ แผ่นใสถ่ายเอกสารแล้วเพื่อประกอบการบรรยายวิชาต่างๆ

๗.๔ ม้วนวีดีโอประกอบการบรรยาย

๗.๕ ม้วนเทปเพลงประกอบการบรรยาย

๘. อุปกรณ์จัดเลี้ยง

๘.๑ ถาดหลุมใส่อาหาร หรือจานอาหารพร้อมช้อน เท่าจำนวนนักศึกษา

๘.๒ แก้วน้ำเพียงพอต่อนักศึกษา

๘.๓ คูลเลอร์ใส่น้ำ ๑๑ ใบ/ คน ๕๐ คน

๘.๔ ถังใส่เศษอาหารและขยะ

๘.๕ ฟองน้ำล้างจาน,น้ำยาล้างจาน

๙. ธงของสถาบันฯ ๑ ผืน (เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ๑๐

๑๐. รถรับ-ส่งพระวิทยากรและวิทยากร

๑๑. อุปกรณ์ส่วนตัวของนักศึกษา นำเครื่องใช้จำเป็น ประกอบด้วย

๑๑.๑ แปลงสีฟัน,ยาสีฟัน สบู่,ยาสระผม ขันน้ำ

๑๑.๒ ผ้าอาบน้ำชาย-หญิง

๑๑.๓ ชุดนักเรียน ๑ ชุด,ชุดสำรอง เสื้อสีขาว ๒ ตัว,กางเกงขายาวสำสุภาพ

๑๑.๔ เสื่อ,ผ้าห่ม,มุ้ง,ยากันยุง ตามแต่ละสถานที่[๓]

๔.๑.๔ สาระสำคัญของหลักสูตรการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรม

๔.๑.๓.๑. การบรรยายพิเศษ ในเนื้อหาสาระมุ่งหมายให้เด็กเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาจิตใจของตน ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นพื้นฐานของสังคมไทยทุกด้านทั้งศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษา มารยาทอันงดงาม ตลอดจนความเป็นอยู่โดยทั่วไป พระพุทธศาสนาจึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย

---

[๓] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๓๗-๓๘.

๔.๑.๓.๒ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ประกอบด้วย

(๑) ละลายพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อเข้าสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๒) สร้างความคุ้นเคย ความเป็นกันเองรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

(๓) สร้างทัศนคติที่ดีต่อกับระหว่างผู้จัดการอบรม และ ผู้ประสานงาน วิทยากร และผู้เข้ารับการอบรม

(๔) ลดความกดดันของการอบรม ปรับเปลี่ยนอารมณ์เบื่อและความเหงาเซ็ง นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ รับการอบรมด้วยความเบิกบานใจ

(๕) สร้างความเข้าใจถึงกระบวนการอบรม โดยการใช้กิจกรรมประกอบด้วย

(ก) เกมส์จำชื่อเล่นต่อกัน

(ข) เกมส์บอกสิ่งที่ชอบ - ไม่ชอบพร้อมปรบมือ

(ค) เกมส์เดาใจ - ทายความลับเพื่อน

๔.๑.๓.๒ ลัทธิความเชื่อและศาสนา อย่างไรคือความเชื่อ อย่างไรคือความจริง บาป-บุญมีจริงหรือ ผีมีจริงหรือ ตายแล้วไปไหน ชาติหน้ามีจริงหรือ นรก-สวรรค์มีจริงหรือ ความลี้ลับนี้พิสูจน์อย่างไร ความเชื่อบางอย่างเป็นความเชื่อที่งมงายไร้เหตุผล ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งเหตุผล ศาสนาแห่งปัญญา เป็นความจริงที่น่าพิสูจน์อย่างยิ่ง

๔.๑.๓.๓ สภาพปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไข นำเสนอปัญหาด้านแหล่งความเสื่อมโทรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาแรงงาน ปัญหาเยาวชน ปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ล้วนแต่เกิดจากความเห็นแก่ตัวความเอารัดเอาเปรียบ การขาดคุณธรรม จึงส่งผลให้สังคมนั้นไม่สงบสุข เร่าร้อน และประสบภัย พิบัติธรรมะเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน เมื่อสังคมใดขาดคนที่มีคุณธรรม ขาดการนำธรรมะมาใช้ครองใจ สังคมนั้นย่อมเสื่อมโทรมไปในที่สุดเพราะฉะนั้น การที่จะแก้ปัญหาให้ถูกจุดควรที่จะเริ่มจากตัวบุคคลเป็นที่สำคัญ

๔.๑.๓.๔ กิจกรรมสร้างความสามัคคี ประกอบด้วย

(๑) เป็นการสร้างความรักในหมู่คณะ รักสถาบัน รักสังคม และรักประเทศชาติ

(๒) มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจต่อกัน

(๓) มีความเป็นผู้อดทนและเสียสละ

(๔) มีความจริงใจ เคารพต่อกฎกติกาของส่วนรวม ประกอบด้วย

(ก) เกมส์บนผืนผ้า ๑ ตารางเมตร

(ข) เกมส์นั่งเข่า

(ค) เกมส์แบกคน

๔.๑.๓.๕ กำเนิดจักรวาล โลก และชีวิต ซึ่งทางดาราศาสตร์ทำให้เรารู้เรื่องจักรวาล ธรณีวิทยา ทำให้เรารู้เรื่องของโลกชีววิทยา ทำให้เรารู้เรื่องของชีวิต สิ่งดังกล่าวนี้เป็นวิทยาศาสตร์ที่เพิ่งถูกค้นพบเมื่อไม่นานมานี้ เพราะความเจริญทางเทคโนโลยี แต่มีสิ่งที่แปลกคือเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องของจักรวาลในทีปนี เรื่องกำเนิดของโลกไว้ในพระสูตร (อัคคัณณสูตร อังคุตตรนิกาย) เรื่องกำเนิดของชีวิตไว้ในมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก ขุททกนิกาย อัสสลายสูตร เป็นต้น รวมเรียกว่า พระไตรปิฎก ซึ่งถูกบันทึก เป็นหลักฐานมานานกว่า ๒,๕๐๐ ปี พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยิ่งกว่าวิทยาศาสตร์ รวมทั้งยังมีสิ่งลี้ลับอีกมากมายที่วิทยาศาสตร์ยังพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องวิญญาณ แต่พระพุทธศาสนามีการพิสูจน์ มีคำตอบไว้แล้ว

๔.๑.๓.๖ กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้นักเรียนรู้จักกิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกในความเป็นชาติไทย ความมีเอกลักษณ์ของตนเอง มารยาทไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี และการบายศรีสู่ขวัญ

๔.๑.๓.๗ ธรรมรับอรุณ เป็นการแสดงปกิณกธรรม สวดมนต์ทำวัตรเช้า - เย็น พร้อมทั้งการอบรมจิตภาวนา

๔.๑.๓.๘ เบินบานยามเช้า เป็นการบริหารร่างกายด้วยหลักพลศึกษา ทำให้ร่างกายเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมในวันใหม่ ประกอบด้วย

(๑) เกมส์รถถัง

(๒) เกมส์ถลกหนังงู

(๓) เกมส์กระรอก กระแต

(๔) เกมส์แข่งขบวนรถไฟ

การปลุกใจให้รักกิจกรรมด้วยการเข้าแถวหน้าเสาธง เคารพธงชาติด้วยความภาคภูมิใจ กราบไหว้พระรัตนตรัยด้วยจิตศรัทธา อยู่ในแถวด้วยความสงบ มีระเบียบ มีวินัย

๔.๑.๓.๙ เตรียมตัวเตรียมใจ เป็นช่วงเวลาที่ใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ฝึกสติ ร่วมร้องเพลงสร้างสรรค์สังคม

๔.๑.๓.๑๐ พื้นฐานของชีวิต เพื่อให้รู้จักศีลคืออะไร จำเป็นอย่างไรหรือไม่ มีแนวปฏิบัติอย่างไร ผิดศีลเมื่อไร มีผลอย่างไร ทำไมศีล จึงเป็นพื้นฐานของชีวิต

๔.๑.๓.๑๑ บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม

(๑) เพื่อให้รู้ว่า บาปคืออะไร อะไรเป็นเหตุให้คนทำบาป กิเลสคืออะไร เราจะทำลายกิเลสได้อย่างไร กิเลสเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การรู้ทุกข์ การละเหตุแห่งทุกข์ การรู้แจ้งพระนิพพาน และการเจริญมรรค

(๒) เพื่อให้รู้ว่า บุญคืออะไร อะไรเป็นเหตุให้คนทำบุญ ทำบุญอย่างไร จึงจะได้บุญมาก การทำบุญที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เรื่องของทาน ศีล ภาวนา ความอ่อนน้อม ช่วยการงานที่ไม่เป็นโทษ การแผ่ส่วนกุศล อุทิศกุศล ฟังธรรม การทำความเห็นให้ถูกต้อง

(๓) เพื่อให้รู้ว่า กฎแห่งความจริงของชีวิต กรรมคืออะไร มีจริงหรือไม่ มีกี่ชนิด ส่งผลอย่างไร การให้ผลของกรรม ผลในชาตินี้ผลในชาติหน้า ผลในชาติอย่างยิ่ง เพราะเหตุใดกรรมจึงให้แตกต่างกันออกไป บางอย่างเป็นอโหสิกรรม บางอย่างเป็นกรรมเบา บางอย่างเป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนัก)

๔.๑.๓.๑๒ ภัยชีวิต ชีวิตของมนุษย์จะถูกคุกคาม จากภัยต่างๆ เช่น ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ อุทกภัย (น้ำท่วม) อัคคีภัย (ไฟไหม้) วาตภัย(ลมพายุ) อุบัติภัย(อุบัติเหตุต่างๆ) ภัยจากมลพิษ ซึ่งพลัดพรากชีวิต ทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน โดยเกิดจากความประมาท ขาดสติ และอกุศลกรรมในอดีตตามเบียดเบียน

นอกจากนี้ ยังมีโจรภัย วิบัติซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง ภัยจากอบายมุข และยาเสพติด เช่น บุหรี่ กาว ยาบ้า เหล้า กัญชา เฮโรอีน เป็นต้น ที่เป็นเหตุให้มนุษย์ก้าวล่วงไปสู่ทางวิบัติที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ภัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ ได้แก่

๑. ชราภัย ภัยจากความแก่

๒. โรคภัย ภัยจากความเจ็บไข้

๓. มรณภัย ภัยจากความตาย

ภัยชีวิต ๓ อย่างนี้ เป็นภัยที่น่ากลัวกว่าภัยทั้งหลาย เพราะไม่มีมนุษย์คนใดหลีกหนีพ้นไปได้ ไม่มีใครเป็นแทนกันได้ ทำอย่างไรเราจึงจะเผชิญกับความจริงของภัยชีวิต ๓ อย่างนี้ โดยไม่หวั่นไหว

๔.๑.๓.๑๓ กิจกรรมสร้างสายสัมพันธ์ สืบเนื่องมาจากปัญหาที่เยาวชนในยุคปัจจุบันมักมีความเห็นแก่ตัวมากกว่าเห็นแก่ส่วนรวม ขาดระเบียบวินัยในตนเอง เมื่อเผชิญ

ปัญหาก็ใจร้อนวู่วาม ใช้กำลังกว่าเหตุผล ขาดความรอบคอบ รักพวกพ้องในทางที่ผิด ชอบตั้งกลุ่มเรียกร้อง ประท้วง ไม่ปรึกษาผู้ใหญ่ ขาดผู้นำที่มีคุณธรรม ไม่ฉลาดในการแก้ไขปัญหา จึงต้องฝึกอบรมโดยการใช้กิจกรรมสร้างสายสัมพันธ์ เพื่อให้เยาวชนเผชิญสถานการณ์จริง เช่น เกมส์เชือกร้อยใจ เกมส์เยาวชนกู้ชาติ เป็นต้น

๔.๑.๓.๑๔ ฉากสุดท้ายของชีวิต เป็นการนำเรื่องราวของชีวิตกบคว่ามามนำมาเสนอในรูปแบบต่างๆ กัน เพื่อให้เยาวชนเกิดความสังเวชสลดใจต่อมรณกรรมของบุคคลต่างๆ ที่นำมาเสนอให้เป็นอุทาหรณ์ และให้ตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตขณะที่มีลมหายใจอยู่นี้ สามารถทำประโยชน์กับตนเอง สังคมและประเทศชาติ

๔.๑.๓.๑๕ กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ประกอบด้วย

(๑) การแสดงละครสะท้อนสังคม บทบาทสมมติ

(๒) การลด ละ เลิก อบายมุข

(๓) การจุเทียนปัญญา

(๔) การตักบาตรความดี

๔.๑.๕ สรุปผลกิจกรรม

๔.๑.๔.๑ ให้เห็นโทษภัยของชีวิต

๔.๑.๔.๒ ให้เห็นสัจธรรม

๔.๑.๔.๓ เกิดความสำนึกในการพัฒนาตนเอง

๔.๑.๔.๔ เป็นการปลูกฝัง เจตนาคติ ค่านิยมในทางที่ดี

๔.๑.๔.๕ กล้าทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔.๑.๔.๖ เป็นการสร้างอุดมการณ์ชีวิต

๔.๑.๔.๗ เลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง

๔.๑.๔.๘ จรรโลง สถาบันทั้ง ๓ คือ ชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์

๔.๑.๔.๙ สืบทอด เจตนารมณ์ ในความเป็น พุทธธรรม

๔.๑.๔.๑๐ ครองตน ครองคน ครองงาน โดยยึดหลักพุทธธรรม

๔.๑.๔.๑๑ กิจกรรมกตัญญูกตเวที เป็นการปลุกเร้าให้เยาวชนเกิดความกตัญญูกตเวที โดยการบรรยายประกอบ วีดีโอ เรื่อง ประสบการณ์ของครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ประกอบด้วย

(๑) บ้านพักคนชรา

(๒) แม่คนเดียวเลี้ยงไม่ได้

(๓) ด้วยสองมือแม่

(๔) ลูกกตัญญู จากรายการ ฝันที่เป็นจริง ละครแห่งชีวิต

(๕) สารคดี โรงเรียนของหนู คนของแผ่นดิน

(๖) สัมภาษณ์จากรายการต่างๆ ทางโทรทัศน์ และอื่นๆ

๔.๑.๖ พิธีปิด

ในพิธีปิดโครงการนั้น จะต้องทำให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทของครูในความเป็นพ่อแม่คนที่ ๒ จึงจัดกิจกรรมไหว้ครูในฐานะที่เป็นพ่อครูและแม่ครู อันเป็นที่เคารพรักและศรัทธาของเยาวชน ด้วยการกราบขอขมาที่อาจเคยล่วงเกินด้วย กาย วาจา ใจ และขอพรจากท่าน จากนั้นให้ประธานในพิธีกล่าวให้โอวาท และกล่าวปิดโครงการอบรมจริยธรรมเข้าค่าย

๔.๒ ข้อมูลภาคสนามของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

๔.๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานนักเรียน

ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม

รายการ	จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๑๒	๓๐.๑๙
หญิง	๒๕๙	๖๙.๘๑
รวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐
อายุ		
อายุ ๑๕ ปี	๓๖	๙.๗๐
อายุ ๑๖ ปี	๘๖	๒๓.๑๘
อายุ ๑๗ ปี	๑๑๘	๓๑.๘๑
อายุ ๑๘ ปี	๙๔	๒๕.๓๔
อายุ มากกว่า ๑๘ ปี	๓๗	๙.๙๗
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔๙	๑๓.๒๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๘๑	๔๘.๗๙
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๔๑	๓๘.๐๑
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐
สายวิชา		
สายวิทยาศาสตร์	๘๕	๒๒.๙๑
สายศิลปศาสตร์	๓๗	๙.๙๗
สายวิทย์ – คณิต	๒๔๙	๖๗.๑๒
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

เกรดเฉลี่ย (เทอมที่ผ่านมา)		
น้อยกว่า ๒.๐๐	๕๗	๑๕.๓๖
๒.๐๐-๒.๔๙	๘๔	๒๒.๖๔
๒.๕-๒.๙๙	๑๔๖	๓๙.๓๕
๓.๐๐-๓.๔๙	๖๗	๑๘.๐๖
ตั้งแต่ ๓.๕๐ ขึ้นไป	๑๗	๔.๕๘
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐
อาชีพของบิดา		
รับราชการ	๓๔	๙.๑๖
รับจ้าง	๕๕	๑๔.๘๒
เจ้าของกิจการ	๑๒	๒.๒๘
รัฐวิสาหกิจ	๑๕	๔.๐๔
เกษตรกร	๒๓๔	๖๓.๐๗
ค้าขาย	๒๕	๖.๗๔
อื่นๆ (โปรดระบุ)	๑๑	๒.๙๖
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐
อาชีพของมารดา		
รับราชการ	๒๙	๗.๘๒
รับจ้าง	๔๗	๑๒.๖๗
เจ้าของกิจการ	๑๒	๓.๒๓
รัฐวิสาหกิจ	๑๓	๓.๕๐
แม่บ้าน	๕	๑.๓๕
เกษตรกร	๒๒๒	๕๙.๘๔
ค้าขาย	๓๕	๙.๔๓
อื่นๆ (โปรดระบุ)	๘	๒.๑๖
ผลรวม	๓๗๑	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ตอบแบบสอบ จากศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ส่วนมากเป็นเพศหญิง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๘๑ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๙ ส่วนใหญ่มีอายุ ๑๗ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘๑ รองลงมา มีอายุ ๑๘ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๔ และถัดไปมีอายุ ๑๘ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙.๗๐ ส่วนระดับการศึกษานั้น พบว่า อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๙ รองลงมาศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐๑ และถัดไปอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒๐ ส่วนใหญ่เรียนสายวิทย์ – คณิต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๑๒ รองลงมาเรียนสายวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๙๑ และถัดไปเรียนสายศิลปศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๙.๙๗ ตามลำดับ ส่วนเกรดเฉลี่ยเทอมที่ผ่านมามีเกรดเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๐ – ๒.๙๙ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓๕ รองลงมามีเกรดเฉลี่ยระหว่าง ๒.๐๐ – ๒.๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๖๔ และถัดไปเกรดเฉลี่ยมีเกรดเฉลี่ยระหว่าง ๓.๐๐ - ๓.๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๖ อาชีพของบิดาของกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๗ รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๒ และถัดไปคืออาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๖ ตามลำดับ และมารดาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๘๔ รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖๗ และถัดไปมีอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๓ ตามลำดับ

๔.๒.๒ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อผู้ส่งสาร

ตารางที่ ๔ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผู้ส่งสาร

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
	$\bar{X}$	SD.	
บุคลิกภาพน่าเสื่อมใส	๓.๘๖	๐.๖๗	มาก
ความรู้จริง รู้ลึก	๓.๘๒	๐.๘๓	มาก
วิธีการถ่ายทอดและนำเสนอ	๓.๗๖	๐.๙๗	มาก
ความสามารถ ในการสอน	๓.๘๘	๐.๘๕	มาก
ใช้พุทธสุภาษิต/ คำคม/ คำกลอน	๓.๘๕	๐.๘๐	มาก
ผลรวม	๓.๘๓	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผู้ส่งสาร มีระดับผลรวมความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีค่าเฉลียอยู่ในระดับมากทุกข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ความสามารถในการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๘ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ บุคลิกภาพน่าเลื่อมใส โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๖ และถัดไปคือ พอใจกับการใช้พุทธสุภาษิต คำคมและคำกลอน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๕ ตามลำดับ

๔.๒.๓ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อตัวสาร

ตารางที่ ๕ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
ความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	$\overline{X}$	SD.	.
ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด และไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๙๔	๐.๘๒	มาก
อิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๗๘	๐.๘๓	มาก
พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตา คิดให้สัตว์ ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๗๓	๐.๗๔	มาก
ผลรวม	๓.๘๒	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๕ แสดงผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ การรักษาศีล ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๔ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ อิทธิบาท ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๘ และถัดไปคือ พรหมวิหาร ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๓

ตารางที่ ๖ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
ความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	$\overline{X}$	SD.	.
ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด และไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๙๑	๐.๘๘	มาก
อิทธิบาท ๔ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๘๕	๐.๗๘	มาก
พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตาคิดให้สัตว์ ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๘๙	๐.๘๔	มาก
ผลรวม	๓.๘๘	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๖ แสดงผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ การรักษาศีล ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๑ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสองคือ พรหมวิหาร ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๙ และถัดไปคือ อิทธิบาท ๔ โดยค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๕

ตารางที่ ๗ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม	$\overline{X}$	SD.	.
ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด และไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๙๘	๐.๘๑	มาก
อิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๙๔	๐.๙๘	มาก
พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตาคิดให้สัตว์ ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๘๔	๑.๑๔	มาก
ผลรวม	๓.๙๒	๐.๙๘	มาก

จากตารางที่ ๗ แสดงผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ การรักษาศีล ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๘ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสองคือ อิทธิบาท ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๔ และถัดไปคือ พรหมวิหาร ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๔

ตารางที่ ๘ แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสาร

	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
รายการ	$\overline{X}$	SD.	
ด้านความเข้าใจเนื้อหาหลักธรรม	๓.๘๒	๐.๘๐	มาก
ด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	๓.๘๘	๐.๘๓	มาก
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม	๓.๗๒	๐.๙๘	มาก
ผลรวม	๓.๘๗	๐.๘๗	มาก

จากตารางที่ ๘ แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสารทั้งสามด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรกคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๒ และค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสุดท้ายคือ ด้านความเข้าใจเนื้อหาหลักธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๒

๔.๒.๔ ความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อช่องทางการสื่อสาร

ตารางที่ ๙ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการใช้สไลด์

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
สไลด์	$\overline{X}$	SD.	
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๗๘	๐.๘๗	มาก
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๗๔	๐.๘๑	มาก
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๘๒	๐.๙๑	มาก
ผลรวม	๓.๗๘	๐.๘๖	มาก

จากตารางที่ ๙ แสดงผลรวมความพึงพอใจขอนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการใช้สไลด์ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๒ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ ความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๘ และถัดไปคือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๔

ตารางที่ ๑๐ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการใช้วิดิทัศน์

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
วิดิทัศน์	$\overline{X}$	SD.	.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๘๗	๐.๘๑	มาก
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๘๔	๐.๘๔	มาก
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๘๒	๐.๙๑	มาก
ผลรวม	๓.๘๔	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๐ แสดงผลรวมความพึงพอใจขอนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการใช้วิดิทัศน์ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๔ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๘ และถัดไปคือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๒

ตารางที่ ๑๑ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติ

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
การแสดงละครและบทบาทสมมติ	$\overline{X}$	SD.	.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๘๕	๐.๙๑	มาก
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๗๔	๐.๙๗	มาก
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๖๙	๐.๙๒	มาก
ผลรวม	๓.๗๖	๐.๙๓	มาก

จากตารางที่ ๑๑ แสดงผลรวมความพึงพอใจขอนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากเป็น

อันดับแรก คือ ความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๕ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๔ และถัดไปคือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๖๙

ตารางที่ ๑๒ แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร ด้านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
การสาธิตและฝึกปฏิบัติ	$\overline{X}$	SD.	.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๘๔	๐.๙๙	มาก
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๖๑	๑.๑๖	มาก
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๗๑	๐.๕๔	มาก
ผลรวม	๓.๗๒	๐.๙๐	มาก

จากตารางที่ ๑๒ แสดงผลรวมความพึงพอใจขอนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยมาก เป็นอันดับแรก คือ ความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๔ มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสองคือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๑ และถัดไปคือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๖๑

ตารางที่ ๑๓ แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
	$\overline{X}$	SD.	
การใช้สไลด์	๓.๗๘	๐.๘๖	มาก
กรใช้วิดิทัศน์	๓.๘๔	๐.๘๕	มาก
การแสดงละครและบทบาทสมมติ	๓.๗๖	๐.๙๓	มาก
การสาธิตและฝึกปฏิบัติ	๓.๗๒	๐.๙๐	มาก
ผลรวม	๓.๗๘	๐.๘๙	มาก

จากตารางที่ ๑๓ แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการเลือกสื่อสารทั้งสี่ทาง มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ด้านการใช้วิดิทัศน์ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๔ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ การใช้สไลด์ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๘ และถัดไปคือ การแสดงละครและบทบาทสมมติโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๖

๔.๒.๕ การนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ ๑๔ แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล ๕

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
ศีล ๕	$\overline{X}$	SD.	
ข้อ ๑ ไม่ฆ่าสัตว์	๓.๖๘	๐.๙๑	มาก
ข้อ ๒ ไม่ลักทรัพย์	๓.๘๘	๐.๘๘	มาก
ข้อ ๓ ไม่ประพฤติผิดในกาม	๓.๘๕	๐.๙๑	มาก
ข้อ ๔ ไม่พูดปด	๓.๖๘	๐.๙๐	มาก
ข้อ ๕ ไม่ดื่มน้ำเมา	๓.๗๕	๐.๘๓	มาก
ผลรวม	๓.๗๗	๐.๘๙	มาก

จากตารางที่ ๑๔ แสดงผลระดับความพึงของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านการรักษาศีล ๕ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ศีลข้อที่ ๒ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๘ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสองคือ การรักษาศีลข้อ ๓ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๕ และถัดไปคือ ศีลข้อที่ ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๕

ตารางที่ ๑๕ แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔

รายการ	**ค่าเฉลี่ย**		**ระดับผล**
อิทธิบาท ๔	$\overline{X}$	SD.	
ฉันทะ ความพอใจในการทำงาน	๓.๙๓	๐.๗๑	มาก
วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน	๓.๙๖	๐.๘๘	มาก
จิตตะ ความตั้งใจในการทำงาน	๓.๙๗	๐.๗๐	มาก
วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๘๘	๐.๗๗	มาก
ผลรวม	๓.๙๔	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๑๕ แสดงผลระดับความพึงของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๙๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ หลักธรรมข้อจิตตะ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๗ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสอง คือ หลักธรรมข้อวิริยะ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๖ และถัดไปคือ หลักธรรมข้อฉันทะ โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๙๓

ตารางที่ ๑๖ แสดงระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
พรหมวิหาร ๔	$\overline{X}$	SD.	
เมตตา คิดให้สัตว์ทุกข์ชนิด เป็นสุขทั่วกัน	๓.๘๒	๐.๘๔	มาก
กรุณา คิดให้สัตว์ที่เป็นทุกข์ พ้นจากทุกข์	๓.๗๕	๐.๘๕	มาก
มุทิตา คิดให้สัตว์ ดำรงอยู่ในสุขสมบัติของตน	๓.๘๓	๐.๘๒	มาก
อุเบกขา เฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๘๒	๐.๘๖	มาก
ผลรวม	๓.๘๑	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๑๖ แสดงผลระดับความพึงของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ หลักธรรมข้อมุติตา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๓ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสองคือ หลักธรรมข้อเมตตากับอุเบกขา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๘๒ เท่ากัน และถัดไปคือหลักธรรมข้อกรุณา โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๗๕

ตารางที่ ๑๗ แสดงระดับผลรวมการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

รายการ	ค่าเฉลี่ย		ระดับผล
	$\overline{X}$	SD.	
ด้านศีล ๕	๓.๗๗	๐.๙๘	มาก
ด้านอิทธิบาท ๔	๓.๙๔	๐.๗๗	มาก
ด้านพรหมวิหาร ๔	๓.๘๑	๐.๘๔	มาก
ผลรวม	๓.๘๔	๐.๘๖	มาก

จากตารางที่ ๑๗ แสดงระดับผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยรวมระดับความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้ายพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมาก

เป็นอันดับแรกคือ ด้านการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช่ในชีวิตประจำวัน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๔ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับที่สองคือ ด้านพรหมวิหาร ๔ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๑ และถัดไปคือ ด้านการรักษาศีล ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๗

๔.๓ การทดสอบสมมติฐาน

๔.๓.๑ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อผู้ส่งสาร

ตารางที่ ๑๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผู้ส่งสาร

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
บุคลิกภาพน่าเสื่อมใส	๔.๐๔	๐.๕๖	๓.๘๐	๐.๗๖	๒.๖๗	๐.๐๑
ความรู้จริง รู้ลึก	๓.๘๘	๐.๗๙	๓.๗๘	๐.๘๖	๑.๐๐	NS
วิธีการถ่ายทอดและนำเสนอ	๓.๙๓	๑.๐๒	๓.๖๘	๐.๙๑	๒.๒๗	๐.๐๑
ความสามารถ ในการสอน	๓.๙๖	๐.๗๘	๓.๘๕	๐.๘๐	๑.๑๐	NS
ใช้พุทธสุภาษิต คำคม คำกลอน	๓.๙๗	๐.๖๙	๓.๘๒	๐.๙๑	๑.๕๐	NS
ผลรวม	๓.๙๖	๐.๗๗	๓.๗๙	๐.๘๕		๐.๐๒

จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๒ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในตัวผู้ส่งสารของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ บุคลิกภาพน่าเสื่อมใส และวิธีการถ่ายทอดและนำเสนอสาร โดยจะเห็นได้ว่า เพศชายจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย[๔]

[๔] หมายเหตุ : NS = Non Signilicance มีค่าความแตกต่างไม่ถึงระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ ค่า t = ๑.๙๖.

๔.๓.๒ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อตัวสาร

ตารางที่ ๑๙ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสาร ด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
ความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
๑.ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด และไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๙๔	๐.๘๒	๓.๙๑	๐.๘๑	๐.๓๐	NS
๒.อิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๗๓	๐.๘๓	๓.๘๐	๐.๘๙	-๐.๗๐	NS
๓.พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์ พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตา คิดให้สัตว์ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๕๙	๐.๖๔	๓.๘๗	๐.๘๔	-๓.๑๐	๐.๐๑
ผลรวม	๓.๗๕	๐.๗๖	๓.๘๖	๐.๘๕		๐.๐๑

จากตารางที่ ๑๙ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ พรหมวิหาร ๔ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย

ตารางที่ ๒๐ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสาร ด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
ความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	t	Sig.
๑. ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปดและ ไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๘๑	๐.๘๙	๔.๐๑	๐.๘๗	-๑.๘๒	NS
๒. อิทธิบาท ๔ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๗๔	๐.๘๒	๓.๙๔	๐.๗๒	-๒.๐๐	๐.๐๑
๓.พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์เป็นสุข กรุณา คิดให้สัตว์พ้นจากทุกข์ มุทิตาคิดให้สัตว์มีสุข อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๘๘	๐.๗๐	๓.๙๐	๐.๙๘	-๐.๒๐	NS
ผลรวม	๓.๘๑	๐.๘๐	๓.๙๕	๐.๘๖		๐.๐๑

จากตารางที่ ๒๐ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คืออิทธิบาท ๔ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ ๒๑ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตัวสาร ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
๑.ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด และไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด	๓.๘๕	๐.๘๗	๔.๑๐	๐.๗๔	-๒.๕๐	๐.๐๑
๒.อิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๗๗	๑.๑๗	๔.๐๙	๐.๗๙	-๒.๖๗	๐.๐๑
๓.พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุข กรุณา คิดให้สัตว์พ้นจากทุกข์มุทิตา คิดให้สัตว์มีสุข อุเบกขา ความเพิกเฉยเป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๕๙	๑.๕๑	๔.๐๘	๐.๗๗	-๓.๗๗	๐.๐๒
ผลรวม	๓.๗๔	๑.๑๘	๔.๐๙	๐.๗๗		๐.๐๔

จากตารางที่ ๒๑ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๔ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ พรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ อิทธิบาท ๔ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย ไม่มากเท่าไร

๔.๓.๓ การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้ารับการอบรมต่อช่องทางการสื่อสาร

ตารางที่ ๒๒ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
สไลด์	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๕๘	๑.๐๖	๓.๙๘	๐.๖๗	-๓.๖๔	๐.๐๑
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๔๕	๑.๔๖	๔.๐๓	๐.๘๐	-๔.๔๖	๐.๐๒
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๗๑	๐.๗๔	๓.๘๓	๐.๘๗	-๑.๒	NS
ผลรวม	๓.๕๘	๑.๐๙	๓.๙๕	๐.๗๘		๐.๐๓

จากตารางที่ ๒๒ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา และความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย แต่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ ๒๓ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
วิดิทัศน์	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๕๔	๐.๖๔	๓.๘๙	๐.๙๘	-๐.๕๐	NS
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๗๙	๐.๗๒	๓.๙๐	๐.๙๖	-๑.๐๐	NS
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๗๓	๐.๙๔	๓.๙๑	๐.๘๗	-๑.๖๔	NS
ผลรวม	๓.๗๙	๐.๗๗	๓.๙๐	๐.๙๔		NS

จากตารางที่ ๒๓ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เล็กน้อย

ตารางที่ ๒๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติ

รายการ	**ชาย**		**หญิง**		**ระดับผล**	
การแสดงละครและบทบาทสมมติ	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๘๓	๐.๘๘	๓.๘๗	๐.๙๓	-๐.๓๖	NS
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๖๙	๐.๙๒	๓.๗๘	๑.๐๑	-๐.๙๑	NS
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๕๕	๐.๙๙	๓.๘๒	๐.๘๔	-๒.๔๕	๐.๐๑
ผลรวม	๓.๖๙	๐.๙๓	๓.๘๓	๐.๙๓		๐.๐๑

จากตารางที่ ๒๔ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย ไม่แตกต่างมาก

ตารางที่ ๒๕ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ

รายการ	ชาย		หญิง		ระดับผล	
การสาธิตและฝึกปฏิบัติ	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
ความน่าสนใจและน่าติดตาม	๓.๗๔	๑.๑๗	๓.๙๓	๐.๘๑	-๑.๐๘	NS
ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา	๓.๔๐	๑.๓๖	๓.๘๑	๐.๙๖	-๓.๑๕	๐.๐๒
ความสะดวกในการนำไปใช้	๓.๖๑	๐.๘๕	๓.๘๑	๑.๐๑	-๑.๘๒	NS
ผลรวม	๓.๕๘	๑.๑๓	๓.๘๕	๐.๙๓		๐.๐๒

จากตารางที่ ๒๕ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๒ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและฝึกปฏิบัติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย

๔.๓.๔ การเปรียบเทียบระดับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ ๒๖ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล ๕

หลักธรรม	ชาย		หญิง		ระดับผล	
ศีล ๕	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
ข้อ ๑ ไม่ฆ่าสัตว์	๓.๖๑	๐.๘๐	๓.๗๔	๑.๐๑	๑.๑๘	NS
ข้อ ๒ ไม่ลักทรัพย์	๓.๗๑	๐.๙๑	๔.๐๔	๐.๘๕	-๓.๐๐	๐.๐๑
ข้อ ๓ ไม่ประพฤติผิดในกาม	๓.๖๑	๑.๑๔	๔.๐๘	๐.๘๐	-๓.๙๒	๐.๐๑
ข้อ ๔ ไม่พูดปด	๓.๕๓	๐.๙๕	๓.๘๖	๐.๘๔	-๓.๐๐	๐.๐๑
ข้อ ๕ ไม่ดื่มน้ำเมา	๓.๘๖	๐.๗๗	๓.๗๒	๐.๘๙	๑.๔๐	NS
ผลรวม	๓.๖๖	๐.๙๑	๓.๘๙	๐.๘๘		๐.๐๓

จากตารางที่ ๒๖ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล ๕ ของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ศีลข้อ ๒ ข้อ ๓ และข้อ ๔ โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย

ตารางที่ ๒๗ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔

หลักธรรม	ชาย		หญิง		ระดับผล	
อิทธิบาท ๔	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	t	Sig.
ฉันทะ ความพอใจในการทำงาน	๓.๘๙	๐.๗๑	๓.๙๗	๐.๗๑	-๐.๘๐	NS
วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในกาทำงาน	๓.๘๙	๐.๖๖	๔.๐๒	๑.๐๙	-๑.๓๐	NS
จิตตะ ความตั้งใจในการทำงาน	๓.๙๕	๐.๕๖	๓.๙๘	๐.๘๔	-๐.๓๓	NS
วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน	๓.๘๕	๐.๖๕	๓.๙๑	๐.๘๙	-๐.๖๐	NS
ผลรวม	๓.๐	๐.๖๕	๓.๙๗	๐.๘๘		NS

จากตารางที่ ๒๗ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านอิทธิบาท ๔ ของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย

ตารางที่ ๒๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔

หลักธรรม	ชาย		หญิง		ระดับผล	
พรหมวิหาร ๔	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	t	Sig.
เมตตา คิดให้สัตว์ทุกข์ชนิดเป็นสุขทั่วกัน	๓.๗๔	๐.๗๒	๓.๘๙	๐.๙๖	-๑.๕๐	NS
กรุณา คิดให้สัตว์ที่เป็นทุกข์พ้นจากทุกข์	๓.๕๔	๐.๙๓	๓.๙๖	๐.๗๗	-๓.๘๒	๐.๐๑
มุทิตา คิดให้สัตว์ ดำรงอยู่ในสุขสมบัติของตน	๓.๖๖	๐.๘๔	๔.๐๐	๐.๘๐	-๓.๔๐	๐.๐๑
อุเบกขา เฉย เป็นกลางเมื่อสัตว์ได้ทุกข์	๓.๗๑	๐.๘๖	๓.๙๒	๐.๘๖	-๒.๑๐	๐.๐๑
ผลรวม	๓.๖๖	๐.๘๔	๓.๙๔	๐.๘๕		๐.๐๓

จากตารางที่ ๒๘ แสดงให้เห็นว่า ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า เพศชายและหญิงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านพรหมวิหาร ๔ ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยจะเห็นได้ว่า เพศหญิง มีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย แต่ใกล้เคียงกัน

บทที่ ๕

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ พัฒนาการมาจากพระมหาคำเพียร ผาสุโก ได้เข้าร่วมโครงการอบรมของคณะสงฆ์จัดขึ้นที่ "กองทัพธรรม กองทัพไทย ร่วมต้านภัยยาเสพติด" ณ วัดป่าสมบูรณ์ จังหวัดนครราชสีมา จึงทำให้มีแนวคิดอุดมการณ์เปิดศูนย์พัฒนาคุณธรรมขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ตั้งอยู่ที่วัดสุทธิวงศา อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระมหาคำเพียรเป็นประธานศูนย์ ประจำจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเพื่อให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน และบำบัดพื้นฟู ผู้หลงผิด ติดสิ่งเสพติดมึนเมา โดยมีปรัชญาในการทำงานที่ว่า "**บ้านเปลี่ยนวิถี**" เพื่อให้ผู้หลงผิดกลับมาดำเนินชีวิตถูกต้องดีงาม ตามทำนองคลองธรรม

ส่วนการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนนั้น ปรากฏว่า ปรัชญาในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรม มีความชัดเจนว่า "**เยาวชน คือ อนาคตของชาติ**" มีการเตรียมหรือผลิตพระวิทยากรไว้เพื่อให้การอบรมอย่างพอเพียงต่อความต้องการของพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ มีกระบวนการจัดทำโครงการอย่างถูกต้องตามระบบการบริหารจัดการของศูนย์เผยแผ่คุณธรรม และจัดหาสื่อประกอบการอบรมไว้อย่างเพียงพอ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พระวิทยากร

นอกจากนั้น ยังมีการจัดอบรมพัฒนาพระภิกษุสามเณรก่อนมาเป็นพระวิทยากร เพื่อให้รู้จักการบรรยายธรรม การจัดกิจกรรม การใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ประกอบการอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความสนใจมากขึ้น นำมาสู่การเผยแผ่คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาเกิดความเหมาะสมกับสภาวะสังคมปัจจุบัน

สำหรับระดับความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการเผยแผ่คุณธรรมของศูนย์นั้น พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านต่างๆ อันได้แก่ ด้านผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร โดยด้านผู้ส่งสาร พบว่า มีความพึงพอใจในตัวผู้ส่งสาร ต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านตัวสาร พบว่า มีความพึงพอใจในตัวสาร ต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านช่องทางส่งสาร พบว่า มีความพึงพอใจในช่องทางการสื่อสาร ต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก

การนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า มีความพึงพอใจที่จะนำเอาหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก

และเมื่อได้ทำการทดสอบสมมติฐานแล้ว สรุปได้ว่า ปัจจัยในเรื่องเพศมีผลสัมฤทธิ์ต่อผลของโครงการ ซึ่งอันได้แก่ ความพึงพอใจนั้น ดังจะเห็นได้ว่า เพศมีผลต่อทุกปัจจัยที่ทำให้โครงการบรรลุเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยในเรื่องของ ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร และการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังต่อไปนี้

ผู้ส่งสาร ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๒ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย มีความพึงพอใจในตัวผู้ส่งสารของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ บุคลิกภาพน่าเลื่อมใส และวิธีการถ่ายทอดและนำเสนอ โดยเพศชายมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิง เพียงเล็กน้อย

ด้านตัวสาร เป็นรายย่อยพบว่า ด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย มีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ พรหมวิหาร ๔ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย ส่วนด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย มีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ อิทธิบาท ๔ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย และประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรมค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๔ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนา คุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกันทุกข้อ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เล็กน้อย

ด้านช่องทางการสื่อสาร เป็นรายย่อยพบว่า การใช้สไลด์ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา และความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย การใช้วิดิทัศน์ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยเพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย การแสดงละครและบทบาทสมมติค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๑ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านละครและบทบาทสมมติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือความสะดวกในการนำไปใช้ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย และการสาธิตและการปฏิบัติค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๒ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและการปฏิบัติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือความสะดวกในการนำไปใช้ โดยเพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย ไม่มาก

ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นรายด้านพบว่า ศีล ๕ ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือศีลข้อ ๒, ๓, ๔ โดยเพศหญิงจะมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย ด้านอิทธิบาท ๔ ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย และพรหมวิหาร ๔ ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน ๐.๐๓ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำพรหมวิหาร ๔ ไปใช้

ในชีวิตประจำวันของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย

ดังนั้น ศูนย์จึงควรพัฒนาในเรื่องของปัจจัยเหล่านี้ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้โครงการได้มีความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์เกิดขึ้นจากอุดมการณ์ของพระมหาคำเพียร ผาสุโก มีจึงเปิดศูนย์พัฒนาคุณธรรมขึ้นที่วัดสุทธิวงศา อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีพระภิกษุสามเณรเข้ามารวมสนับสนุนโครงการของท่านเพิ่มขึ้นทุกปี เพราะท่านมองเห็นความจำเป็นของสังคมไทยกับปัญหาวัยรุ่น จึงได้มาช่วยกันอบรมคุณธรรมให้แก่นักเรียนมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ทัศนีย์ ทองสว่าง ว่าปัญหาที่วัยรุ่นทำผิดระเบียนแบบแผนสังคมเกิดจากสาเหตุภายในตัววัยรุ่นเอง และสาเหตุภายนอก คือสภาพแวดล้อมของสังคมไม่เป็นระเบียบ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น เมื่อมีผู้ให้การสนับสนุนมากขึ้น มีทั้งพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ท่านมองเห็นความมั่งคงจึงทำการเปิดศูนย์พัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ เพราะท่านมองเห็นความจำเป็นต่อการเผยแผ่หลักธรรมขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน และประชาชนทั่วไป แล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป เพื่อให้ประชาชนมีสัมมาทิฏฐิมีจิตใจสะอาด มีเมตตากรุณาต่อกัน มีสัจจะรู้จักข่มตนตั้งอยู่ในศีล ๕ เป็นต้น ผลจากการเปิดศูนย์พัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นทางการ ทำให้สังคมชุมชนยอมรับบทบาทของศูนย์พัฒนาคุณธรรมมากขึ้น จึงมีผู้มาเข้ารับการอบรมถึง ๓๐๐ รุ่น แสดงถึงศักยภาพและความมั่นคงของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ สังเกตได้จากผลรวมการวิจัยนักเรียนมีความพึงพอต่อตัวผู้ส่งสาร คือพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก

ส่วนเรื่องการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาคุณธรรมแก่นักเรียนที่เข้ารับการอบรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์นั้น มีปรัชญาในการจัดตั้งศูนย์ ที่ชัดเจนว่า **“เยาวชน คืออนาคตของชาติ”** ในเบื้องต้นมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ให้แก่พระวิทยากร เพื่อให้จำนวนพระวิทยากรมีเพียงพอต่อการจัดอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน และนักศึกษา เป็นหลักสำคัญ มีกระบวนการขึ้นตอนดำเนินงานอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ได้แก่ การเขียนโครงการวางแผนดำเนิน แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเป็นฝ่ายต่างๆ มีพระวิทยากรผู้ให้ความรู้ มีคณะกรรมการอำนวยการประจำแต่ละพื้นที่อบรม ตลอดทั้งการประชาสัมพันธ์ขอความอุปถัมภ์จากประชาชนในพื้นที่ต่างๆ เมื่อเข้าไปอบรมคุณธรรมจริยธรรมแล้วก็สอดแทรกหลักธรรมคำสอน

แก่ประชาชนทั่วไปด้วย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธจริยธรรมทางสังคมที่ว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยมาก โดยเริ่มตั้งแต่หลักศีลธรรม การให้ทาน ความกตัญญูกตเวที[๑] โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาจิตใจไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ประชาชนรู้จักเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน เพื่อนำบทบาทของวัดและพระสงฆ์กลับคืนมาจากกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากระบบการพัฒนาแบบตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย เกือบ ๗๐ – ๘๐ ปี[๒]

ลักษณะกิจกรรมหลักสูตรที่ใช้อบรมที่สำคัญประกอบด้วย การเรียนรู้ความเชื่อและศาสนา การสอนให้ตระหนักถึงปัญหาสังคมพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา การสอนให้เกิดความรักสามัคคี รู้จักบาป – บุญ คุณโทษ การสร้างภาวะผู้นำทางสังคม ลดความเห็นแก่ตัว โดยหลักสูตรการอบรมเน้นที่กิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมเพื่อให้เยาวชนเกิดความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ด้วยการพัฒนาสังคมไทยให้เกิดความสงบสุข เน้นที่การพัฒนาภายในก่อนมุ่งสู่สังคมภายนอกที่หลังเพื่อมองเห็นภัยในชีวิตจากความแก่ เจ็บ ตาย ซึ่งจุดโดดเด่นของกิจกรรม คือ การสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักลด ละ เลิกอบายมุข มีปัญญาในการพิจารณาเหตุผล พร้อมทั้งตั้งอยู่ในความดีงาม มีความสอดคล้องกับแนวคิดพุทธธรรมกับนักเรียนมัธยมศึกษาต้อนปลาย ให้นักเรียนรู้จักสังเคราะห์กัน เรียกว่า “สังคหวัตถุ ๔” ให้นักเรียนรู้จักประโยชน์ภายภาคหน้า เรียกว่า “ทิฏฐธัมมิกกัตถประโยชน์” ให้นักเรียนรู้จักทำความดีโดยไม่กลัวใครจะว่า หรือละอายต่อความดี เรียกว่า “เวสารัชกรณธรรม ๔”[๓]

การศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเผยแผ่คุณธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ ด้านผู้ส่งสาร พบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อผู้ส่งสาร มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนยอมรับในเรื่องความสามารถในการสอนของพระวิทยากร มีค่าเฉลี่ยมากอยู่อันดับแรก เพราะความรู้ความสามารถของพระวิทยากรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการจะโน้มน้าวความสนใจให้นักเรียนอยากเข้ามาศึกษาหา ส่วนเรื่องบุคลิกภาพ การใช้พุทธสุภาษิต และวิธีการถ่ายทอด นักเรียนให้ความสำคัญตามลำดับ ดังนั้น ตัวผู้ส่งสารคือพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่คุณธรรมมาก ทั้งบุคลิกภาพ กิริยาท่าทาง ความเป็นผู้มีคุณธรรม มีความ

---

[๑] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๙.

[๒] ทัศนีย์ ทองสว่าง, อ้างแล้ว, หน้า ๒๗.

[๓] พระธรรณิศ มังคงหัตต์, อ้างแล้ว, หน้า ๖๔ -๖๖.

สอดคล้องกับคุณลักษณะของการสื่อสารของเบอร์โลว่า ความสำเร็จของการสื่อสารก็คือตัวผู้ส่งสาร ประกอบด้วย ทักษะความรู้ ความสามารถ ทัศนคติ มีอิทธิพลต่อตัวผู้รับสารมาก[๔]

ด้านตัวสาร พบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อตัวสาร คือ มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้ความสำคัญด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรมมากเป็นอันดับแรก อาจเป็นเพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นผู้ใหญ่ทำให้รู้จักการศึกษาหลักธรรมแบบการวิเคราะห์ นำเอาเนื้อหาหลักธรรม ไปประยุกต์ใช้ หรือนักเรียนมัธยมตอนปลายอยู่ในช่วงวัยรุ่นพัฒนาการทางด้านอารมณ์รุนแรง จึง ไม่เห็นความสำคัญของประโยชน์จากเนื้อหาหลักธรรม ไม่ชอบทำตนเป็นคนเคร่งครัด มีความสอดคล้องกับแนวคิดของจิตวิทยาพัฒนาการของวัยรุ่น ว่าวัยรุ่นชอบความอิสระสนุกสนานไปวันๆ เป็นต้น[๕]

ด้านช่องทางส่งสาร พบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อช่องทางการสื่อสาร มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ การใช้วิดิทัศน์ โดยมีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง เพราะสื่อประเภทวิดิทัศน์เป็นสื่อที่มีช่องทางการสื่อสารชัดเจนเหมือนธรรมชาติ แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น VDO CDROM ตลอดทั้งสไลด์ ซึ่งทำให้นักเรียนสนใจมากกว่าสื่ออื่น และสามารถเก็บข้อมูลได้หลายรูปแบบ มีความสะดวกรวดเร็ว[๖] ส่วนช่องทางการสื่อสารที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติ เพราะวัยรุ่นจะไม่นิยมการฝึกปฏิบัติธรรม มีน้อยคนมากจะเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรม โดยมากนักเรียนชอบกิจกรรมประเภทเฮฮาเร้าใจ มีความสอดคล้องกับแนวคิดความต้องการของวัยรุ่นที่ว่า วัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการความสนใจ ต้องการความอิสระ ความยุติธรรม ให้ความสำคัญด้านสรีระร่างกายมากกว่า และต้องการยอมรับจากเพื่อนและสังคม[๗] ดั้งนั้น การใช้สื่อหรือกิจกรรมแต่ละประเภทต้องคำนึงถึงความทันสมัย เพื่อให้การเผยแผ่คุณธรรมเข้าสู่วัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ อิทธิบาท ๔

---

[๔] กิติมา สุรสนธิ, อ้างแล้ว, หน้า ๖๗.

[๕] สุรางค์ โคว้ตระกูล, อ้างแล้ว, หน้า ๙๐.

[๖] สื่อการเรียนรู้, อ้างแล้ว, หน้า ๕๖.

[๗] บำรุง สุขพรรณ์, อ้างแล้ว, หน้า ๖.

เพราะหลักพุทธธรรมข้อนี้ เหมาะแก่การนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ช่วยให้เกิดผลการเรียนดี เป็นหลักพุทธธรรมที่มีขั้นตอนรูปแบบการศึกษาชัดเจนเหมือนกับวิทยาศาสตร์ คือ ฉันทะ ความพอใจแสดงหาความรู้ วิริยะเป็นกระบวนการพิสูจน์หาความรู้ จิตตะ การวิเคราะห์ผลที่ได้จากการเรียนรู้ วิมังสา การสรุปเหตุผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ การรักษาศีล ๕ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์อย่างรุนแรง โดยเฉพาะวัยรุ่นเพศหญิงให้ความสำคัญด้านสรีระร่างกาย ไม่ได้สนใจหลักธรรมพื้นฐาน หรือการรักษาศีล ๕ ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบสนุกสนานมากกว่า ไม่ได้มีความคิดอิจฉาริษยาใคร จึงไม่จำเป็นต้องพึงพาศีลมาก

การทดสอบสมมติฐาน ด้านผู้ส่งสาร ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจในตัวผู้ส่งสารของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ บุคลิกภาพน่าเลื่อมใสและวิธีการถ่ายทอดและนำเสนอ โดยเพศชายมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิง เพียงเล็กน้อย แสดงให้เห็นว่าเพศชาย มีความคาดหวังทางสังคมสูงกว่าเพศหญิง มีพฤติกรรมความต้องการที่รุ่นแรง ชอบแสดงบทบาทโดดเด่นให้บุคคลอื่นยอมรับตนเอง มีความสอดคล้องกับหลักการปลูกฝังศีลธรรมที่ว่า ควรยึดวัยรุ่นเป็นศูนย์กลางในการจัดอบรมพัฒนา[๘]

ด้านตัวสาร เป็นรายย่อยพบว่า ด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ พรหมวิหาร ๔ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุอยู่ระหว่าง ๑๗ ปี จึงให้ความสำคัญหลักพรหมวิหารเพื่อนำมาไปใช้สังเคราะห์พัฒนาการใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนแก่รุ่นน้อง ได้เกิดภาวะผู้นำในโรงเรียน มีความสอดคล้องกับนโยบายการจัดอบรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ที่ว่า ให้เยาวชนของชาติเป็นไปตามที่สังคมไทยปรารถนา “เป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีความสุข” สืบไป[๙] ส่วนด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรม ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านความสนใจต่อเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ อิทธิบาท ๔ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย โดยเฉลี่ยระดับการศึกษาของผู้เข้ารับการอบรมแล้วเพศหญิงอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เป็นวัยกำลังศึกษาเล่าเรียนย่อมมีความคาดหวังสูงมีความสอดคล้องกับลักษณะกิจกรรมของศูนย์เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมที่ว่า การลด ละ เลิก อบายมุข การจัดเทียนปัญญา และการตักบาตร

---

[๘] ขุ.ม. (ไทย) ๖๕/๓๗/๒๐๑.

[๙] เอกสารรายงานผลการปฏิบัติงาน : สุรินทร์, **ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์**, หน้า ๔.

ความมดี และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรม ก็ยอมรับสมมติฐานการวิจัยเช่นกัน ซึ่งมีความพึงพอใจต่อตัวสารด้านประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหาหลักธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกันทุกข้อ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ย่อมเห็นความสำคัญของการนำประโยชน์หลักวุฒิธรรมเป็นหลักธรรมแห่งความเจริญงอกงามแห่งชีวิตในการเป็นนักเรียนเยาวชนที่ดีของชาติต่อไป[๑๐]

ด้านช่องทางการสื่อสาร เป็นรายย่อยพบว่า การใช้สไลด์มีค่าระดับนัยสำคัญ (sig) ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้สไลด์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหาและความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย สังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการ อบรมส่วนใหญ่ศึกษาอยู่สายวิทย์ – คณิต เพศหญิงจึงมีความสนใจต่อการใช้สไลด์มากกว่า ถือเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องพัฒนาช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ซึ่งลักษณะสื่อที่ดีจะต้องมีความทันสมัย[๑๑] ด้านการใช้วิดิทัศน์ค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากันมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านการใช้วิดิทัศน์ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย เพราะเพศชายและหญิงมีความสนใจต่อช่องทางสื่อสารประเภทวิดิทัศน์เท่ากันจึงทำให้ค่าทางสถิติไม่แตกต่างกัน ด้านการแสดงละครและบทบาทสมมติค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อช่องทางการสื่อสารด้านละครและบทบาทสมมติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย เพราะเพศหญิงมีความสนใจช่องทางสื่อสารที่เป็นของจริงหรือการแสดงสดมากกว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ตัวนำพาสารจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับผ่านช่องทางประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก กาย และลิ้น มีทั้งสื่อบุคคล และสื่อที่ไม่ใช้บุคคล ทำให้ผู้รับสารสนใจ[๑๒] และด้านการสาธิตและการปฏิบัติค่าระดับนัยสำคัญ (sig) เท่ากัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจ

---

[๑๐] พระธรณิศ มังคงหัตต์, การศึกษาความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างครูกับศิษย์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยกับโรงเรียนสตรีวิทยาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. หน้า ๖๖.

[๑๑] สินีนาถ วิมุกตานนท์, **การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้**, หน้า ๑๑.

[๑๒] กิติมา สุรสนธิ, **ความรู้ทางสื่อสาร**, หน้า ๑๔.

ต่อช่องทางการสื่อสารด้านการสาธิตและการปฏิบัติของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ ความสะดวกในการนำไปใช้ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมส่วนมาก ศึกษาอยู่ในสายวิทย์ – คณิต จึงมีความสนใจต่อการสาธิตและการปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “Knowledges ความรู้เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้สั่งสมเรียนรู้สิ่งต่างๆ อาจเป็นทั้งความรู้ในกระบวนการสื่อสาร ให้ผู้รับสารทราบบทบาทของตัวเอง”[๑๓]

ด้านการนำหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นรายย่อยพบว่า ศีล ๕ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือศีลข้อ ๒, ๓, ๔ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย อาจเป็นเพราะอาชีพของบิดาและมารดาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จึงให้ความสำคัญเรื่องการรักษาศีล ๕ สูงเหมือนกัน ด้านอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำหลัก

อิทธิบาท ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย อาจเป็นเพราะเกรดเฉลี่ยผลการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ๒.๕๐ - ๒.๙๙ ทำให้ระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน มีความสอดคล้องกับสารสำคัญกิจกรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ที่ว่า เตรียมตัวเตรียมใจใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ฝึกสติ ร่วมร้องเพลงสร้างสรรค์สังคม และด้านพรหมวิหาร ๔ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า ที่กำหนดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีความพึงพอใจต่อการนำพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน คือ กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย เพียงเล็กน้อย สังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จึงให้ความสนใจแตกต่างกัน เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยหล่อหลอมจิตใจคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียว จนต่างชาติยอมรับว่าพระพุทธศาสนาช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางสังคมไทย เรียกว่า “สยามเมืองยิ้ม”[๑๔]

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

---

[๑๓] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

[๑๔] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๑.

จากการศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์ ทำให้พบผลสัมฤทธิ์และปัญหาของการจัดกิจกรรมในศูนย์พัฒนาคุณธรรม เพื่อเสนอแนวคิดในการพัฒนาศูนย์คุณธรรมอื่นๆ และแนวทางในการวิจัยพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณธรรม ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา

๑. ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจะต้องมีการจัดตั้งทุนนิธิ หรือมูลนิธิขึ้น ทำให้ศูนย์มีทุนเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม

๒. หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมด้านวิชาการให้แก่ศูนย์พัฒนาคุณธรรม พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของศูนย์ ทำให้ศูนย์พัฒนาคุณธรรมมีประสิทธิภาพด้านวิชาการ

๓. รัฐจะต้องสนับสนุนด้านเงินทุนในการจัดกิจกรรมให้ศูนย์พัฒนาคุณธรรม โดยจ่ายเฉลี่ยเป็นรายหัวตามจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเป็นครั้งๆ หรือให้งบประมาณสนับสนุนมาเป็นรายปี ทำให้ศูนย์ลดภาระในการแสวงหาทุนจัดกิจกรรมลงได้

๔. ศูนย์ต้องมีเทคนิควิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นให้หลากหลาย เช่น ทรัพยากรบุคคล การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (นำข้าวสาร อาหารแห้งที่ได้จากเทศกาลประเพณี) ดึงทุกส่วนของท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรม เป็นต้น

๕. ศูนย์ต้องจัดกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรการอบรมเป็นตำราเอกสารให้มากกว่านี้ เพื่ออำนวยความสะดวกการใช้ประโยชน์ให้แก่พระวิทยากรผู้ให้การอบรมคุณธรรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

๖. ศูนย์ควรมีแนวทาง และกลยุทธ์ในการพัฒนาด้านผู้ส่งสาร ตัวสาร และช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม อันจะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างบุคลากรของศูนย์กับความพึงพอใจของนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม

๒. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพศชายกับเพศหญิงว่า มีการนำคุณธรรมจริยธรรมที่ได้รับในการอบรม ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ และได้ผลมากน้อยเพียงใด

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเยาวชน ที่เข้ารับการอบรม กับผู้ที่ไม่ได้อบรมว่า มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันหรือไม่

๔. ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะกิจกรรม ของศูนย์พัฒนาคุณธรรม ระดับจังหวัดด้วยกัน เพื่อนำรูปแบบกิจกรรมของศูนย์มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน หรือเพื่อให้ได้รูปแบบเฉพาะท้องถิ่นนั้น

๕. ควรศึกษาวิจัยประเภทของการสื่อสาร ที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้ความสนใจมากกว่ากัน เพื่อให้ได้สื่อประกอบการอบรมตรงตามความต้องการของเยาวชนที่แท้จริง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กิติมา สุรสนธิ. **ความรู้ทั่วไปทางการสื่อสาร**. พิมพ์ที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,ม.ป.ป.

กิดานันท์ มลิทอง. **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. ม.ป.ป, : ๒๕๔๗.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. **สังคมไทย**. ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

บำรุง สุขพรรษ์. **เอกสารประกอบการถวายความรู้พระสงฆ์**. หลักสูตร "พระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

บุญเรียง ขจรศิลป์. **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : หจก.พี.เอ็น.การพิมพ์, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ศาสนาและเยาวชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑

_____. **การพัฒนาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก. ๒๕๔๒

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธศาสน์กับการแนะแนว**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

มนุษย์กับสังคม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

สื่อการเรียนรู้. ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, พ.ศ. ๒๕๔๔.

เพ็ญแข แสงแก้ว. **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**. ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรงเทพมหานคร :, ๒๕๔๘.

รายงานผลการวิจัยผลกระทบของโครงการปลูกฝังศัลธรรมด้วยการสอบปัญหาธรรมะ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

สุรางค์ โค้วตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุรางค์ โค้วตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รายงานวิจัย กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.

พระมหาทวีป กตปุญโญ (หนูด้วง). **ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันท-ภิกขุที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฉิมวัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญโญ (โพธิ์ชัย). **จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระธรณิศ มั่นคงหัตถ์. **การศึกษาความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างครูกับศิษย์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ศึกษาเปรียบเทียบกรณี โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยกับโรงเรียนสตรีวิทยาเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

รายงานผลการวิจัย ผลกระทบของโครงการปลูกฝังศัลธรรมด้วยการสอบปัญหาธรรมะ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล. **การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๕ โรงเรียนเตรียมอุดม**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

สินีนาถ วิมุกตานนท์. **การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนาการ. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

โครงการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมคุณภาพชีวิต/ต้านยาเสพติด, **เอกสารรายงานผลการปฏิบัติงาน**, ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์, ๒๕๔๖.

สำนักงานพัฒนาคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการพัฒนาคุณธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๓๒.

แผนพัฒนาจริยศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มืออบรมหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนโดยพระสงฆ์**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘.

(๔) ภาษาอังกฤษ :

David K. Berlo . **The Process of communication.** New York : Hoit,Rineheart and Wistion, Inc 1960.

G.R. Miller and M.Bergoon. **New Techniques of Persuation.** New York : Happerand Row Publishers, 1973.

Chrissie Wright.. **Communication Skills.** Singgapore printed in Singapore by Uto-print, 1995.

Daniel J. canary Laura Stafford. **Communication and Relational Maintence.** Prnter in the United States of America, 1944.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ประวัติประธานศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

ประวัติโรงเรียน

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาผลสัมฤทธิ์การปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

<u>คำชี้แจง</u>

แบบสอบถามนี้ เป็นข้อมูลส่วนหนึ่ง การศึกษาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ของพระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง) นักศึกษาปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้นักเรียนกาเครื่องหมาย / (ถูก) ลงในช่องว่างที่ตรงกับความจริงมากที่สุด

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานนักเรียน

๑. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

๒. อายุ

( ) ๑๕ ปี ( ) ๑๖ ปี ( ) ๑๗ ปี ( ) ๑๘ ปี ( ) มากกว่า ๑๘ ปี

๓. ระดับชั้น

( ) ม. ๔ ( ) ม.๕ ( ) ม.๖

๔. สายวิชา

( ) สายวิทยาศาสตร์ ( ) สายศิลปศาสตร์ ( ) สายวิทย์ - คณิต

๕. เกรดเฉลี่ย (เทอมที่ผ่านมา)

( ) น้อยกว่า ๒.๐๐ ( ) ๒.๐๐-๒.๔๙ ( ) ๒.๕-๒.๙๙

( ) ๓.๐๐-๓.๔๙ ( ) ตั้งแต่ ๓.๕๐ ขึ้นไป

๖. อาชีพของบิดา

( ) รับราชการ ( ) รับจ้าง ( ) เจ้าของกิจการ ( ) รัฐวิสาหกิจ

( ) พ่อบ้าน ( ) เกษตรกร ( ) ค้าขาย ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๗. อาชีพของมารดา

( ) รับราชการ ( ) รับจ้าง ( ) เจ้าของกิจการ ( ) รัฐวิสาหกิจ

( ) แม่บ้าน ( ) เกษตรกร ( ) ค้าขาย ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อผู้ส่งสารของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้ารับการอบรม

	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. บุคลิกภาพน่าเสื่อมใส					
๒. ความรู้จริง รู้ลึก					
๓. วิธีการถ่ายทอด/ นำเสนอ					
๔. ความสามารถ ในการสอน					
๕. ใช้พุทธสุภาษิต/ คำคม/ คำกลอน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านตัวสาร ที่มีต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้ารับการอบรม

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<u>ความเข้าใจต่อเนื้อหาตัวสาร</u>					
๑.ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด โกหก หลอกลวง ไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด					
๒.อิทธิบาท ๔ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน					
๓.พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์ พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตาคิดให้สัตว์ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์					
<u>ความสนใจต่อเนื้อหาตัวสาร</u>					
๑. ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด โกหก หลอกลวง ไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด					
๒. อิทธิบาท ๔ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยัน จิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน					
๓.พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์ พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตาคิดให้สัตว์ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์					

<u>ประโยชน์ที่ได้รับเนื้อหาตัวสาร</u>					
๑. ศีล ๕ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดปด โกหก หลอกลวง ไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด					
๒. อิทธิบาท ๔ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความขยันจิตตะ ความตั้งใจ วิมังสา ความรอบคอบในการทำงาน					
๓. พรหมวิหาร ๔ เมตตา คิดให้สัตว์ เป็นสุขทั่วกัน กรุณา คิดให้สัตว์ พ้นจากทุกข์ทั้งหมด มุทิตาคิดให้สัตว์ดำรงอยู่ในสุขสมบัติ อุเบกขา ความเพิกเฉย เป็นกลางเมื่อสัตว์ได้ทุกข์					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านช่องทางการสื่อสาร ที่มีต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้ารับการอบรม

ช่องสาร/รูปแบบ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<u>สไลด์</u>					
- ความน่าสนใจ/น่าติดตาม					
- ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา					
- ความสะดวกในการนำไปใช้					
<u>วีดีทัศน์</u>					
- ความน่าสนใจ/น่าติดตาม					
- ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา					
- ความสะดวกในการนำไปใช้					
<u>การแสดงละคร/บทบาทสมมติ</u>					
- ความน่าสนใจ/น่าติดตาม					
- ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา					
- ความสะดวกในการนำไปใช้					
<u>การสาธิต/ฝึกปฏิบัติ</u>					
- ความน่าสนใจ/น่าติดตาม					
- ความง่ายต่อการเข้าใจเนื้อหา					
- ความสะดวกในการนำไปใช้					

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ศีล ๕					
ข้อ ๑ ไม่ฆ่าสัตว์					
ข้อ ๒ ไม่ลักทรัพย์					
ข้อ ๓ ไม่ประพฤติผิดในกาม					
ข้อ ๔ ไม่พูดปด					
ข้อ ๕ ไม่ดื่มน้ำเมา					
อิทธิบาท ๔					
ฉันทะ ความพอใจ					
วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร					
จิตตะ ความตั้งใจ					
วิมังสา ความรอบคอบ					
พรหมวิหาร ๔					
เมตตา คิดให้สัตว์ทุกข์ชนิด เป็นสุขทั่วกัน					
กรุณา คิดให้สัตว์ที่เป็นทุกข์ พ้นจากทุกข์					
มุทิตา คิดให้สัตว์ดำรงอยู่ในสุขสมบัติของตน					
อุเบกขา เฉย เป็นกลาง เมื่อสัตว์ได้ทุกข์					

ประวัติพระมหาคำเพียร ผาสุโก
ประธานศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดสุรินทร์

ชาติภูมิ เกิดวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ณ บ้านเลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๑ ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ บิดาชื่อ นายวงศ์ ผาสุข มารดาชื่อ นางเอ็มอร ผาสุข

บรรพชา วันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ณ วัดสุทธิวงศา บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูรัตนพงศพิสุทธิ์ วัดสุทธิวงศา บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสรินทร์ เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ วัดเสมียนนารี แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยมีพระครูอุทัยธรรมรัตน์ เป็นพระอุปัชฌาย์

ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนบ้านหัวงัว “แท่นศิลาวิทยา” ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ฝ่ายปริยัติธรรม

ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สอบได้ นักธรรมชั้นเอก ณ วัดหนองโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ สอบได้ ประโยค ป.ธ.๓ ณ วัดหนองโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

หน้าที่การงานทางคณะสงฆ์- สังคม

ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม วัดเสมียนนารี กรุงเทพ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการสนามหลวง แผนกธรรม

ปี พ.ศ. ๒๕๓๖– ปัจจุบัน เป็นผู้รับผิดชอบโครงการสายธารเพื่อการศึกษาภิกษุ-สามเณรและเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนในชนบท

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จบการอบรมหลักสูตรพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๒๗

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗–๒๕๔๔ เป็นประธานโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดสุทธิวงศา (รวม ๘ รุ่น)

ปี พ.ศ. ๒๕๔๐- ๒๕๔๔ เป็นประธานศูนย์อบรมเข้าค่ายพัฒนาชีวิต "ค่ายพุทธจริยา"

ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสุทธิวงศา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองประธานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร.ร.ห้วยจริงวิทยา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นประธานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม วัดสุทธิวงศา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๕–ปัจจุบัน เป็นประธานศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร.ร.บ้านหัวงัว

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นรองเจ้าอาวาสวัดสุทธิวงศา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นรองเจ้าคณะตำบลหัวงัว และเป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลหัวงัว

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นรองประธานศูนย์พัฒนาคุณธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับเสมาธรรมจักร สาขา "**ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม**" จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชากุมารี

คติธรรมนำชีวิต "ช่วงชีวิต ๓ ราตรี ของคนที่มีประโยชน์ส่วนรวม ประเสริฐกว่าชีวิตที่ยั่งยืนถึงร้อยปี แต่สูญเปล่า"

อุดมการณ์ "สร้างงานเพื่องาน อุดมการณ์เพื่อส่วนรวม"

ประวัติโรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคม

โรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ บ้านโดด ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ มีเนื้อที่ ๖๓ ไร่ ๒ งาน ๖๒ ตารางวา พื้นที่ตั้งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่น้ำท่วมถึงเมื่อถึงฤดูฝนโรงเรียนอยู่ห่างจากตัวอำเภอ ๑.๕ กิโลเมตรและอยู่ห่างจากจังหวัด ๕๕ กิโลเมตร

โรงเรียนสำโรงทายวิทยาคมใช้อักษรย่อว่า “ส ร ค” เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับอนุมัติให้ตั้งเมื่อวันที่ ๑๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รับนักเรียนรุ่นแรกได้ ๖๘ คน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เปิดทำการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาศัยยืมห้องเรียนโรงเรียนบ้านสำโรงทาบ (บริคุตต์วิทยาคุณ) ต่อมาเมื่ออาคารสร้างเสร็จได้ย้ายมาเรียนประจำที่อาคารชั่วคราว

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เข้าโครงการพัฒนาการศึกษาครั้งที่๕โครงการย่อยที่๖ ชื่อโครงการว่า โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาชนบท ใช้อักษรย่อว่า มพช.(รุ่นที่ ๑)

ปี พ.ศ.๒๕๒๗ โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์แผนการเรียนศิลป์-ภาษา สาขาอาชีพหลักสูตรวิชาชีพ (วช.) แผนการเรียนเกษตรกรรม คหกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรม (แผนกช่างเชื่อม)

ปี พ.ศ.๒๕๓๐ โรงเรียนได้ยกเลิกหลักสูตรวิชาชีพ (วช.) มุ่งจัดการเรียนการสอนสายสามัญ

ปี พ.ศ.๒๕๓๕ โรงเรียนได้รับยกระดับให้เป็นโรงเรียนขนาดกลางมีผู้บริหารตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนและได้รับคัดเลือกให้เข้าเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรัฐจัดเงินงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนทดอทนการชำระเงินบำรุงการศึกษาให้นักเรียนสายชั้นมัธยมศึกษาปี่ที่ ๑ จำนวนร้อยละ ๕๐

ปี พ.ศ.๒๕๓๘กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้โรงเรียนเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แผนกช่างเชื่อมโลหะแผ่นเพิ่มขึ้นอีก๑หลักสูตรจำนวน๑ห้อง

ปี พ.ศ.๒๕๓๙ โรงเรียนได้รับอนุมัติและรัฐจัดสรรเงินงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนทดแทนเงินนำรุงการศึกษาในสายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น๑๐๐

ปี พ.ศ.๒๕๔๖ โรงเรียนเข้าโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน

วิสัยทัศน์

ภายในปี พ.ศ.๒๕๕๐ โรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคมจัดการศึกษาโดยใช้ระบบบริหารการจัดการที่มีประสิทธิภาพพัฒนาครู พัฒนาหลักสูตรปฏิรูปการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญชุมชนมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่เก่ง ดี มีสุข

พันธกิจ

๑. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ

๒. จัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีคุณธรรม จริยธรรม

๓. ส่งเสริมระบบการบริหารจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานชุมชน องค์กรท้องถิ่นมีส่วร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๔. ส่งเสริมการใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

กลยุทธ์

๑. ส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ

๒. พัฒนาระบบการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

๓. พัฒนาระบบการบริหารในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

๔. พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เอื้อต่อสภาพโรงเรียนและท้องถิ่น

๕. พัฒนาสภาพแวดล้อม บรรยากาศ แหล่งเรียนรู้พัฒนาสื่อนวัตกรรม

๖. พัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

ประวัติโรงเรียนห้วยจริงวิทยา

โรงเรียนห้วยจริงวิทยา ตั้งอยู่ที่ กม. ๑๗ ถนนสายศีขรภูมิ-รัตนบุรี ตำบลคาละแมะ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๑๐

ซึ่งสร้างขึ้นโดยประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลคาละแมะ ตำบลหัวงัว ตำบลหนองบัวและตำบลใกล้เคียงได้เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้ร่วมมือร่วมใจกันในการก่อตั้งโรงเรียน โดยมีนามมานะศักดิ์ ผลเกิด ตำแหน่งผู้ช้วยผู้อำนวยการโรงเรียนศีขรภูมิพิสัยในขณะนั้นเป็นผู้ดูแลและได้ทำการเปิดการเรียนการสอน

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๓๔ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศแต่งตั้งให้โรงเรียนศีขรภูมิพิสัยสาขาบ้านบึงขวาง เป็นโรงเรียนเอกเทศโดยมีชื่อว่า “โรงเรียนห้วยจริงวิทยา”และประชาชนได้ร่วมกันก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราว จำนวน ๑ หลัง ในบริเวณพื้นที่ที่ผู้มีจิตศรัทธามอบให้ มีเนื้อที่ประมาณ ๓๕ ไร่ ๓ งาน ซึ่งได้รับบริจาค

การจัดการศึกษา

ปีการศึกษา ๒๕๓๓ โรงเรียนได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑

ปีการศึกษา ๒๕๓๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้นายมานะศักดิ์ ผลเกิด ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนศีขรภูมิพิสัยผู้ซึ่งเป็นผู้ดูแลโรงเรียนสาขา เป็นครูใหญ่

ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ประชาชนได้พร้อมใจกับร่วมบริจาคเงินเพื่อสร้างหอพระพุทธรูปประจำโรงเรียน เนื่องในโอกาสครบรอบสถาปนาโรงเรียน

ปีการศึกษา ๒๕๔๓ โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้ดำเนินการปลูกสวนพฤกษศาสตร์ ตามโครงการอนุรักษ์พืชในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้นายสมชาย อำพันทอง ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยจริงวิทยา

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๕ โรงเรียนได้รับเกียรติประวัติเป็นโรงเรียนที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ระดับมาตรฐานคุณภาพดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๖ ได้รับโล่ห์เชิดชูเกียรติเป็นโรงเรียนดีเด่นที่ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามนโยบายประกาศสงครามขั้นแตกหักเพื่อเอาชนะยาเสพติด ประจำปี ๒๕๔๖ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ได้รับเกียรติบัตร สถานศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ภาษาไทย (ระดับมัธยมศึกษา)ดีเยี่ยม ประจำปี ๒๕๔๖ และได้รับเกียรติบัตร สถานที่ส่งเสริมและสนับสนุนมารยาทไทย (ระดับมัธยมศึกษา) ดี ประจำปี ๒๕๔๖

อักษณย่อคือ ห.จ.ว. มีสีเทา-แสด เป็นสำประจำโรงเรียน สัญลักษณ์คือตรีเปล่งรัศมีอยู่เหนือแท่นศิลาโดยมีดอกบัวเป็นฐานรองรับ มีดอกบัวเป็นดอกไม้ประจำโรงเรียน ต้นไม้ประจำคือต้นประดู่ คติธรรม “อติโรจติ ปัญญาย ปุคคโล ”บุคคลย่อมรุ่งโรจน์ด้วยปัญญา ปรัชญาโรงเรียนคือ “ความรู้ดีมีคุณธรรม สัมพันธ์ชุมชน ฝึกฝนกีฬา พัฒนาสิ่งแวดล้อม” วันสถาปนาคือวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๓๔

วิสัยทัศน์ “โรงเรียนห้วยจริงวิทยา…มุ่งมั่นพัฒนการศึกษาให้ได้ระดับมาตรฐาน”

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ฉายา - นามสกุล	พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตฺติ (สุขยิ่ง)
วัน เดือน ปีเกิด	๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๓
ภูมิลำเนา	๖๒/๑ หมู่ ๑ บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
บรรพชา	๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ วัดสุทธิวงศา บ้านหัวงัว ตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
อุปสมบท	๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ในภายพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพ ฯ
พระอุปัชฌาย์	สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ กรุงเทพฯ
การศึกษา	แผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๓๘ นักธรรม เอก แผนกบาลี พ.ศ. ๒๕๔๕ เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ขณะเป็นสามเณร) วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ แผนกสามัญ พ.ศ. ๒๕๔๙ รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ) มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ
หน้าที่การงาน	พ.ศ. ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน ครูสอนปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๖ - ปัจจุบัน วิทยากรอบรมบาลีก่อนสอบประโยค ป.ธ.๖-๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้นำข้อสอบบาลีสนามหลวง ภาค ๙ ณ วัดหนองกุง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
เข้าศึกษา	๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๖
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพ ฯ ๑๐๖๐๐